Anul XXV
15
(1 040)
Sîmbătă
10 aprilie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LITERATURA CA VIAȚĂ

În **Dicționarul limbii române moderne**, cuvîntul mesaj este tradus cu „apel oral sau scris adresat poporului, armatei" etc., sau „însărcinare de a comunica ceva". Se poate observa cu de la această definiție seacă și pînă la sensul profund, la semnificația de metaforă vie cu care conștiința creatoare înnobilează acest cuvînt, distanța este impresionantă. S-ar zice, restrîngînd accepția termenului, că mesajul creației literare este creația însăși. Afirmația ar fi valabilă însă numai în cazul operelor autentice, cu o încărcătură ideatică în stare să determine un acord între cel ce a scris și cel ce a citit. În această situație, intensitatea mesajului va fi direct proporțională cu conținutul, cu valoarea stilistică și durabilitatea operei, dar și cu gradul de cultură, cu sensibilitatea și mediul de viață ale celui căruia se adresează opera. Mai dificil stau lucrurile cu producțiile literare proaste, confuze, născute apre a pieri de îndată ce le atinge lumina, pe care însă propun să le eliminăm din preocupările de astăzi.

Este bine cunoscut, cu cît creația artistică va fi ancorată mai adînc în tulburarea și în strălucirea condiției umane, cu atît forța mesajului său se va propaga, asemenea undelor concentrice, într-un teritoriu mai vast al acestei condiții. Pentru că, între literatură și viață scriitorul nu concepe decît o împletire. Mai mult, încă, literatura ca viață nu există pentru scriitor decît ca memorie a spiritului, ca indicație a conștiinței sale de sine, reluată în orice moment. Ridicîndu-se deasupra paragrafului de rușinoasă retorică umană care face din literatură un divertisment, adevăratul scriitor o trăiește în sensul ei cel mai înalt, de document, de manifest al naturii proprii cu care se întoarce în lume. Căci, nefiind nici pe departe o meserie, literatura este o condiție, o stare. Pare deci de înțeles că a existat și că există întotdeauna pentru scriitor un prim roman imposibil, un șir de clipe de teroare și de spaimă la prima încercare de făurire a imaginii umane-esențiale operei, importanța și valoarea ei pot sta în lumina sau penumbra modului cum a umplut acest gol de început. Fiindcă nu există decît o singură temă a artei și a gîndirii : omul, în fața enigmelor vieții. Omul este singura întrebare care contează chiar cînd nu este vorba de destine particulare, închise, chiar cînd romanul are ca obiect zugrăvirea unei epoci, pe care o prezintă în complexitatea ei în așa fel încît să ne dea impresia unui timp multiplu, a unei locuințe inepuizabile, a unui ritm de viață socială pe care nu îl putem reduce la dezvoltarea unui organism individual fără a denatura întregul tam numit romanul lui Tolstoi, am numit **Răscoala**. De aici și trăsătura cînd citești așezînd opere, făcute din aglomerarea dezlînată a unor fapte, întîmplări sau impresii care, lipite de bîntul de aur, se sfărîmă de îndată ce le lași din mînă. Și astfel, extraordinara amploare spre care tinde romanul este blocată definitiv de absența centrală a ființei umane.

Rămîne deci că mesajul operei literare va consta tocmai în reliefarea necesității interioare, a ordinii ascunse sub aparența anarhie a evenimentelor, în surprinderea clagului vital al generațiilor văzute ca țesătură a însăși duratei sociale. Din acest unghi de observație se poate afirma că arta nu are nici sarcina și nici datoria de a ameliora condiția omului, ci de a răspunde fără echivoc nevoii de căutare a adevărului.

Mai trebuie trasată nuanța că literatura, ca o condiție maximă a spiritului nostru, nu ne folosește la cunoaștere, ci este în sine și cunoaștere, o aderare la imaginea eternă a vieții. Scriitorul se va implica deci în realitățile timpului nu cu libertatea indiferenței care, cum spune Descartes, este treapta cea mai de jos a libertății. Scriitorul gîndește și construiește prin ființă, ca natura. Conștiința sa stă trează, mereu trează înspre Publicul alcătuit nu dintr-un strat, dintr-o castă sau dintr-un virf de piramidă; ci din cei ce caută și găsesc într-o carte plăceri derizorii sau ceva ce dormitează și murmură neastîmpărat în ei ; nici din aristocrații ai spiritului, stăpîni orgolioși, plini de vanitate ai reliefurilor literare, ci din amestecul și răscolirea necontenită a acestor straturi. Și, astfel, se va arăta Tribunalul Suprem, a cărui sentință poate fi reformabilă numai în amănuntele ei nu și în liniile definitorii ale temeiniciei și legalității. Iar în această ordine spațială și temporală, opera scrisă va fi așezată pe veci în stîncăria strălucitoare și întunecată unde nu au valoare și nu sînt numite decît marile virfuri.

Titu Constantin

Nicolae Grigorescu : „Țăranca" (detaliu)

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. Un nebănuit scris vechi în limba română

Știința și conștiința românească știu și vorbesc astăzi de apariția scrisului în limba română cel mai devreme la sfîrșitul secolului al XV-lea. Lasînd la o parte un concept în limba română al actului lui Ștefan cel Mare de la Colomeea (1485) pe versiunea latină a cărida se spune : „haec inscriptio ex valachico in latinum versa est" (acest înscris a fost tradus din română în latină), s-au păstrat o serie de **traduceri în carte**, care pot fi reanalizate : **Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețiană, Psaltirea Hurmuzaki, Codicele Voronețian**. Filind copii, se pune întrebarea cînd s-au efectuat **traducerile originale**, de pe ce texte și dacă în ce mi s-a păstrat nu există straturi de limbă română din traduceri mai vechi (și mai noui), persistențe pînă la copiile conservate.

Pe cu altă parte, se pot face considerații logice, pe baza unor elemente de limbă, pentru cele mai vechi începuturi ale scrisului românesc, imprimate în terminologie. Este astăzi unanim recunoscut faptul că poporul român a primit creștinismul chiar cu la formarea lui și a limbii sale, începînd de contactul cu slavii. Dovada peremptorie o fac cuvintele de bază de origine latină, intrate viu în limba întregului popor : **biserică, cruce, înger, creștin, păgîn, părăsimi, cîrnelegi, Sîziene, Simpetru, Sînedru (și Sumedru)** etc. Termenii slavoni din aceiași domenii au intrat tîrziu, la organizarea bisericii românești în contextul ortodoxismului balcanic, și se referă la oficierea serviciului religios și la lucruri anexe, unii dintre ei fiind, atunci ca și azi, neviabili în limbajul maselor populare : **liturghie, utrenie, vecernie, cazanie, cadilă (tămîie)** și de aci **cădelniță, pogrebanie**, (înmormîntare), **sădăjdii, Blagueștenie** etc. Este o deosebire deci fundamentală din acest punct de vedere între straturile lingvistice.

Dar creștinismul vechi și termenii legați de el n-au căzut ca o mană cerească în limba poporului, ci lexicul respectiv a fost receptat în urma unor îndelungi propagări prin acțiuni ale misionarilor, mai ales după **Edictul de la Milano** (313), prin care Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creștinilor. Între aceștî misionari în Romania Orientală, se înscrie Niceta, episcop de Remesiana, în sec. al IV-lea, adică foarte din vreme.

Trebuie să admitem însă că propagarea creștinismului o făceau misionarii (și ei vor fi fost destul de mulți) pe bază de **texte** scrise și nu din simplă inspirație divină. **Vechiul Testament** fusese lucrat în limbile greacă și latină în întregime, în ultimele secole ale vechii ere. **Noul Testament** era gata, în aceleași limbi, prin sec. al III-lea e.n. (v. „Rev. de ist. și teoria lit." 2/1981, 151). Firește redacția primă era primitivă, de aceea **Biblia** de atunci a fost denumită după revizuirea de mai tîrziu, **Vetus latina sau Vetus romana**. Este cert că misionarii au folosit pentru români **Vetus romana** și au cuvîntat într-un limbaj accesibil maselor locale, cu forme înțelese de ele, adică în limbajul lor de atunci. Nu este de conceput bolborosirea misionarilor într-o limbă neînțeleasă, adică într-o latină pură, mai ales că aveau în față învățătura din **Epistola** apostolului Pavel : „mai bine cinci cuvinte de înțeles, decît zece mii de cuvinte în limbă neînțeleasă". Deci se muncea să fie înțeleși și întrebuințau **cuvinte** sau **texte scrise**, în limba celor mulți. Așa s-au perceput și răspîndit peste toi atît de limpede termenii de bază. Dar mai ales așa se explică termenii legați de **actul scriptului**, păstrați atît de viu și în formații expresive în limba română.

Lexicul și istoria lexicului sînt oglinda vieții și culturii u-

I. C. Chițimia

Continuare în pag. a 3-a

● **Spectacolul lumii** ■ **Din culisele celui de al III-lea Reich (I)** ● **„Un Ganghis-han cu telefon" de Ioan Grigorescu** (în pagina a 8-a).

525 DE ANI DE LA ÎNĂLȚAREA LUI ȘTEFAN CEL MARE ÎN TRONUL MOLDOVEI

Numele tău

Despicînd istoria
Faptelor noastre,
Cu singe scrisă —
Pe meterezele lumii urcînd
Numai prin jertfă,
Numai prin danie,
Întotdeauna păzindu-ne hotarele
Numele tău
Munții îl cîntă
Și-l poartă pe umeri
Dintr-un veac în altul,
Brazii îl țin
În inelele anilor,
Pînă cînd
Cîntec devine
Pe buzele poeților !

Ion C. Ștefan

Piatră tombală

Aici pe-o coastă zimbrul s-a lăsat
și-a dat de știre țării că e țară.
izvoarele în el se-nseninară
să intre în peceți purificat.

Aici cu buzduganul au certat
Măria Sa pe cei ce-au dat năvală,
scriptura pietrei azvîrli afară
jumătea-lunii dintr-un bou țintat.

Aici ieșit-au Vodă în pridvor
la hramul ctitoriei monahale,
să nu cuteze-n piatră-a da tîrcoale
nicicînd vîleatul săvîrșirii lor.

Gabriel Chersiu

Ion Gheorghe : „ZICERE LA ZICERE"
În pagina a 3-a

● **Dumitru Radu Popescu prezintă un tînăr prozator : George Cușnarencu** ● **Poeme de Grete Tartler** și ● **Dumitru Udrea** ● **Gheorghe Pituț : „Vizita nocturnă"** ● **Poeți din Reșița : Nicolae Sîrbu** ● **Nicolae Irimia** ● **Gheorghe Zinescu** ●
În paginile 4—5

AUTORITATEA SINTEZEI

Pe Rotaru este în cultura română actuală unul dintre cei mai autorizați creatori de sinteze istorico-literare. Solida și mult discutata **O istorie a literaturii române** din care au apărut în 1970 și 1972 doar primele două volume (cel de al treilea, cu privire la epoca actuală, se lasă deja cam mult așteptat), cercetările referitoare la modul în care cultura clasică greco-latină își găsește ecou în scrisul românesc feudal și premodern, studiile, antologiile și articolele sale de pînă acum demonstrează cu prisosință acest fapt. Un admirabil volum intitulat **Literatura română veche**, apărut recent la Editura didactică și pedagogică, întărește convingerea că Ion Rotaru se numără printre puținii cunoscători ai fenomenului literar românesc capabili într-adevăr de sinteze de amplă respirație. Volumul reprezintă un foarte solid curs universitar dedicat literaturii noastre începînd cu cele mai vechi realizări și continuînd pînă la opera lui Cantemir (inclusiv). Un amplu și pătrunzător capitol despre **Cărțile populare** precum și o **Încheiere** întregesc materia discutată. Întinderea acestei materii în cuprinsul volumului este justificată astfel de Ion Rotaru : „În linii mari, perioada literaturii române vechi, al cărui început l-am putea fixa în jurul anului 1400, cîteva decenii după întemeierea statelor feudale românești, se consideră a fi încheiată către mijlocul secolului al XVIII-lea, odată cu răspîndirea în Europa a operelor lui Dimitrie Cantemir și odată cu începuturile preluării lor prin filiera apuseană de către primii reprezentanți ai Școlii ardelene. Acum se pot fixa și începuturile epocii luminilor la noi și, în plan literar propriu-zis, a epocii numită premodernă, care va dura pînă în preajma anului 1830 odată cu impunerea operei lui Iancu Văcărescu și cu ivirea fermă a zorilor romantismului românesc" (pag. 360). Bineînțeles și în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și chiar mai tîrziu continuă să apară cronici românești sau grecești, traduceri și prelucrări de cărți populare, altfel spus — scrieri capabile să ilustreze conceptul de literatură română veche. Ion Rotaru are însă deplină dreptate cînd afirmă, că ele nu se mai disting prin greutatea, importanța ideologică și literară a vechilor scrieri ieșite din pana marilor cronicari și clerici din timpul domnilor lui Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu și Nicolae Mavrocordat.

Dacă în ceea ce privește limitele finale ale literaturii române vechi, așa cum sînt ele propuse de Ion Rotaru, aspectele discutate ne apar foarte clare, nu același lucru se poate spune despre perioada începuturilor. O serie de contribuții recente, de o însemnătate excepțională pentru modul în care ne reprezentăm azi ansamblul culturii noastre, ureă începuturile literaturii române

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 6-a

FOLCLOR CULTURAL SAU DESPRE TRACOMANIE ȘI TRACOFOBIE (II)

...titul cărții nu este o întîmplare. Pe o axă de simetrie dată (în sensul matematic, adică imaginată, și adaog în întregime). Z. Ornea construiește o serie întreagă de asemenea false sau parțiale opoziții (opoziții latente sau potențializate) și le declară pe toate **ANTINOMICE ÎNTR-UN SISTEM**. Naționalismul este opus nu anti-naționalismului ci „falsului patriotism", noțiune manevrabilă, care ar putea contrazice la rigoare „adevăratul patriotism", „europeismului" i se opune nu anti-europeismul, ci „orientalismul" (care nu este însă balcanismul, acesta citeodată pozitiv și ținînd de modernitate), „tracomania" este anulată nu de latinomanie ci de „adevăruri istorice cunoscute" și așa mai departe. Cum o să se opună însă antinomic, în plan social (!) „țărănesc" lui „muncitoresc" ?. „Antinomiile" autorului tar mai apoi dezvoltări nefirești, cu precădere de partea „tradiționalismului", unde „tracismul" se leagă ba de o idee „nordică", ba de „orientalism", care merge împreună cu „bizantinismul". O seamă de termeni subsumați „tradiționalismului" nu au însă perechi antitetice în aria „modernității" („românism", „ortodoxism", anti-semitism). Z. Ornea construiește astfel un model care ar putea fi prezentat după cum urmează (nu șirir desigur toate elementele, dar opozițiile mai jos stabilite

Adrian Riza

Continuare în pag. a 7-a

Un «caz» inexistent

Vineri, 2 aprilie 1982, postul de radio „Europa liberă" a difuzat, în așa-zisa lui „emisiune culturală", scrisoarea unui „ascultător" din România, iasoțită de un soi de articol, semnat de un „confrate", conținînd acuzația de plagiat îndreptată împotriva poetului Ion Gheorghe. Filipica în chestiune, ne comunică exultantul crainic, ar fi fost refuzată de mai multe publicații din România ; un „binevoitor", miniat că textul nu apare aici, l-ar fi trimis apre „publicare" la un post de radio străin. Este sau nu așa, aceasta nu se poate ști, sigur e că articolul a fost, în fine, fructificat și că, intrat în mîna unor profesioniști ai calomniei, a stîrnit oarecari rumori. Textul circulase, într-adevăr, excitînd pe aceia a căror manie este scandalul și a căror condiție intelectuală este birfa ; nu însă fără semnificație, fiindcă a tulbura apele cu orice preț pare a fi idealul unor așa-zise cercuri culturale „subțiri".

Nu mai provoacă de mult stupefacție sforțarea aproape disperată a „Europei libere" de a „licnida", prin calomnii, prin comentarii injurioase, prin semidocte „analize literare" de școală primară, pe unii dintre cei mai valoroși scriitori ai României. „Criticii" lor neputincioși nu operează de ieri, campania lor se exercită de mult și de această furie manevrată au scăpat T. Arghezi, M. Sadoveanu, G. Călinescu, Z. Stancu, M. Beniuc și alții. Un examen amănunțit al emisiunilor acelora scandaloase care atacau cu minutie a viciului pe scriitorii devotați cauzei naționale, literaturii române cu tradiția ei, ar fi pur și simplu ulmitor. Nici unul dintre autorii însemnați din ultimii 40 de ani n-a scăpat de injuriile lor înspumegate.

Din acest artificial „holocaust" n-au scăpat nici scriitorii contemporani. Cazurile notorii se cunosc și nu cred să fi fost iertați de inveninatele limbi „europene", nu doar Eugen Barbu și Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, ci și Paul Anghel, Edgar Papu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, M. Ungheanu. În tabloul critic al „Europei libere" aceștia sînt nu-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

O prietenie statornică

Față de țara noastră, de cultura ei, o prietenie statornică adeverește savantul bizantinolog Wilhelm Nyssen, autorul cărții exemplare despre pictura mănăstirilor Moldovei apărută în limba germană, tradusă și la noi, suflet de mare poet care a scris și o cîntare pentru Moldova, publicată în această revistă și care ne vizitează din nou țara pentru conferințe pentru a nu știu cîta oară. La Universitatea din Köln, unde profesează, a găzduit nenumărați români din țară , fie studenți sau conferențiari, cu acea ospitalitate caldă ce seamănă cu a noastră a Europei răsăritene.

Acest savant a ținut zeci de conferințe la diferite universități europene despre arta românească medievală, însoțite de diapozitive exemplare în culori care au adus mulți prieteni străini în țara noastră să le viziteze nemijlocit.

Eu însumi am fost în sală la două universități unde profesorul Nyssen vorbea cu entuziasm și înțelepciune despre minunea Voronețului.

Printre nenumăratele sale cărți, ediții critice în seria științifică Sophia pe care o conduce, cartea sa despre frescele moldovene este impusă într-un context universal.

Profesorul Nyssen este ceea ce încercase Iorga cu alți savanți europeni precum Grabar, de a-i atrage să ne descopere ei înșiși cultura și el să scrie în țările lor despre ea : aceasta este calea cea mai trainică de intrare în circuit universal a artei și culturii noastre. Știu că acum încearcă să așeze în contextul culturii universale alte momente ale artei noastre, că este fascinat de Clușca cu puii de aur ca de un unicat și urmează să descopere Maramureșul de lemn în arhaica ha frumusețe. Îi vom dori din inimă mereu zile rodnice întru aprofundarea culturii noastre.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z. S. (IX)

...au trecut cîteva secunde lungi, aproape un minut și îl auzeam pe fiscalu șopotind ceva : șo-șo-șo-șo ! dincoace de ușa închisă. Mă tot gîndeam cine poate fi la censul acela tîrziu. Dar n-am aflat niciodată că n-o vrut să-mi spună nici cînd l-am cinstit cu un coniac să-i fac limba mai slobodă.

Se întoarce fiscalu și nimic nu grăiește, zîmbește numai subțire ca și cum ar fi vorbit cu Napoleon și se uită la Eugen Barbu ca un premiant cu coronită.

Zaharia Stancu se îndreaptă în fotoliul în care ședea și zice că e deja tîrziu, că a fost o conversație mai mult decît agreabilă și că niciodată nu s-a simțit atît de bine. Aprob și io, aprobă și fiscalu trîntind un proverb franțuzesc după care, în timp ce ne pregăteam să ne luăm rămas bun, îar sloboade ce-o mai slobozit de cîteva ori :

Mircea Micu

Continuare în pag. a 3-a

● **În acest număr** ● **Cronica literară semnată de** ● **M. Ungheanu** ● **Paul Dugneanu** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **„Aura romantică și visul fantastic" de Nicolae Ciobanu** ● **Viața cărților** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Breviar** ● **Repere de Aurel-Dragoș Munteanu** ● **Balcanice** ● **Sport de Fănuș Neagu.**

ION LĂNCRĂNJAN: «Cuvînt despre Transilvania»

Proza lui Ion Lăncrănjan este legată indestructibil de Transilvania. Romanele lui **Cordovanii, Drumul cîinelui, Calcanul, Suferința urmașilor, Fiul secetei** se petrec în bună măsură aici, printre oamenii Transilvaniei oferind o imagine nouă asupra lor. Cărțile lui dovedesc aceeași fidelitate față de ținuturile natale pe care o aflăm și în cele ale lui Slavici, ale lui Rebreanu, ale lui Agîrbiceanu. Părăsirea universului propriei ficțiuni românești și traversarea Transilvaniei reale cu instrumentele reporterului, ale sociologului și istoricului la îndemînă are o justificare adîncă. Cine este mai îndreptățit să vorbească despre pămîntul natal decît cel ce l-a cunoscut mai bine, cel care a încercat să-l fixeze în eternitate prin literatură? Ion Lăncrănjan întreprinde această incursiune și investigație cu conștiința unui ritual scriitoricesc stabilit de înaintași. Gestul nu este însă o goală imitație ci plin de pulsația și problematica vieții românești contemporane.

Rapsodie transilvană glorifică frumusețea naturală a Transilvaniei, arhaitatea ei. **Meleaguri natale** fac fiimul modernizării în socialism a unor teritorii ținute altădată departe de industrie și de viața modernă. **Patriotismul — o necesitate vitală** pledează pentru apărarea acestor frumusești și cuceriri, autorul devenind aici tratat polemic. Afirmațiile subliniate ale scriitorului au un subtext polemic, cînd nu sînt de-a dreptul polemice ca în **Noi.** „Noi n-am vrut niciodată ceea ce nu ni s-a cuvenit". Caracterul de ripostă e vizibil și cine va căuta mai tîrziu să reconstituie obiectul ei, anul așezat la sfîrșitul articolului: 1982, îi va da primele indicii ale descoperirii preopinenților nenumiți. „Noi ne-am iubit și ne iubim cu ardoare patria. Am iubit-o chiar și atunci cînd ea nu exista întreagă decît în gîndul nostru. o iubim și astăzi, cînd ea există și crește prin efortul nostru, al tuturor. Unii au crezut și mai cred că patriotismul duce inevitabil către exaltare, către demagogie, către „dreapta", ceea ce e mai mult decît o eroare, o aberație. Lusarea în derîdere a celor mai nobile sentimînte, ironia și zeflemeaua, spun „teoreticienii" de acest fel, au fost întotdeauna progresiste, au fost de „stînga", de parcă marii noștri dăruiți, impătimiți eliberării și afirmării în lume a poporului român — un Bălcescu, un Eminescu, un Pârvan, un Iorga — ar fi niște conservatori înrăiți, în vreme ce alții, spirite subțiri, dar minore, ar fi fost niște mari și adevărați luptători pentru mai bine, ceea ce nici nu e posibil, ceea ce nu s-a întîmplat nicăieri în lume". Scriitorul vizează spiritul critic steril și agresiv, care atacă un întreg univers de valori morale și spirituale tradiționale încercînd să pună în loc funcțiile distructive ale spiritului. Dincolo de nota de bun simț a acestei reacții, este denunțată cenormitatea după care nota diferențială a „stîngii" ar fi ironia, zeflemeaua, celelalte trăsături de inteligență și moralitate aparținînd, în schimb, „dreptei": sobrietatea, consecvența, caracterul etc. Primitivismul unei atari disocieri care transformă temperamentul în criteriu politic, nici n-ar merita să fie pomenit, oacă n-ar fi și agresiv. Înțelepciunea populară a imortalizat memorabil acest tip de ființă: „Prostul dacă nu-i fudul, nu-i prost destul".

Puțini scriitori mai fac astăzi profesiuni de credință. Cartea lui Ion Lăncrănjan despre Transilvania este dezbatere de conștiință venită de la un om care cunoaște din interior țara și oamenii, care discută aspectele care o privesc cu argumente bine, care se simte implicat în destinul românesc și al pămîntului transilvănean, definitiv solidar cu ele. **Cuvînt despre Transilvania** refută legendele, refută adevărurile pe jumătate, refută teze istorice învechite, respinge interpretări așa-zis marxiste privitoare la istoria României apusene. Este un discurs polemic de la un capăt la altul, hrănit de o informație substanțială și de argumente convingătoare. Tezele revizionismului maghiar, vinturate cu insistență și în zilele noastre, își găsesc în Ion Lăncrănjan nu numai un adversar hotărît, ci și un cunoscător al problemelor Transilvaniei cum s-au arătat puțini pînă astăzi. „Situația de acum se aseamănă, într-un fel, cu toate deosebirile sociale și politice ale vremii de azi, cu situația de după cel dintîi război, de după 1848, mai ales, cînd s-au vînturat cam aceleași sloganuri absurde, cînd s-a arătat mereu cu degetul către Transilvania, fără de care Ungaria nu putea să fie «mare»". Era firesc ca acest semnal de alarmă să vină din partea cărții care este legat prin origină de teritoriul asupra căruia s-au emis pretenții și pe care în 1940 a curs sînge nevinovat tocmai din pricina fumurilor imperialiste ale unor halucinați ai Ungariei mari. Despre aceste crime, ca și despre alte năpaste istorice pe care le-a suportat poporul român din acestă parte a țării, vorbește pe larg Ion Lăncrănjan în cartea lui. Scriitorul se opunea astfel tendințelor halucinației imperiale în tîrgoviște contemporane, unele foarte aproape de noi. În carte sînt confruntate de limbă maghiară ei descoperă formula „meleagurile răsăritene ale noastre", unde nu e vorba de Moldova cum ar gîndi orice cetățean română cu o firească orientare în geografia politică a țării, ci de Transilvania, vîrstă renascentă ca „meleag răsăritean" al Ungariei „mari". Fără surpriza unor asemenea afirmații poate că Ion Lăncrănjan nu și-ar fi scris cartea, dar elaborată atît de bine documentată, tezele ei sînt atît de bine susținute cu o incapățînare propagandistică care le face să răsară acolo unde nu te aștepți, îl determină să se întoarcă asupra lor și să constate că ele au nevoie de răspuns. Ce descoperă scriitorul pe această cale? Că teza comunității românilor este contestată în 1979 într-un cotidian socialist de peste hotare ca „închipuire", ca teză fără probe științifice, că definirea poporului român se face tot atît de obtuz și de ostil ca în memoriile mareșalilor catolici de altădată, că poporul român este înfățișat ca deficitar moral, intelectual, cultural, că apariția statului unitar român este rezultatul unor împrejurări întîmplătoare în această parte de lume, că Transilvania a fost ocupată militar și că unirea este rezultatul unei acțiuni militare etc. Supraviețuirea acestor reziduuri propagandistice, recondiționate desigur, sînt privite ca produse ale unei mentalități șovine. Teza continuității e bun științific de multă vreme, caracterul poporului român a fost verificat de grele încercări istorice, dizolvarea imperiului austro-ungar nu este o întîmplare ci o necesitate istorică, unirea românilor nu s-a făcut pe calea armelor ci printr-o cunoscută Mare Adunare populară de la Alba Iulia. Pe cît de încăpățînată este această propagandă pe atît de multe mai evidențiate împotriva ei. Ion Lăncrănjan le scoate la lumină și ca un reproș la adresa unei pasivități a rostirii drepturilor noastre istorice pe pămîntul pe care-l trăim. **Cuvînt despre Transilvania** trece practic în revistă toate chestiunile litigioase reactivate de interesele revizionismului, mai aproape sau mai depărtat de noi.

Asemenea unor mari înaintași care și-au pus toate problemele legate de poporul căruia aparține, Ion Lăncrănjan se opreste asupra tuturor aspectelor marcate de false litigii. Vin la rînd pozițiile conciliatorii care încearcă în lucrări artistice, forțînd documentele istorice, să dea vina pe din două. Ion Lăncrănjan analizează succint o piesă de teatru în care apar Avram Iancu și Kossuth și care e construită după regula „echilibrului vinovățiilor". Scriitorul român nu îmbrățișează rețeta. Istoria trebuie scrisă așa cum a fost: refuzul de a acorda românilor drepturi egale cu ale ungurilor în statul proiectat de revoluționarii maghiari este pricina eșecului și nu „echilibrul vinovățiilor". Alte teze conciliante împotriva adevărului istoric, aproape idilizante, sînt și ale revizuite responsabil în chip marxist de Ion Lăncrănjan, ca un cunoscător al realităților transilvănene în sursă. Unitatea de interese în trecut a burgheziei române cu cea maghiară, teză curentă și astăzi, e contrazisă de fapte istorice care arată că n-a fost nici egalitate, nici unitate între acești burghezi. Schema după care stă era unită burghezia română cu cea maghiară, după cum jos păturile sărace mai erau și ele unite între ele nu se susține în fața probelor istorice. Mentalitatea de stăpîni a naționalilor dominanți a împiedicat realizarea unității, și numai exploatări sîngeroase le-a pus, în cazuri extreme, pe picior de egalitate și de acțiune revoluționară comună.

Lăncrănjan se propune să privim Transilvania și problemele ei fără idilism și fără idei preconcepute. Sînt teze care trebuie respinse cu toată hotărîrea cu atît mai mult cu cît șansa lor de a supraviețui interesat o probează. Intră aici și eronata teorie a României ca stat imperialist multinațional, respinsă de fapte și de documentele partidului comunist, dar reactivată în cercuri revizioniste. „Un comunist maghiar din România putea să aprobe, scrie Ion Lăncrănjan, să zicem, cu mai multă ușurință, ba chiar cu entuziasm, **teza cominternistă**, conform căreia România ar alcătuise printr-un război imperialist, dezmembrarea ei printr-o așa-zisă autodeterminare fiind inevitabilă, schema după care ar fi urmat să «se lucreze» corespunzînd întru totul cu schema după care «s-a lucrat» în toamna lui 1918, în iarna, în primăvara și în vara lui 1917, cînd luptam noi la Mărăști și Mărășești, eventualii beneficiari trebuind să fie alții". Trimițînd înapoi la date de dinainte de primul război mondial, Ion Lăncrănjan face vizibilă identitatea acestei teze, așazis marxiste, cu altele mai vechi de tip imperialist, fără nimic marxist în ele. Polemica scriitorului este energică, actul unei conștiințe vigoroase care știe că adevărul se impune prin luptă.

Fiecare scriitor veritabil are între scrierile lui o profesiune de credință definitorie. **Cuvînt despre Transilvania** este profesiunea de credință a lui Ion Lăncrănjan, cutia de rezonanță a literaturii lui, și ea ne aduce aminte de alte mari profesiuni de credință ale literaturii române: **Din estetica poeziei populare**, de Delavrancea, **Poezia populară** de Mihail Sadoveanu, **Elogiul statului românesc** de Lucian Blaga, **Laudă țăranului român** de Liviu Rebreanu. Sînt momente în care muzele tac și scriitorul la stîlpul pentru a ieși în arenă cu toată decizia și conștiința de care este în stare. **Cuvînt despre Transilvania** este o reprezentativă ieșire în agora și totodată semnalul că este momentul ca și alte conștiințe s-o facă.

M. Ungheanu

DANIEL TURCEA: «Epifania»

Irismul lui Daniel Turcea este, indiscutabil, de esență oraculară. În frumoasa sa postfață la volumul antologic apărut în colecția **Hiperyon** (Daniel Turcea, **Epifania, Cartea Românească**, 1982) Artur Silvestri îi creionează un portret baudelairian, de poet „maudit" sugerind existența unui Artur Enăsescu sau Dimitrie Stelaru. Dacă i-aș deduce însă chipul din poezie, nu l-aș putea imagina decît oficiind un cult sever, de o disciplină și o rigoare pitagoreică: **„Din litere ca dintr-o rană / din cenușa numerelor, din / trupul acesta al cuvintelor / ce se schimbă la față / din lucruri / din înțelepciunea înșelată / ca din moarte, învie / învie acum, cuvînt necuprins"** (**Din litere**). Dar, sfîrșe deosebire de filozofii pitagoreici de la care a împrumutat mai degrabă aspectul cifrat, teoriei — cuboanterea îndrumare a sufletului (psihagogia) — Daniel Turcea este, în fond, un turmentat, departe de a crede că numărul, proporția și simetria constituie principiile structurării cosmice. Deși într-un poem ca **Linia dreaptă** întîlnim sluzii pitagoreice, „semnul proporției", „segmente și trapeze", „conuri și plane de aer", universul este descris prin elemente de teologie negativă. **„A încerca să folosești cuvintele pentru a deserie acțiunea / Principiului / înseamnă a nu vorbi despre El ci despre contrariul Lui / cuvintele sînt văi, sînt cercuri, sînt zaruri"** (or originea lui conceptă în maniera cosmogoniei indice. Lumea este o creație iluzorie, visul unei divinități supreme: **„Distanța / deci / El / absoarbe pentru că El este / această măsură de obiecte sub semnul proporției / deci al mușchiului / din antichitatea aerului / segmente și trapeze / conuri și plane de aer / ca un animal de vis / cu Ceremonia singelui mineral și unde / respiră-și doarme un print / / Visul lui este trupul acestui Ev / și din risipite pocale"** (**Exilul**) Ca și Nichita Stănescu de care-l apropie nu puține ipostaze, Daniel Turcea practică o poezie a conceptelor, fără a da impresia de sterilitate și livresc. A spune că plasticizează abstractiile nu este exact, deoarece am presupune că acestea preexistă imaginii cînd, în realitate, ele fac un corp comun. Poetul are acea rară calitate de a transforma conceptul în metaforă, înțelesul denotativ fiind transferat în sfera conotației simbolice. Într-un exceptional **Poem didactic** din care citez fragmentar, aritmologia urmașilor conservatori ai lui Pitagora (akustamikoii), simboluri algebrice, geometrice și chimice, Parmenide însuși... etc. devin metafore textuale intricate unui amplu și fluid enunț poetic. **„Poate că sîntem vii dar obiecte / fragmente emigrînd în fragmente / sub umbra vieții pe sîngele pia-**

nete / ca și cum te-ai umple de degete / toate cu multiple întrebuințări / de apă, de lună, de tări / / Lung exod pe Niluri / Către piramide / unde Faraonul / paraparmenide / s-a-ngropat în Ra, fructa zi / — mallima de cameleon, vin / filind oglinzii arithmos, ideea". În pofida versurilor cu rezonanțe apofegmatice, a formulărilor sentențioase și a învățăturilor dogmatice (în sens religios), discursul lui Daniel Turcea dizimulează, spuneam, impulsuri și crize dionisiace. Locuiește în el un **daimon** de care-i este teamă și pe care încearcă să-l înșele și să-l mobilizeze printr-o gesticulație ceremonioasă și o rostire oraculară cu efect taumaturgic. Un astfel de text, de „legare" magică și calmare a naturii rebele, chiar cu prețul automutilării morale, a frustrării ființei de integralitatea și plenitudinea ei contradictorie, în dorința de a-i opune un himeric tipar statornic, este Hypnoza: **„Odată cu liniștea aerul moale înarmă deasupra / și buzele crăpate balbaumind obiecte / și obiectele însemnînd drama ochilor vii / odată cu începutul ospețelor / odată cu ferocile de aprilie sfîrșezii / și cu larmă / roșiatică apoi deasupra / se va pierde pentru totdeauna / neauzită sala de sirenă orlînd / și în cringuri / ochii lui se vor odihni privindu-și fruntea, înflorbintînd / flori palide și mîinile jucîndu-se verde / în nisipul și sub mieimi / (...) — Hypnoză — / luni de zile soba-și schimbă culorile / se apleacă cu grijă, cu fast, ulcioare / o mulimă transformă totul încet în mătase / numai el cu femeia plecase"**. Din „re substratului dionisiac realizată acea înclinație spre **barochism** pe care Artur Silvestri o menționează, alături de asimilarea poetului, fără a le conjuga într-o paradigmă unitară, de condiționare reciprocă. Ocurența celor două categorii sau ecoi — eu aș substitui termenul de asianism cel puțin pentru o parte a creației sale, volumul **Epifania** și ciclul de **Psalme**, cu apolinic — dă naștere unei originale arte poetice care se definește prin propria ei negare și depășire. Este punctul în care Daniel Turcea se desparte de ermetism și de poetica sa limitativă pentru a încerca o transgresare ontologică. Dacă pentru adepții lirici pure limbajul poetic este intranzitiv, cristalizat și închis ca o perlă între valvele sale, autorul **Epifaniei** încearcă să se îndoiască de autonomia suficientă a textului, avînd revelația unui alt mod de a fi. O existență și un spațiu care rămîn încă nenumite, cerînd un alt instrument de comunicare și o altă retorică pe care poetul nu are puterea de a le edifica: **„Dar din acesta nimic nu poate intra în vers căci versul / imi e străin ca marmura, euritmie / stilu totul astăzi despre poezie / nu mai pot fi decît stingaci și searbăd / o altă cale se deschide azi / ca e și vera, și lege și măsură / dar nu mă pot întoarce ca să scad dintre păcate partea mea de ură / / da, poate leneșii pe cer / nori albi pe care vîntul îi preschimbă / sînt lucruri ce nu intră-n nici o limbă / / sînt așteptat acolo unde pier / urechile atente și lumina / (...) sînt tînar, obosit acum de lipsa / de tinerețe și de / ascultare / feței ce vreți, am mărturisit, ei va / veni din nou și pentru fiecare / pentru-a depune mărturia sa / cu am uitat și frica și tristețea / nu mai am de străbătut / decît propria-mi umbră, înserarea / ființei mele. Doamne, am aflat / celor ce au sfîrșit un început"** (**Mărturisire**). Ca un paleontolog vom încerca din frînturile și aschiile de imagini îngropate în discursul poetic să aproximăm esența și forma viziunii. Ceea ce mi se pare interesant este că geneza se află într-un eșec, recunoscut și afirmat curajos, fără iluzorii compensații. („Nu mai pot fi decît stingaci și searbăd") Cauza nu este însă de ordin subiectiv personal, ci este congeneră unui anumit fel de a înțelege premisa și functia ontologică a poeziei. Autorul se îndreaptă spre o concepție sotereologică, în care cuvîntul ordonat după reguli euritmice să fie în același timp, „vers", „lege" și „măsură", infuzată de un creștinism eliadesc, ca spune (**„...ei va veni din nou și pentru fiecare"**). Motivul redemptiunii colorează și erotica sa imprimîndu-i o tentă spiritualistă, de o reținută și luminoasă ardoare a rugii. Ca în **Cîntarea cîntărilor**, simbolul erotic este ambiguu, trimițînd atît la comunicarea umană, dar și la logodna cu mirele evanghelic: **„Și cînd voi fi în tine Lumină / Încoronat de Lumină, / apuiberă / acoperămîntul acesta / vino apropape / mormînt iți sînt / invie în mine // un secerîș al secerișului / cînd neghina va arde"** (***) În această lirică devotionistă, de celebrare, în care dragostea este expresia epifanică a spiritului, amintind de, ciudată coincidență, erotica postumă blagiană, stă, cred, întreaga originalitate a lui Daniel Turcea, poet înzestrat cu simțul imnicului, și mai puțin în fața barbiană. Scriitura obscură în ceea ce privește codul din prima sa carte, **Entropia**, se distilează și se limpezește fără a pierde nimic din substanțialitate. Epurată de simbolistica abstrusă, ușor ostentativă a începutului, ea are acum transparența albastră, ameitor de adîncă a unui tezer.

Dacă pentru mulți scriitori contemporani dispariția fizică a însemnat și întrarea în conul de umbră al unei mai mult sau mai puțin vremelnice uitări, pentru Daniel Turcea, mort pretimpuriu, se confundă cu ieșirea în lumină a operei.

Paul Dugneanu

ION IOVAN: «Comisia specială»

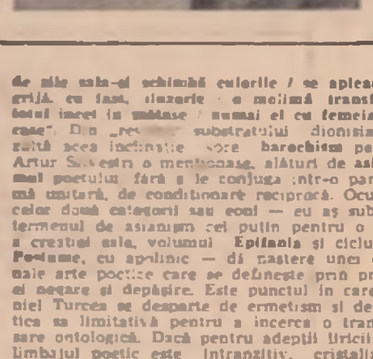

Pînă acum doar poet, autor a două volume de versuri („După-amiaza unei clipe", Ed. **Cartea Românească**, 1976, și „Rezervație naturală", Ed. **Cartea Românească**, 1979) dintre care, dacă nu mă înșel, primul a fost distins cu un premiu pentru debut al Uniunii Scriitorilor, Ion Iovan se prezintă și în ipostaza de prozator, cu volumul **„Comisia specială"** (Ed. **Cartea Românească**, 1981), subintitulat **„Contexte"**. Deci, nu roman, nu nuvelă, nu schiță, în chip tradițional, ci, surprinzător, bruscînd adică obișnuințe de cititor „ortodox", **„contexte"**. Surprizele încep însă abia după acest subtitlu „infidel" și aparțin întregii construcții a cărții. Ne intimonină, așadar, o **„Bibliografie"** cuprinzînd trei titluri, alese din domenii, ai zice, incompatibile: „Codica țivilă sau politicească publicaristă de Scarlat Calimach Voevod, din mila lui Dumnezeu domn și obladuitor al Printipatului Moldovii. Edu. În privileghiata tipografie a Albiei, 1833"; „Norme de protecție a muncii pentru activitățile specifice de gospodărie comunală și industrie locală elaborate pe baza propunerilor Organelor Locale ale Administrației de Stat, ținînd seama de sugestiile socialiștilor Ministerului Muncii și ai Sindicatelor, precum și de observațiile cadrelor cu munci de răspundere. Editura Tehnică". Tirajul 20 000+100. Hîrtie pentru tipar înalt tip B de 63 g/m². Apărut în 1982"; „Ion Iovan, **„Rezervație naturală"**. **Cartea Românească**. 88 pagini, format 16×81×86. Bun de tipar, decembrie 1979. 800+10 exemplare. Lei 7.50" Pedanteria trimiterilor vrea parcă să ne atragă atenția că ne vom afla în cea mai reală dintre lumile posibile, departe de orice ficțiune. Impresie rapid contrazisă, ai zice, la p. 15, unde, într-o notă de subsol, citim, printre altele: „Autorul ține să mărturisească de la început că orice asemănare cu realitatea e tardivă, deci totul e discutabil să devină de aci înainte literatură, numai literatură. De altfel, consideră aceasta ca o primă regulă pentru romanul pe care intenționează să-l scrie. Dar îl va scrie într-adevăr?". Se înțelege însă, și, oricum, vedea-vom că Autorul care vorbește aici este doar un personaj, deci parțial creditabil. Pe de altă parte, o asemănare „tardivă" cu realitatea nu este chiar o nesemănare ci doar expresia dubitației. Ambiguizarea recunoscută una din tehnicile în care este scris **„Comisia specială"**. Să ne întoarcem însă la **„Bibliografie"**, căci sugestiile cuprinse aici se dovedesc, în confruntarea cu materia cărții, pe de-a-ntregul valabile. Conform bibliotrofiei, ne vom întîlni în carte, cu stilul „retro" al codicelor etice de la începutul secolului al XIX-lea. Astfel, fiecare nou capitol cuprinde, inserat într-o suită de titluri, date „cu bumbi" ca într-o casetă de ziar, ce avertizează asupra știrilor importante din interior, un fragment din **„Codica** (apocrifă?), lui **Calimach Voevod"**, reglementînd relații de rudenie, îndreptări în caz de prejudiciu moral sau fizic, partaje de bunuri etc. Îi urmează, de regulă, un poem în proză (stilul liric) alcătuit din alăturarea unor fragmente, ușor retușate, din poeziile cuprinse în volumul **„Rezervație naturală"**. Poemul joacă rolul de comentariu aluziv al scriitorului-narator la realitatea românească. În fine, regulamente de funcționare, norme de folosire, indicații de protecția muncii, adaptate la specificul lumii înfățișate în roman, sînt tot atîtea mostre de stil birocratico-administrativ. Prezența acestora în carte are rostul instituirii unei aparente legale, rigide, respectabile, impunătoare chiar, sub care se ascunde o lume imorală și ilegală. Încă o observație cu privire la compoziția cărții. Partea întîi (volumul este alcătuit din șapte părți, cum și lumea în șapte zile, dacă o socotim și pe cea de odihnă), este **„Un epilog"**, partea a șaptea (ultima) este **„Prologul"**. Se află continuită aici sugestia unei lumi răsturnate, pe dos, dar și ironia văzînd construcțiile tradiționaliste, cu mima de rigoare a cronologiei evenimențiale reale. De altfel, lectura cărții lui Ion Iovan poate fi începută de oriunde, ca un ideal (pentru unii) roman șferic, insensibil la tramă, personaje, intrigă etc. Un moment declanșator poate fi, totuși, reconstituit la stațiunea Moghiloșa (rezervație naturală și monument istoric cu palat brîncovenesc) unde se declanșează un dezastruos incendiu, drept care este instituită o „comisie specială", însărcinată cu cercetarea cauzelor accidentului. Este doar un pretext epic, căci ceea ce rezultă nu sînt cauzele, ci mișcarea subterană a unei lumi încărcată de o vitalitate degradată în forme parazitare. Cartea nu are personaje în sens tradițional. Există niște nume și niște funcții administrative (o ierarhie, deci) care sînt însă voci dintr-un roman polifonic, emițătoare de declarații scrise, cu intenția dublă de disculpare și înculpare, avînd ca efect ultim mușamalizarea. Fiind vorba de intervenții scrise (declarații, informări, delațiuni, rapoarte, procese-verbale, adresate unui Inspector-Șef), umorul și satira (ambele copioase) se nasc din interferența oralității cu canoanele formulelor consacrate de stilul funcționăresc. Clișeele de limbaj concurează expresia frustă, în manieră caragialească. Rezultatul este un hibrid lingvistic monstruos și, totodată, delectabil, care mărturisește totul despre calitatea celor ce-l folosesc. Ion Iovan se arată un virtuoz al acestui limbaj, incredibil, dar posibil: „Autorul se teme că limbajul cărții începe, vrînd-nevrînd, să stîrnească protestele lingviștilor: chiar așa, așa vorbește omul? Nu, le răspundem, așa scrie el. Mărturisim, pînă și bietul scriitor în fața unei coli de hîrtie, parcă nu-și mai cunoaște limba. În fond, orice om care scrie se află în situația unui traducător — gînduri multe, cuvinte după posibilități!". Luînd această mărturisire cu substratul ei polemic, să oferim cititorului un pasaj antologic. În care tentativa de sensibilizare a autorității devine caraghioasă prin inflație lexicală, dar rămîne periculoasă prin precizia conținută a delațiunii: „Mai recunosc că am rupt logodna cu Titus și m-am mărîtat cu actualul din convingerea că-mi va întemeia un cămin fericit, cunoscîndu-i bine pe frații lui, toți oameni simpli, de la țară — ținînd seama totodată de maturitatea acestui om precum și de atitudinea sa irepros abilă înaintea ofițerii căsătoriei. Dar, la scurt timp după, Sergiu s-a schimbat față de soția lui, începînd să lipsească zile și nopți. Astfel am aflat că nici nu avea ordin de ședință pentru amplasamentul conjugal, unde trăia abuziv; în viața lui intervenise o altă femeie, artistă de păpuși, pentru care mi-a cerut taxa de divorț. La început, crezînd că intră într-o fază trecătoare, nu m-am pripit și am apelat la sprijinul tovarășesc al fostului logodnic, care mi-a dat tot concursul. Totuși, soțul îmi cerea mai departe să-i redau libertatea — motivul, că nu mă iubește. În cele din urmă, datorită acestei atitudini inumane, n-am avut încotro, am cerut evacuarea lui din domiciliul comun într-o locuință mișcarea a II-a. Dar, la termenul definitiv, după ce se inventariaseră bunurile, despărțirea a fost întreruptă în urma unei convorbiri telefonice: cineva, care răspunde la interiorul 114, a hotărît retragerea executorului judecătoresc, a lăcătușului, precum și a organului de miliție în persoana plutonierului Lalu Anghel. Mă adresez acum dumneavoastră ca o femeie supusă la groaznice chinuri din partea fostului soț: vine acasă la 12 și mă forțează să am contacte de dragoste care mi-au distrus nervii. Din cauza acestor lupte care se repetă noapte de noapte nu mă pot odihni, fapt care mi-a diminuat capacitatea de muncă — simt că-mi pierd puterile de serviciu. Precizez că din cele două camere, mîi vagon, eu ocup pe cea de trecere, fiind expusă permanent la asalt, neputîndu-mă apăra bine în somn. De aceea vă rog să mă primiți pentru a vă explica personal, cu amănunte, situația prin care trec, precum și cîte rele a făcut acest individ, care, din punct de vedere moral, are serioase lipsuri, greu de asternut pe o coală de hîrtie, mostenind de la bunicul lui, condamnat șapte ani pentru arme albe nedeclarate în termen timp în care bunica i-a plecat măritată în Liban". Să recunoaștem că o viață într-o pagină nu este o performanță lesne de atins. Cu **„Comisia specială"**, roman safiric de o formulă originală, Ion Iovan se anunță un prozator dotat cu excepționat simț al limbii, în stare să tulbure ierarhii valorice deloc imuabile.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

SPAȚII

Noua carte a lui Virgil Cuțitaru însumează eseuri de diferite facturi. Astfel, alături de exegeze dedicate creației eminesciene se află referiri la operele altor scriitori clasici (Arghezi, Sadoveanu, Fredaj, partea cea mai întinsă a volumului fiind formată din texte pornite de la creațiile unor scriitori români de azi (în majoritatea cazurilor, poeți). Deosebit de interesante sînt contribuțiile de eminescologie. Fără să se teamă de autoritatea unor ilustri predecesori, criticul lansează opinii personale, de cele mai multe ori demne de a fi luate în considerare. De menționat textul intitulat **Ediția „Luceafărului"**, ale cărui subtilități de erudiție se cuvine a fi subliniate, precum și o contribuție de tip comparatist **(Între agresiv și decent)**, în care este propusă o paralelă între **Bucheților din Florența** și **Cezara**. Iată concluzia care încheie cel de al doilea eseu: „...deosebirea dintre Alecsandri și Eminescu nu stă în căutarea cadrului propriu-zis (aceasta prin el însuși nu poate fi decît același), ci ea trebuie găsită în interpretarea acelui cadru; în atitudinea eroului care se refugiază între frumusețile naturii. Alecsandri a privit natura dinafară, ca pe un loc de încîntare și împăcare a omului cu unele situații neplăcute. Eminescu a umanizat-o. Între peisajul eminescian și natură există o fuziune intimă, bazată pe puritatea peisajului și pe ideeul înălțător al omului."

Comentînd scrierile unor autori contemporani, Virgil Cuțitaru caută cu tenacitate formularea sintetică, menită să exprime în modul cel mai sugestiv „megaronul" unei creații. Adesea scriitorii sînt priviți și ca personaje, eseistul arătînd o reală vocație pentru caracterologie; nu este vorba despre exerciții fără legătură cu critica; dimpotrivă, imaginea omului se transformă într-o sugestie referitoare la operă. Un exemplu posibil este metafora caracterologică propusă în legătură cu proza lui Mircea Sănătimbreanu. După ce precizează că „autorul **Schiților vesele** este un cunoscător fără egal al universului infantil" și că în cărțile lui „se conjugă armonios zîmbetul uituărilor al sentimentelor amînate cu reliefarea amănunțită a culorii", eseistul încheie: „Om dintr-o bucată (e drept, croită pe dimensiuni uriașești), cu cap de leu și ulițărcă de bunic — va zîmbi și acum, îngăduind ca întotdeauna". În legătură cu proza și teatrul lui Mircea Radu Iacoban este găsită o expresie ușor paradoxală, dar străgătoare: „vinjoasă timiditate structurală". Iar despre poezia lui Ioanid Romanescu, la fel, aflăm primele impresii ale criticului tot prin intermediul unei imagini ce provine din caracterologie: „...îi va fi plăcînd să scrie în fața oglinzii, pentru ca, astfel, imaginea din purtea opusă (o bănuiesc stranie pentru ei în acele clipe) — să-i incite, declanșîndu-i mîinile împotriva a toate și a tuturor și determinîndu-i (nu-i o exagerare) să se închipuie — **atunci** — un Heraclit, purtător al tristeții universale ori un Faust spînzurat de indoiala propriei **cunoașteri**. Este adorabilul său trac și nebănuit de dulcea și umana lui regie". Simpatia apare amestecată cu o ușoară ironie.

Remarcabilă este și înzestrarea criticului pentru detectarea nuanțelor, indispensabilă mai ales în ceea ce privește comentariul de poezie. Numirea unor amănunte contrabalansează în chip reușit generalizările.

În fine, semnificativ este și faptul că Virgil Cuțitaru alege spre comentare nu numai cărți datorate unor autori consacrați, aflați în mod persistent în atenția criticii, ci și volume ale unor autori nu tocmai răsfățați de comentatori. Aprecierile la adresa lor, echilibrate, sînt încercări reușite de a impune atenției scrieri pe nedrept trecute cu vederea, precum și, în mod implicit, condamnări ale snobismului critic.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **LAPSUS.** Într-un interviu publicat de „Viața studențească" (nr. 13) criticul teatral Valentin Silvestru tună și fulgeră împotriva denumirii „defectuoase" a teatrului studențesc „Casandra". „Casandra, zice supărătuț critic, fiind, după cum bine știți, o preteasă bocitoare, care prevestea numai nenorociri, și nu e cazul". Diplomatele serioase spun altceva: Casandra, fiica lui Priam și a Hecubei, primisa de la Apollo înzestrarea de a prevedea viitorul, zeul pedepsind-o apoi în așa fel încît nimeni n-o mai credea, ci o socotea nebună. Numele ei este proverbial, însemnînd o persoană profetică și ale cărei prediții inutinese numai incredulii. Pentru un teatru de „tineri debutanți" denumirea este potrivită, așa că bătaiosul critic [illegible] la mijloc era numai un lapsus.

■ **SERIAL.** „Cinci spioni pentru victorie" e un serial „polițist" publicat de Gh. Buzatu în revista „Cronica", interesant prin aceea că descoperă un mare spion american, de origine română, „înrolat" chiar în Berlinul nazist. Nu știm, deocamdată, cine este personajul; poate vom afla...

■ **ANALELE BRĂILEI.** Interesantele contribuții literare apărute în „Analele Brăilei" (dec. 1981) completează materia social-politică a acestui supliment județean unde publică autori cunoscuți precum Fănuș Neagu (inimitabil poet visionar), Ilie Tănăsache, tineri cu activitate susținută, ca Nicoleta Gherghel (cu „Grădină de suflet, liniștea lumii" un eseu pacifist, de calibrul prozei poeticei, Lucian Chișu, și autori brăileni ca Ion Mustață, Valeriu Stoiu, Lica Paulescu, Andra Căpitănenu, Gheorghe Lupașcu.

■ **UN CRITIC „COMBATIV".** Insesibil, acum cîteva luni, la funcțiunea pedagogică a criticii literare, Alex. Ștefănescu devine brusc îngrijorat din pricina excesului tehnic al contribuțiilor unor colegi. Astfel, în „Supliментul Științei tineretului" (nr. 27) recent convertitul jurnalist combate „aria de a complica inutil", inițiativă lăudabilă dacă nu ar indica, prin obiectul țintit de autor, o curiozitate pentru [illegible] rezolva mici afaceri personale. Arsenalul complicării inutile ar fi, pe scurt, Nicolae Manolescu, Paul Dugneanu, Ilie Guțan, Laurențiu Ulici, V. Ivanovici, F. Băllesteanu, N. Balotă, Marriana Ionescu și Mirela Roznoveanu. Din cîte cunoaștem, propozițiile dedicate lui V. Ivanovici sînt [illegible] scoase de Al. Șt. pentru a treia sau a patra oară, despre F. Băllesteanu jurnalistul serie negativ... abia acum (ca și despre N. Balotă). Cît privește pe ceilalți — faptele sînt clare: N. Ciobanu și Paul Dugneanu au recenzat defavorabil cărțile lui Alex. Ștefănescu, Ilie Guțan i-a demonstrat, într-un acurt serial, că nu cunoaște opera lui Arghezi, iar L. Ulici i-a semnalat, cu calm, niște „scăpări" semnificative pentru serioziatea unui „critic literar". Așadar, într-o publicistică unde cuvintele încrucișate ale criticii ies aproape de pește tot, Alex. Șt. combate numai pe chipu, alesi, [illegible] cu ochi și pe aprinceană, [illegible] obiectivitate...

■ **PRECIZIA NECESARĂ.** Reacția lui Ioan Adam critic în general calm și aplicat, împotriva ignorării unor autori tineri a căror condiție ar fi marginalizată de către critica literară este, teoreticește, îndreptățită. Exemplul oferit de el (în „Scînteia tineretului" din 5 aprilie), acela al lui Apostol Gurău, denotă o lipsă de informare. Apostol Gurău e, cum bine se știe, un prozator foarte dotat, autor a două cărți: ambele au fost comentate de nici multe ori în revista „Luceafărul", sub semnătura lui Al. Piru, Dan Al. Condeescu, Artur Silvestri, ele au fost obiectul unor discuții de bilanț ale criticilor revistei, fiind situate, mai ales cea de-a doua, printre cele mai importante producții ale prozei tinere. O scăpare din vedere? Să sperăm, că nu e vorba de o abilă tehnică de „asimilare" forțată a unor valori.

■ **DOCUMENTE ÎN VOLUM.** Luni, 5 aprilie, a fost lansat, la București, un volum, „Mărturii peste timp", conținînd amintiri privind activitatea ilegaliștilor din Dobrogea. Îngrijit de Simion Tavitian, această culegere, plină de evenimente, unele terbile, aproape romanești, conține contribuții de Vasile Vîlcu, D. Olteanu, N. Ciorobu, Sabina Eșanu, Ivanca Rudenco, Fada Tănase, Victor Dusa, I. Zednic, M. Hăcerian, N. Anghelescu, Gh. Dincă, I. Cupin, Gh Codreanu, M. Ciocan, I. Eremia, N. Preda, M. Lungu, Toma Moise, precum și ale scriitorilor Virgil Teodorescu și Ion Gh. Pană.

■ **„DINCOLO ȘI DINCOACE DE RAMPĂ".** Așa se intitulează recentul volum, semnat de Andriana Fianu, conținînd interviuri cu diferiți oameni de teatru de azi (Liviu Ciulei, M. Ghelerter, J. Holt, H. Lovinescu, A. Baranga, Kovacs Gyorgy, Dan Nastasi, precum și un număr de tablete, sub titlul „Amestec

ion gheorghe

ZICERE LA ZICERE

Inițiala simplitate

Să-ți stăpînești
Marea putere —
În cele lumești
Și-n sacrele sfere.

Să poți
Să te știi slab —
Cînd i-ai înfrînt pe toți
Răsculat ca un sclav —

Iată veșnica Virtute
La care năzuiești
Pe necunoscute
Căile-omenești.

Cum răul, cum binele
Umblă —
Cunoscînd luminele,
Să rămîi în umbră.

Stăpînindu-ți firea,
Se exercită
Desăvîrșirea
Nemijlocită.

În inițială
Simplitate,
De unde s-au dat la iveală
Ființele toate.

Să-ți păzești
Cel dintîi Strop —
Din carele ești
Ceeace-Duce-La-Scop.

Eul

Eul, eul
Animal,
A căzut ca leul
Stîrvit de cal.

Înțeleptul
Fără pumnal,
A străpuns pieptul
Tigrului senzorial.

Cu piciorul
Pe monstrul de-odinioară,
Își cîntă viitorul
Plîngînd lîngă tiară.

Însă din pîntecul
Sacrei harpe
Își simte cîntecul
Plin de șarpe.

Fără propria-i dihanie
Senzorială
E bolnav de-o stranie
Răceală.

O, tu, o, tu,
Eu și iar eu —
Du-te, te du
Unde ne ducem cu greu!

Mergi pădurea-ntreagă,
Prinde să mulgi
Capră Neagră
Nevinată de slugi,

Nevinată
De împărat —
Și bea dintr-o dată
Laptele preacurat.

Din ce rămîne
Ia și te spală
Într-a Mumei Bătrîne
Emanație astrală.

Căpătîndu-ți rînd
La ceea ce-i rece,
Treci cîntînd
Peste ceea ce trece.

Iarăși despre DAK

I.

DAK, nu are gust,
E fără savoare —
În tot ce e august
Și seamăn n-are.

Privit
Nu se poate vedea —
Ce atunci cînd s-a ivit
Fată de nimenea.

Ascultat,
Nu se poate auzi,
Ca atunci cînd și-a strigat
Sieși prima zi.

S-a recurs
La nume —
Drept măsura ce-a dat curs
Tuturor pe lume.

S-a numit
Puterea Lui :
E — Nesfîrșit !
Zicîndu-se ce nu-i.

DAK e Marea Idee
Care duce la scop —
Începe unde se-ncheie,
Ca Oceanul în strop.

Pentru om, e-o țintă
Mereu finală —
Menită să nu-l mintă
Dacă el nu se-nșală.

Ca o plantă

Ca să guvernezi
Semeni
Trebuie să-ți păstrezi
Tăria cremenii ;

Ca să slujești
Cerului,
Trebuie să-ndeplinești
Tăria tiernului.

Marea și tarea
Virtute
Este cur pătarea
În cele petrecute.

Cînd ciștigați,
Cînd ați pierdut,
Fiți cumpătați,
Absolut !

În virtutea
Cumpătării —
Atîtea și-atîtea
Stăpînind ale țării

Domniți cu putere
Fără hotare
Pînă-n zona marilor stele
Nepieritoare.

Cunoașteți pe DAK
Drept suprem fenomenal —
Și veți dăinui veac
Fără final —

Ca o plantă
Adînc înfiptă,
Trăgîndu-se mirabolantă
Din propria-i criptă.

În propria fire

Cine cunoaște pe alții
Este înțelept,
Nu se teme cînd frații
Îi string la piept.

Cine se știe pe sine
Este iluminat —
Se apropie de bine
Ca de-un lapt terminat.

Cine poate să-nvingă
Pe alții, e tare.
De-nfrînți să nu se-atingă,
Să le dea iertare.

Cine se-nvinge pe sine
E de ne-nfrînt —
Cu ei stă zeul bine
În temnița-i de pămînt.

În îndestulare
Este cel bogat —
Ca o-mprejurare
Peste care-a dat.

AVERTISMENT

Am alcătuit cartea aceasta ca **învățătură** a unui personaj de epopee în **Zicere la zicere** și.. **contrazicere** cu Lao Tse, și cu alți filozofi mai dinții.

Sugerînd calea unui tînăr erou în inițiere și pregătire pentru o cauză publică, de răspundere, acest volum trebuie să facă parte dintr-un ciclu, dar cel puțin o idee am vrea să susținem acum : **cuvîntul este o cultură, așezarea lui în frază, o civilizație.** Nădăjduim să convingem.

I.G.

Cine-i plin de energie
Are-un scop în viață —
Iese din urgie
Cu zîmbetul pe față.

Cine nu se-ndepărtează
De firea-i proprie
Mult viază,
Iute se-apropie...

El cînd moare,
El nu piere.
Reprimește mare
Întemeiere —

Cea Adevărată
Absolută viețuire —
Dacă-a fost păstrată
Propria fire.

Demers

Pe văile tale
Bîntuie de-acum
Al cuneaștenii astrale
Fum.

Acolo-i Acea Casă
Încanjurată
De-o pulbere deasă
De-altădată.

În ea stau
Toate ființele
Care n-au
De văzut soarele,

Multe foarte
Și-n nedormire,
Cum de moarte
Nu au știre,

Cu ele nu-i chip
Să te bați,
Dar cîmpul formelor de nisip
Să-l străbați.

Ursite-s chipul
Și sufletul tău,
Precum nisipul,
Să umble prin hău.

Eu voi sufla
Peste tine
Și vei afla
Ce-i bine.

Să tulburi
Cu cenușile tale
O mie de pulberi
Primordiale.

O, noțiune!

Acel palat
Se înconjoară
De cadru-ntunecat,
Pe-afară.

Acel palat
E intru
Ceea ce l-a ridicat
Dinlăuntru.

Acel palat
Și cadrul său
Unul celuilalt
Sînt un ecou.

Așezămînt
În cadrul des —
De-ar fi să fie cuvînt
Cu înțeles ;

Dar e cadru
De palat,
Că nu-i modru
De aflat.

În el am toate
Ființele
Rezîndu-și exaltate
Ghearele.

O, noțiune,
Și tu sens,
În care ar fi să sune
Cel imens !

Cît eu, cît eu,
Neminios
Sînt în zeu
Și nu m-au scos !

DAK nu se măsoară

Ca un ocean
La dreapta întins ;
La stînga noian
De nestins.

De-aici e tot mersul
Și ceeace tinde —
În tot Universul
Se-ntinde.

Aceste e DAK,
Drept Kalitate
Din care se fac
Ființele toate.

Din marea-i întemeiere
Și omniprezență,
Au toate putere
Și existență.

Stînd părintește
În cele de cuviință
Nu nesocotește
Nici-o ființă.

Dîndu-le hrană,
Dragoste și lumină,
E stăpîn fără prihană
Și nu le domină.

Veșnic fără dorințe,
I-aș putea zice : mic,
În toate cele ființe
Care vin din nimic.

Supremului Unul —
I-aș putea zice : mare,
În cele ce se-ntorc la sînul
Căldurii creatoare.

Dar înțeleptul,
Să nu-i zică mare.
DAK nu-și dă dreptul
La ceeace are.

DAK nu este mic,
DAK nu-i mare —
Despre ceea ce zic,
Măsura e-ntemnițare,
A ceeace zic.

Strategie intru DAK

Un mic pas înapoi
E mai cuminte
Decît doi
Înainte.

Așa apuci spada
Fără s-o folosești
Făcînd dovada
Cum ești.

Înaintezi la inamic
Fără să te bați,
Mai bine un pas mic
Decît doi lăbărțați.

Greșeală-i să ataci
Cu nesocotință,
Ca barbarii buimaci
Aruncați în neființă.

Se pierde tot
Și nu se mai poate
Să dai îndărăt :
Consecințe și armate.

Cînd două tabere
Se bat cu-aceleași atme
Nu pot nici să se apere
Nici să se sfarme.

Într-acest fără folos
Întreg
Biruiește cel mai generos
Strateg,

Făcînd un pas mic înapoi
Mult cuminte —
Decît doi
Înainte.

Privind în om

Privește-n om
Ce-ntr-o fîntînă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Cînd apele,
În claritate,
Drept aprocpele
Tău să te-arate

Înțelege
Lipsirea identității
În care ne-am alege
Cu toții.

Nici un om nu-l
Dușmanul tău,
Cît nu te supui
Către rău :

Nimeni nu-l
Prietenul tău,
Cît nu te supui
Din propriu eceu.

Cel mai tare
Dintre inamici
Este-o lucrare
Prin care te ridici,

Un mister
Ce trebuie înfrînt
În lupta dintre Cer
Și Pămînt.

În ceasul și-a morții
Se tine
Ce a poate, ce poate
Din tine.

Privind în om
Ce-ntr-o fîntînă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Despre Cărare

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită.
Ea se guvernă
În clipită.

Dacă se aplică
Celor ne explicate,
Cărarea este mică
Prin simplitate.

Dar lumea toată
N-o poate cuprinde —
Cît firea de-odată
Se-ntinde.

Este-o expresie
Similară cu DAK,
Progresie și regresie
În timpul fără veac.

De cînd a-nceput
Să se dividă
Legeșul neînceput
Și fără obidă,

I s-a putut
Da un nume,
Drept cum a-ncăput
Lumea în Lume ;

Drept cum pot
Sfîrși toate,
Arzînd-o-ndărăt
În eternitate.

La timp nici curînd,
Nici anume —
Tu, cunoscînd,
Acel Nume,

Păstrează-te-n nul
Și-n ocult —
Să știi să nu-l
Scrutezi mai mult.

Singur învață
Să te oprești —
DAK e de față
În cele lumești.

La cutare lucruri
În numire
Poți să-l bucuri
Și să-l scoți din fire.

El întrepătrunde
Întreg Universul —
Cine știe unde
I se-ascunde ghemul !

Numai un cuvînt,
O De-Numire
Poate să-i dea vînt
În nimicire —

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită —
Ea se guvernă
În clipită.

Decurgerea

Izvorul corpuscular
Și pietrele arse —
În cupa de nectar
A decurgerii întoarse !

Hai, pune gura,
Să nu dea pe jos,
Că nu-nțelegi măsura
Decît în prisos.

Cel înțelept,
La tămîia nalului,
Să nu se umple pe piept
De sîngele vînatului

Nici purtătorul herbului
Nu-și ungă mustața
În seul Cerbului
Plătit cu viața.

În „Psalmul
Celor contradictorii"
Am pus calmul
Drept stăpînul mișcării.

Cît eu călătoresc în Cer
Și mă retrag în Deal —
Mulți sfetnici pier
În superficial.

Nici heghemonul
Să nu se-agite —
Noi trăim Eonul
Oglindit în clipite.

Cînd eu sînt clipite
Deu măsura pleoapei —
Cît pasă-mi-te —
Ce aproape-i
Ce aproape-i

Timpul meteoric,
Timpul ce abundă —
Ca-nsuneric aprioric
Și lumină de-o secundă.

Izvorul corpuscular
Cînd îl reversă —
Bem în cupe de nectar
Decurgerea întoarsă.

Cît Șapte

Toate Șapte Culorile
Ar orbi omul,
Petalele
Ar înnebuni Pămîntul
Și toate florile.

Toate Șapte Sunetele
L-ar asurzi :
Valetele, tunetele,
Ca-n Prima-Zi —
Din care nu s-au mai trezi.

Toate Șapte Gusturi
Ar fi a noapte
Cît Șapte —
De ape, de mușturi,

De sînge,
De sare —
De s-ar răsfrînge
Ființa într-o singură stare.

O, de mult
Senzorial,
De tumult,
Cade zeul pe sub cal.

Părăsește pe Acel
Și îndreaptă-te spre-Acest —
Ce rămîne-n El
Veșnic și calest.

Cel pe care-l preocupă
Măsura interioară
Să se umple ca o cupă —
Din care bea prima oară.

Un „caz" inexistent

Urmare din pag. 1

me odioase, opera lor nu este citită și nici nu prezintă vreo importanță pentru turbatii ei „comentatori". A judeca literatura acestora înseamnă doar a-i denumi „conformiști", „scribi ai partidului", „neoliți la o sectă neoproletcultistă", ori, pur și simplu, „protocroniști". Estetismul „liber" al unor astfel de păreri nu este decît cel mai lugubru diversionism politic.

Nu insist, fenomenul se cunoaște și de „geniala" operă a literaților „Europei libere" mă voi ocupa în curînd. Sforțarea de a vicia ierarhiile literaturii române, după un tipic cu, uneori, elocvente reverberații, și-a găsit, pare-se, în accepțiunea „Europei libere", metoda infailibilă, aceea de a denunța „plagiatul".

Curios, „plagiatorii" par a fi, în dosarele difuzate prin lectură „pe unde scurte", numai anumiți scriitori, mai cu seamă intre aceia contestați cu vehemență de acolusi post de radio-pirați. Nimic din alte afaceri de plagiat, dezvăluite în ultimii zece ani sau cunoscute în cercuri dintre cele mai largi, nu a răzbătut pînă la München sau la Paris. Nu însă și „cazul", iată, al lui Ion Gheorghe. Am studiat, de îndată, chestiunea și sînt acum pe deplin încredințat că avem de-a face cu o tipică operațiune diversionistă : în realitate, „atacarea Ion Ghoorghe" e o invenție propagandistică, de esență pur și simplu calomnioasă. Denunțătorul a culeș materia lui dintr-o pagină publicată de poet în „România literară", s-a grăbit, așadar, să exagereze niște impresii necontrolate de lectură, bizuite pe consultul unui simplu fragment. Caz fără precedent, un autor e învinuit de „plagiat" în baza unei publicații în revistă, deși, precum bine se știe, acesta e un laborator, o fonie de temperatură a unui proces creator în plină acumulare. Las de o parte imoralitatea crîntă a unui asemenea procedeu și confrunt acuzațiile cu volumul în întregimea lui, aflat în curs de editare la Editura „Albatros". „Zicere la zicere" este, precum o arată și titlul, o carte de lirică gnomică, derivată dintr-o apoftegmatică extranee ; Ion Gheorghe a exolicat într-un „avertisment" ce este aceasta și înțrucît esența poeziei lui s-a supus la „zicerea" străină, ni ne-a dat un document apoftegmatic propriu, inițiatic, de felul „cărților de învățătură", studiind mai ales inițierea morală cu un mentor. Cît din filosofia dnoistă a lui Lao Tse a rămas aci e în fond neglijabil : poezia fără filosofie nu are, în fond, mizà și a face, de altfel, excerpte de filosofie indiană după „Scrisoarea I" de Eminescu e pe deplin inutil. Esteticește, e valabilă forma originală și nu ideea, căci, judecînd altfel, ar rezulta un imperialism al temei ; poezia filosofică nu este valoroasă atît prin adîncimea ideii, cît prin proporția de creație literară propriu-zisă. Mai mult, în „Zicere la zicere" daoismul și-a modificat conținutul, poetul l-a arhaizat românește, l-a autohtonizat. Din elogiul disimulației, tipic oriental, Ion Gheorghe a extras un specific „echilibru", din lauda inerției el a făcut o lirică de esență eminesciană : „Căpătîndu-ți rînd / La ceea ce-i rece / Treci cîntînd / Peste ceea ce trece". În alt loc, („Juncle vinează"), el a plecat de la o schemă de colind, adăugînd cîte un pigment mai degrabă din Parmenide decît din chinezi. „Cine urmează" porneste de la un aforism de formulă daoistă, văzut însă ca un eminescian „nil admirari" : „Vorbiți puțin / rămîneți în repaos ! / Fenomenele cît ține / Față de Haos ?". Răul, care e „binele exagerat", (înțeles ca un grecesc „hybris") e cumpănit de „Kalitate" (văzută, etimologic, ca o esență a frumosului). În fond, poetul adaptează totul la proporțiile arhaicului românesc, așa cum îl înțelege el, poetic. În lirica lui de aci tropotește Sfîntul Gheorghe, sună harfa lui Apollo, zumzăie agorele, năvălesc călărești dunărenii, „Adepții vieții" sînt autohtonizați. Poetul derivase, desigur, „zicerea" lui din „zicerile" populare în „Zoosophia" și a adîncit, apoi, viziunea pînă la o neguroasă mitologie arhaică, mai veche decît folclorul ; „Zicere la zicere" este, în definitiv, „Zoosophia" acestei etape poetice mai recente.

Este în afara îndoielii că Lao Tse și daoismul îi vor fi plăcut : lumea lor rurală, cu precepte ei de fericire primitivă, cu arhaicitatea lor cosmogonică, derivată din principiile Yin și Yan (ajutîndu-se de cinci elemente), cu magia, vrăjitoria, afrodisiacele, incantațiile, astrologia și religia țării de peste mări nu putea să nu atragă un poet profund vizionar cum este Ion Gheorghe. Cu toate acestea, înfățișarea finală a poeziei este aceea, inimitabilă, a poetului. Versurile lungi și scurte, tăioase, de cîte 4—8 silabe, catrenele rimate bolovănoș, cu rime populare și incontundabile, cadențele memorabile ale apoftegmei, limba plină de parfum arhaic și de aceea „naiv", de neologisme și de filosofeme, cu „noime", cu „ziceri", cu „zoosophii", acestea formează un idiom unic, cu puteri poetice vizionare, „stilul Ion Gheorghe". Poetul are fragmente extraordinare, cei puțin patru poezii („Viziune", „O, floare, o, floare", „Despre suflet", „Despre uciderea senzațiilor") sînt capodopere, el a presimțit admirabil „lucrarea" ancestralței în om, a captat vizătoria cuvintelor împerecheate ca o materie moale care se scurge dintr-o formă în alta fără prohibiții, ne-a dat sub o formă exemplară o morală țărănească, veche, voind să sentimentalizeze pietrele și zeii. Cînd va apărea, nu peste multă vreme, vom avea în „Zicere la zicere" una din marile cărți ale poeziei românești de azi, a cărei apărare ar deveni inutilă : opera vorbește singură și vorbește bine. Ce-ar mai rămîne de spus ? Ceea ce, dealtfel, se știe : în fața agresivității celei mai deșănțate, scriitorului îi rămîn și acum armele lui: imbatabile : birtia și condeiul.

Începuturile scrisului

Urmare din pag. 1

nui popor. Viața cuvintelor este strîns legată de viața oamenilor. Cuvintele se nasc și devin viabile în limba unei populații, cînd au o funcție practică îndelungată. Altfel vin altele și le iau locul. În acest sens, dacă lat. **scribere** a dat în română permanent a **scrie, scriere, scris, scrisoare, script, scriptură** (vezi și formele din română) și nenumăratele formațiuni în graiul viu, păstrate pînă nu de mult (de ex. a **face pe scriitul**) este pentru că s-a asistat și s-a participat la **actul scrisului** în vechime și termenii n-au venit dintr-o simplă și trecătoare percepție auditivă. Că lucrurile stau așa o dovedește și cuvîntul **carte**, receptat cu sensul din latină de **„scrisoare"**, (în grai viu și azi : „ți-am trimis carte"), devenit în românește „act scris", „document", de unde „a da carte, a sta parte" la judecăți vechi. (vezi și **carte de judecată**). Înțeles mai pe urmă fals ca „ai știință de carte, ai succes". Cînd scrisul s-a tipărit, atunci **carte** a luat la noi și sensul de **text tipărit**, pe care **liber** (primordial „cămașa albă" de sub scoarța unor arbori, bună de scris) l-a dat celorlalte limbi romanice. Lucrurile se leagă organic și aceasta se vede și din faptul că circulația și lectura mai mare a manuscriselor și cărților în limba slavă, pe o mai lungă perioadă de timp, la un moment dat, au dus la intrarea în circuit viu în limba română a termenului slavon a **citi (cetati)** și nu **legere** latin. Dacă scrisul și materia de scris n-ar fi avut viață veche intensă, atunci, prin cărturarii români care au învățat slavona și au practicat, în evul mediu tîrziu, scrisul slavonesc (cu litere chilirice), s-ar fi impus în limba poporului terminologia slavonă. Se constată însă că **pisati, pismo, pisanie** etc. au rămas să trăiască numai pentru și în limba slavă (ultimul cu folosință și la noi doar cu sens tehnic de „inscripție" la biserici) și n-au căpătat viabilitate ca să poată înlocui terminologia vie a vechiului scris românesc. Nici **kniga** n-a fost în stare să înlocuiască pe **carte**, deși românii au fost printre cei dintîi care au tipărit cărți slavonești. Aceasta însemnează că scrisul vechi românesc nu este și nu poate fi o simplă presupunere. Rezultă apoi de aci că înainte de a se fi exersat scrisul în limba slavă, s-a practicat scrisul într-o românească primară, un fel de latino-română.

De fapt, din aceste vremuri îndepărtate și din această limbă s-au perpetuat urme de scris în textele religioase, aceste texte fiind în cultul scrisului la început. Din acest punct de vedere, o serie de termeni, conformația și raritatea lor de uz trădează proveniența din vechime. Din numărul destul de mare de elemente lexicale vechi care au ajuns pînă în textele rotacizante, citate mai sus, dăm cîteva : **mesereare** (milă) din lat. **meserere, părați** (cerul-gurii) din **palatium, părăta** (a pătimi) din lat. **poenitare, deșidera** (a dori) din **desiderare, sprezice** (a apela juridic) din **superdicere, încîndre** (înflăcărare) din **incendere, încăreațe** (a se încălzi) din **incalescere, învoalbe** (a învelî) din **involvere, ferica** (a ferici) dintr-un **felicare, venco** (a învinge) din **vincere** etc. Aceste forme (și derivatele lor în frază) sînt învrești și sună destul de primitiv.

Se pune însă întrebarea cum de au ajuns asemenea elemente în texte socotite ca traduse din slavonă ? Nici un text slavon, din nici o epocă, nu le-a conținut și nu le putea conține. De existența lor în limba vie a poporului și a traducătorilor, într-o epocă tîrzie, nu poate fi vorba, fiindcă atunci ar fi persistat printre cuvintele viabile (măcar unele dintre cele citate). Se mai poate spune că sinonimele lor care le-au luat locul nu se împămînteniseră încă atunci în limba română. De de altă parte, unele lexeme sînt probabil foarte vechi și rare autohtonisme, al căror sens nici n-ar putea fi descifrat, de n-ar exista textele paralele, precum **zgarbură**, însemnînd „încălțăminte", **gimț (și cimț)**, „șale" sau **rutes** „tarași" etc. De asemenea, autohton și vechi este și **grumaz**, corespondent (și mai des folosit) pentru **pîrați**, extrem de rar, precum și zgîu „pîntece".

Persistența acestor unități lexicale, ca vestigii de limbă, nu se poate explica decît printr-o tradiție și continuitate textologică, pentru care vom încerca să aducem unele lămuriri în continuare.

Se iscălea Z.S.

Urmare din pag. 1

— Și totuși, stimate și onorate tovarășe președinte, nu l-ați întrebat pe „tata Iancu" ceea ce ați vrut să-l întrebați, și pe mine, personal, mă lăsați cu un gol în suflet, cu nostalgia enigmatică a omului frustrat de o plăcere ce-aș fi vrut-o realizată, cu o curiozitate care mă va urmări pînă la moarte.

Auzi tu, mă, ce curios era el, zice Traian Iancu, nu putea nici să moară dacă nu auzea întrebarea. Io mă fac că nu-l aud și mă duc să aduc paltonul Padișahului să-l ajut să se îmbrace. Barbu s-o ridicat zîmbind fermecător și-o declarat că și el consideră întîlnirea unică și... necesară și, mai ales, fermecătoare.

În timp ce veneam cu paltonul, Zaharia Stancu se uită la fiscal cîntărîndu-l cu privirile sale albastre și zice :

— Domnule Beldeanu, ca să nu fii pres curios și să poți muri liniștit, am să-l întreb pe tovarășul Iancu. Da, da, am să-l întreb... Apoi mi s-o adresat rizînd abia simțit : Vroiam să te întreb, tovarășe Iancu, de ce îți spune dumitale domnul Eugen Barbu, „tata Iancu" ?

Am răsuflat ușurat știind că de fapt nu asta vroia să mă întrebe președintele și numai mai tîrziu, cînd am rămas singuri, în taxi, m-o întrebat ce m-o întrebat și io i-am răspuns.

Eugen Barbu nu m-o lăsat să deschid gura și-o zis în locul meu că i se pare firesc să mi se zică așa din moment ce io sînt un fel de : părinte spiritual și...material al scriitorilor de toate vîrstele, concepțiile și manifestările temperamentale... Frumos răspuns, nu ?

Un ultim și călduros rămas bun cu schimburi de cuvinte frumoase.

Personal, cu Beldeanu n-am dat mîna. Trecînd pe lîngă el, într-o clipă în care cei doi maeștri își spuneau știu eu ce, i-am zis lute și din colțul gurii ca-n Banat : fainâ cirnută ai fiscalule ! Să potrivește la costum ca jobenul la slip ! Și dușl am fost...

Afară am luat un taxi, am urcat, și multă vreme președintele n-a zis nimic. Cînd am ajuns la șosea, Zaharia Stancu mi-a spus :

— Domnule Iancu, te-aș ruga să mă însoțești pînă la intrare, soția mea o fi îngrijorată. Are motive să fie îngrijorată.

Am coborît, am spus taximetristului să mă aștepte, am intrat în curte ținîndu-l de braț și am sunat.

După o vreme a ieșit doamna Nuța, s-a uitat mirată și a vrut să întrebe ceva. Zaharia Stancu nu i-a lăsat timp :

— Bună, Nuța, bună, uite, l-am adus pe tovarășul Iancu să-ți explice dînsul unde am fost. Am fost la Eugen Barbu, da, da, chiar așa cum auzi!. Tovarășul Iancu m-a dus. N-am nici o vină dar nu-mi pare rău c-am fost. Nu-mi pare rău... Nu-i așa, tovarășe Iancu?".

(Din numărul viitor, „întîlnirea" relatată de Adrian Beldeanu).

P.S. Mulțumesc tuturor celor care mi-au scris. Asigur cititoarea din Arad, Elsa Toma, că aluzia din însemnarea „Din pricina lui Arghezi" nu se referă la dînsa și că P.S.-ul din final este o „fanteziе" de moment.

grete tartler

Hieroglife

O zi egipteană.
Copilul făcîndu-şi bărci de hîrtie
din ziarul care vesteşte
noi crime în Orient.

Eu, printre păsări şi peşti
privesc în aceeaşi direcţie :
nu se notează vocalele, prin urmare
SCRB poate fi „scarabeu" sau „scrib",
NM – „nume", dar şi „neom",
MRT – „mirt", deopotrivă cu „moarte".
Cine-mi citeşte chiar astăzi
oasele, prin care vocale
fluide m-alcătuiesc ?
În vremuri de mari tulburări
e nevoie de vorbe mai limpezi.

Frumoasă ca o profeţie

„Frumoasă ca o profeţie,
tristă ca împlinirea ei",
îmi spui în noaptea anului nou.
Mă privesc în oglindă. Cele şapte obiecte
persane,
grîu, miere, vin, un sfeşnic de-argint
pentru ziua în care vom îmbrăca doar
zăpada...

Păsări lovesc în geam,
nu se opreşte la fereastră,
sub pămînt telegraful ierbii lucrează ;
să ademenim sarii, să le facem capcane
ca pentru sticleţi, cu boabe de vîsc.
Nu te gîndi acum că e totul
luat cu-mprumut ; o viaţă trăită
cu teamă, nici măcar nu-i trăită ;
fraze din sonata de Brahms pe care-o cîntam
în Conservator, ca sterul îmi urcă în minte.
După treizeci de ani, cînd un corp se
răzbună
că n-a fost îngrijit, te răsplăteşte memoria :
ajunge să deschizi
o cranică la-ntîmplare
şi iată, astăzi, ce ni se vesteşte :
„la 31 decembrie
în anul 6279 de la facerea lumii
a tunat şi a fulgerat noaptea
iar atelierul de broderie în aur
a fost foc".

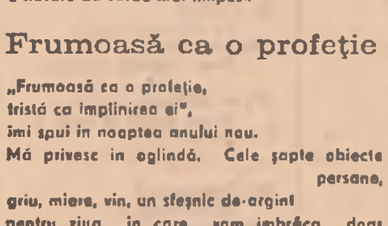

dumitru udrea

Marginea vremii

În noaptea mişcării
Timpul se lasă locuit,
Din ce în ce mai mult,
De visul de-ntuneric,
Iar zborul păsării
Trece obsedant
Prin profunzimea cuvîntului,
Atingînd astfel
Geografia oboselii.
La capătul drumului,
Ninge frumos
Pe marginea vremii.

Perpetuare

Bobul de rouă
Mingîie moartea florilor,
Căzută în alb.

Nopţile cu narcise

Luna planjează ca un cuţit,
operînd un miracol.
Oase albite de ciumă, încă sunînd
microbul adus de Saturn,
mirosul de vite în tîrgul Obarului,
grepiile bombelor umplute de mult cu
mesteceni
şi apă, locuri cu braţele şi cîntece
de ţigani scăldîndu-şi caii iuraţi.
Nu-i oare un şir nevăzut de vecini, de lemei
în rochii de stambă, exersîndu-şi nefericirea,
cercuri violete în care-ai putea să te-arunci
îndreptînd vechi păcate ?
Un şir de prieteni care aduc
străzi subterane la suprafaţă,
cuarţ de narcise, mecanisme-argintate de
creier,
lutul cîlcos şi împotrivirea ; o cîrpă de şters
în locul cosorului de rugăciune...
Luna planjează deodată, o versuri tău alb,
sau e daltă ?
O, nu lăsa urme. Destul c-ai trecut pe aici.

„Eka-hansa", lebăda unică

„Sticle goale, sticle !" strigătul Bucureştilor
iarna, cînd se întunecă mai devreme –
într-adevăr, e sticlă, e matrice

ne-ar trebui : eu sînt apa, tu, lebăda
care-mi sfîşie ochii roşii de sare –
aripa ei cusută de părul meu –

Un abur se înţelege : să-şi cufunzi mîna
în clocotita minciună, să cauţi
fastul tău carp de copil în mîlul de aur,

bine mai ştii să înoţi ! Iar eu să te-nchid
în sticlă ca pe un duh. Eka-hansa, lebăda
unică.
Suflet într-o emulsie de globuri uşoare.

De noaptea aceasta pe care-o petreci
ascultînd tramvaiele prin pasaj, vînzătorul
de sticle goale, lămîile pîlpîind,

îţi vei aminti. „Tu", prenumele translucid.
Poţi spune de-acum, liniştit : ne iubeşte şi
cerul
fiindcă iată se luminează.

dumitru udrea

Ochiul fîntînii

Mă-ndeamnă păcatul
Vechilor mistere
Spre ochiul fîntînii
Din care un zîmbet
Îmi tulbură făptura.

Poveşti de iubire
Suspină copacii
În frunze de apă,
Iar crengile rupte
Străpung lumina
Oglinzilor sparte.

Meditaţie

Cînd am trecut prin poarta
Ce-nchide orizontul,
Am văzut dincolo
Calul de aramă
Ce trage la roata soarelui.
Cineva din spate
Mi-a atins umărul stîng
Şi-atunci am înţeles
Că asta pămîntului
Trece prin mine,
Iar eu absorbit
Mă-nvîrtesc în juru-mi,
Căutîndu-mă.

Noaptea

În drumul iubirii,
Fîntîna de dor
Seacă de-o palmă.

Armura de timp
Stringe trupul bărbaţilor
În veac de ruginâ.

Peste istorie,
Nuntită în vreme,
Tresaltă cîmpia.

Ochiul fîntînii

Mă-ndeamnă păcatul
Vechilor mistere
Spre ochiul fîntînii
Din care un zîmbet
Îmi tulbură făptura.

Poveşti de iubire
Suspină copacii
În frunze de apă,
Iar crengile rupte
Străpung lumina
Oglinzilor sparte.

Meditaţie

Cînd am trecut prin poarta
Ce-nchide orizontul,
Am văzut dincolo
Calul de aramă
Ce trage la roata soarelui.
Cineva din spate
Mi-a atins umărul stîng
Şi-atunci am înţeles
Că asta pămîntului
Trece prin mine,
Iar eu absorbit
Mă-nvîrtesc în juru-mi,
Căutîndu-mă.

COLOANA DE STICLĂ

În „Oglinda" lui Baltrusaitis este citată o lucrare care povesteşte cum la Alexandria un rege a ridicat, pentru a face cetatea inexpugnabilă, o coloană de-o uluitoare înălţime, de sticlă, şi-a aşezat în vîrful ei o oglindă de oţel, avînd proprietatea de-a incendia orice corabie străină care i-ar fi trecut pe dinaintea. Iată-ne, deci, în faţa unei oglinzi războinice, neiertătoare cu vasele duşmane, pe care le umplea de foc. Oglinda n-ar mai fi deci bună doar la o oglindire a feţelor gingaşe, a trecătoarelor forme umane, o balanţă a frumosului, ea ar fi şi un instrument belicos, neiertătoriu. Deşi nu are două feţe, oglinda conjugă două verbe : a iubi şi a ucide. A iubi figura umană cuprinsă în oglindirea ei, şi a face să se piardă în focarul ei de foc făptura pieritoare din neocupinsul mării.

Nu ştiu de ce mi se pare a fi şi proza lui George Cuşnarencu o oglindă cu două tăişuri. Lumea începe în paginile lui Cuşnarencu în toată splendoarea ei (uneori şi dezechilibrată, şi păguboasă, desigur), dar şi în toată arderea ei, mocnită sau cu vîlvătăi, duhnitoare, ca de cauciuc ars, sau de gudron ars. Dar cum în proza fantastică dimensiunile lucrurilor şi ale faptelor se mişcă după cum bate vîntul, realitatea îşi schimbă deci şi ea dimensiunile, culorile, umorile, căldurile, răcelile. Totul e incontrolabil, controlabil, inconfundabil sau uşor confundabil, turnurile farurilor pot fi de sticlă, oglinzile de oţel, mările de apă, corăbiile din lemn, din fluzil, bătăliile pot fi nişte crincene masacre cu mult fum, sau nişte crincene fluzii cu multe fumuri. L-am publicat acum cîţiva ani pe Cuşnarencu în „Tribuna". Pot să spun că schiţele şi povestirile sale comportă şi presupun o doză de risc, exact ca probele tuturor prozatorilor de rasă... căci după cum lesne se poate bănui, la „Paralele inegale" se vede harul celor aleşi să nu fie egali cu ei înşişi şi conu-şii. Cei care nu ştiu în fantastic să se dea peste cap. Cum el are un cap păduros, George Cuşnarencu, cum el are un talent pentru mine luminos ca oglinda de la Alexandria, încep să zic cu voce tare că el îşi va construi o cetate a prozei sale, inexpugnabilă ! Păi, aşa să fie ! Frumosul lumii în talent să se oglindească, urîtul lumii în frumosul oglinzilor frumos să ardă.

Dumitru Radu Popescu

O mie nouă sute şaptezeci şi opt virgulă şase

george cuşnarencu

1.

O dimineaţă însorită. În cursul nopţii a nins. Totul este pustiu. Numai cîţiva de serviciu nu se înţelege cu nevasta. Îi apare un furuncul, în vreme ce pe la capătul din sud al străzii apare o maşină de pompieri. Dar a sosit prea tîrziu. Totul e înecat în scrum. Şi ofiţerul de serviciu. Peste nouă ani îi voi spune Sandrei : „Aici a fost Academia".

„Unde ?" mă va întreba ea.

„Aici".

2.

Au trecut nouă ani. Sînt din nou pe pămînt. Lupii au dispărut. În locul lor au apărut fustele scurte. Fiecare fată are cel puţin una în dulap. Şi asta n-ar fi nimic. Fiecare are cel puţin un iubit, cu care se întîlneşte pe ascuns. Părinţii ştiu toată povestea. Au fost la rîndul lor tineri. Dar nici unul din ei n-a fost pe lună. Păcat. Le-aş fi arătat colecţia mea de timbre. Oricum ei au murit de multă vreme, în vreme ce eu am rămas tînăr. Orice înger rămîne tînăr. El n-are nevoie decît de un sandwich pentru astă. În timp ce muritorii se chinuie o viaţă întreagă pentru a trăi omeneşte. Şi nici nu reuşesc de fiecare dată. Ştiind că sosesc, Sandra m-a aşteptat pe terasă. „Hai să ţi-l arăt pe iubitul meu" mi-a spus. Noi nu avem nici un fel de secrete. Ne-am îndreptat către Academie. Lipiseem trei sute de ani şi Academia era de nerecunoscut. Sandra a intrat la Ofiţerul de Serviciu, apoi a revenit lîngă mine. „Vine în cîteva clipe" mi-a spus. Dinspre partea de sud a străzii a apărut o maşină de pompieri. Dar venea prea tîrziu. Totul era înecat în scrum şi cenuşă. Doar iubita mea a scăpat. Iubită mea de plastic care închide ochii cînd o culci pe spate. A murit şi femeia care a încercat să mai salveze ceva. A lovit-o o grindă în fiăcări. Era înaltă şi blondă. Nu i-a ajutat la nimic. Despre moartea mea o să mai vorbesc.

Sandra îmi spuse că „aici a fost Academia".

„Nu mă mai interesează", i-am spus. „Am altfel lucruri de făcut pe lumea asta". Asta era adevărat. Nu şi faptul că nu mă mai interesa. Mă interesa.

„Mmmm" spuse Sandra.

3.

Am revenit pe pămînt. Uite, aici, spre deosebire de Lună, încă se fumează. Pe Lună fumatul a fost interzis acum 346 754 456 de ani. Erau unii care se lăsaseră mai dinainte. Asta se întîmpla pe vremea marilor dansatori de fox-trot, cînd partenerii se călcau pe picioare şi fiecare mai avea cîte un gînd bun. Tata era unul din aceştia. Totuşi asta n-a împiedicat tuberculoza să pună stăpînire pe el. Tata stătea după-amiază în hamac. Într-una din zile, simţi că cineva îi învăluie pieptul într-o strînsoare rece. Îmbrăţişarea înainta încet. În cele din urmă se opri în dreptul pieptului. Era Tuberculoza. Tata începu să tuşească din ce în ce mai des. Nimeni nu-i putea împiedica să tuşească. Nimeni nu ştia că are, nici chiar el nu ştia să spună ce simte. Tuşea.

10.

Am lipsit trei sute de ani şi nimic nu mai seamănă cu ce-a fost. Untul nu mai are acelaşi gust ca înainte. Cartoful e mai mic. Limbile sînt mai ascuţite. **Dintre patru feţi, una** e pătrată. Culorile au alte culori, ciorile au devenit mai triste, capacele au dispărut, sobolanii sînt purtaţi la gît, pietrele nu mai au aceeaşi densitate ca pe vremuri. Aurul rugineşte, argintul nu se mai găseşte. Cersetorii au opel-uri, directorii fumează chiştocuri, papucii nu mai acoperă piciorul în întregime şi tricoul nu mai are căutare. Şi coiac peste pupăză. Iubita mea, care ştia aşa de bine cînta la vioară şi care îmi jurase o dragoste cît se poate de veşnică, s-a măritat cu un doctor stomatolog. Explicaţiile pot fi două : Ori că, aşa cum spuneam, nimic nu mai este ca pe vremuri (oho !), ori că noi am fost prea tineri. Păcat.

11.

Sîmbătă urma să împlinesc optsutedoisprezecidoi de ani. Eram un om realizat. Aveam o situaţie socială de invidiat. Mă înţelegeam cu soţia. Nu fumam, nu tuşeam. În viaţa mea nu făcusem

Desene de Liliana Niculescu

un singur pas fără să mă consult cu ai mei. Din dragostea noastră treisute de copii văzuseră lumina zilei. Copiii noştri aveau la rîndul lor copii, iar copii lor aveau la rîndul lor copii. Prin vene îmi curgea petrol în loc de sînge. Ştiam să sufăr. Ştiam să rid în fond sîntem toţi în acelaşi iaz. Laţul vieţii. Aşteptăm să ne treacă anii. Să împlinim o virstă. Anul trecut am aşteptat în zadar. N-am împlinit-o.

12.

M-am aplecat asupra Sandrei, apoi eu se răsuci peste mine. Între sîni îi atîrna un medalion de aur pe care un meşteşugar gravase un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Sub acest chip ciudat scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstrişte" (Dante, Infernul). Medalionul căpăta reflexa albastră de la corpul fetei. În dreptul ferestrei apăru Luna. Eu eram acolo. Era linişte. Un şofer de taxi sparse tăcerea şi spusese :

„A început să ningă".

Apoi, peste noi se întinse iarăşi liniştea, ca o pătură. Numai capetele ne rămăseseră afară ; picioarele ne erau acoperite şi calde. Niciunul din noi nu avea cum să răcească. Era cald.

13.

Stătea cu capul pe masă. În faţa lui, o sticlă de tuică aproape goală. Tata era beat. Ţigarea i se stingea între degete. Eu îmi terminasem exerciţiile de gramatică. Trecusem la dictarea pasivă cîteva propoziţii. Cînd a venit mama, l-am cărat împreună pe Tata în pat. Bătrînul ne-a înjurat pe amîndoi cu o singură înjurătură. Am trecut-o şi pe ea la dictarea pasivă. V-am mai spus : Tata iubea Viaţa, nu Cărţile.

14.

Pe Lună s-au văzut cîndva şi asemenea scene ? Bălatul tocmai terminase liceul. Fata era îmbrăcată cu o rochie albastră. Dincolo de ea răsăreau stelele. Mai tîrziu răsucindu-se peste ei fata observă că ţine în braţe un bătrîn hidos. Barba îi mirosea a peşte. Dorise să rîdă de el, dar nu ieşise decît un horcăit. Se duse în faţa oglinzii şi văzu chipul caraghios al unei zgripţuroaice de peste trei sute de ani. Se urcă în pat, alături de mosneag. Se întinse pe spate. Pe pintecul scofîlcit se odihnea un medalion. Un gravor săpase în aur un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Dedesubt scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstrişte".

Respirau încet. Aerul cald se risipea spre tavan. Era anul 1970,6.

15.

În acelaşi an am primit prima vizită pe Lună. Era o pereche de îndrăgostiţi incorijibili. Toată lumea le spunea că fac cea mai mare prostie. Că dragostea a murit de mult ca şi romanul. Dar ei voiau să se convingă de asta. Voiau să trăiască propria lor viaţă la prima mînă. Erau unii care şi-o trăiau la a doua mînă, sau chiar la a treia. Aceştia nu trăiau niciodată mai mult de treizeci de ani. Perechea asta care mă vizita avea deja 546 de ani. Le-am propus să rămînă cu mine pe Lună, unde moartea era necunoscută. Aveam să construiesc pentru ei o colibă din trestie acoperită cu un steag. Pe Lună nu bătea vîntul. Puteam să renunţ la teleferic pentru ei. M-au refuzat politicos. Mi-au spus că mama ei e bolnavă şi are nevoie de ajutor. Mi-au spus că ar fi o prostie să rămînă pe Lună.

„Aşa este" le-am răspuns.

Erau nişte îndrăgostiţi incorijibili. S-au ridicat. Apoi brusc a căzut noaptea. Dar nu speria pe nimeni.

16.

La puţin timp după plecarea îndrăgostiţilor a sunat telefonul. Era Sandra. M-a întrebat ce fac.

„Tocmai mă gîndeam la tine".

A rîs. I-am povestit apoi de perechea de îndrăgostiţi care mă vizitase. I-am spus că n-au vrut să rămînă şi ea mi-a zis că am rămas un sentimental.

„Să vin la tine ?" m-a întrebat.

„Unde" ? am zis.

„Pe Lună, bineînţeles".

A rîs. Pe Lună se ajunge foarte repede. Nu ai nevoie de autobuz. Nu sînt greve. Nu sînt drumuri care se înfundă. Nu sînt străzi aglomerate. A intrat şi îmbrăcată cum era a sărit în braţele mele. Am pus-o în pat (unde în altă parte ?). Am făcut focul. O lumină roşie s-a împrăştiat în cameră. Roşul se amesteca cu albastrul corpului ei. Dădea violet. Un violet profund.

17.

Şoferul a zis : „A început să ningă". Nu ningea. Bătea doar vîntul. „Mor de foame după dragostea ta" spuse bălatul.

„Îmi pare rău" răspunse fata.

Aceasta poate fi începutul unui roman de dragoste. În care Fata-După-Care-Aleargă-Toţi-Băieţii se îndrăgosteşte de Primul-Băiat-Care-Îi-Oferă-O-Floare. Bineînţeles că nimeni pînă atunci nu-i mai oferise o floare. Ea se grăbăr

teatru

Premieră Sartre

Admirabil mi se pare efortul trupei de la Piatra Neamţ de a-şi încerca mereu puterile pe texte dintre cele mai felurite care pretind nu doar schimbări de ton, de interpretare, ci şi meditaţii noi, de amplă şi intensă respiraţie. Iată acest exemplu foarte elocvent care este premiera pe ţară „Muştele" de Jean-Paul Sartre. O lucrare, prima din suita preocupărilor dramatice ale celebrului autor francez, cu vădite dificultăţi de inscenare, cu un gen de roluri din categoria dramelor de idei, unde nu neapărat compoziţia trebuie să domine, cît mai ales arderea interioară, necesară în naşterea limpezimii gîndului. E drept, avem aici şi destule dedublări de diferită naturi, de la jocul cu măşti (Jupiter), la asumarea unei alte înţelegeri a destinului (Egist), la transformări de esenţă atingînd sacrificiul suprem (Oreste), pînă la spulberarea siguranţei în coşmar (Electra). Căci existenţialismul sartrian asupra „chinuriilor fiinţei" s-a aplecat de fiecare dată cu interes filosofic şi nu s-ar fi putut ca tocmai în teatru aceste obsesii să nu-şi facă loc. De altfel, cel care a scris „Muştele" nota cu claritate : „Ceea ce poate arăta teatrul mai emoţionant este un caracter pe cale să se formeze, clipa alegerii ce angajează o morală şi o viaţă".

Spectacolul Teatrului tineretului din Piatra Neamţ rămîne pînă la un punct fidel textului. Ideea centrală este în mod evident aceea a libertăţii, relaţia om-libertate, a ruperii de zeitatea fatalistă, precum şi de tirania păminteană reprezentată de Egist. Argosul, cetate a spaimei, prin sacrificul lui Oreste, cîştigă mult rîvnita clipă de libertate.

Regizorul spectacolului, Laurenţiu Ulici, urmează însă, parţial, viziunea sartriană. Adică, luînd act de limitele dramaturgului în chestiunea libertăţii, îi adaugă perspectiva dialectică, printr-un final tulburător care subliniază sugestiv necesitatea conştientizării libertăţii, asumarea ei prin maturizarea conceptuală, nicidecum ca pe o bruscă şi brutală stare întîmplătoare. O plasă va menţine lumea Argosului încă departe de libertate, cu un ochi de lumină îndreptat de filosofi (preceptorul lui Oreste) spre zarea deveniri umane.

Şi acestea nu sînt singurele intervenţii regizorale. Muştele apar pe scenă ca personaje distincte, simbolizînd un spectru larg de ipostaze, ale celor ce se hrănesc din crimă şi teroare. De asemenea, rămîne ca moment de vîrf al spectacolului gestul de Sisif al lui Oreste care porneşte urcuşul cu fostul „arbitru" al dreptăţii omeneşti, Jupiter.

Actorii au răspuns cu dăruire încercata este cuvîntul !) travaliului regizoral al unui neprofesionist, dăruit şi el cu patimă ideii de teatru. În rolul lui Jupiter, Cornel Nicoară a traversat cu har suita de travestiuri, de la jocul de-a Demetrios pînă la revolta şi spaima de a se pierde în neant, dar o notă în plus pe linia trăirii interioare ni s-a părut mai mult decît trebuincioasă. Ceea ce a avut Paul Chiribuţă în Oreste, cu, din păcate, regretabile scăpări de voce. Electra, văzută de Cornelia Blaos, are taină, poezie, încrîncenare candidă (diferenţiercă, relieful se produce, ce-i drept, pe alocuri, cu insuficientă subtilitate şi inspiraţie), poartă cu sine drumul meandric invers decît cel al lui Oreste şi chiar al lui Egist (inegal realizat de Eugen Apostol, adică cu momente bune juxtapuse cu unele prea albe, fără joc). Sigură, în rolul Clitemnestrei, Carmen Petrescu, imagine a unei tragice decrepitudini morale. Şi nu l-am lăsa deoparte pe Ion Muscă (Pedagogul) de reţinut pentru puterea de expresie în absenţa vorbelor şi într-un rol mai puţin conturat de dramaturg şi ulterior de regizor, care îl descoperă abia în final. Aşa cum pentru contribuţia lor la spectacol, în apariţii variii, i-am aminti pe Constantin Ghenescu, Mirela Busuioc, Eugen Cristian Motriuc, Florin Măcelaru.

Ermil Radulescu

film

Incident la graniţă

Există în industria americană de film o ştiinţă a producţiei de serie mare care nu poate să nu impresioneze ; oricît de împătimiţi am fi în a căuta unicatul, în a descoperi *creaţia* ici şi colo în masa evenimentelor care fac un film, trebuie spus că, fără trecerea la producţia de serie, fără epigoni şi fără impresia de saturaţie care trebuie să vină şi ca într-o bună zi, unicatul riscă să treacă neobservat ; toată această industrie, această bandă rulantă care nu produce excepţii, sînt de fapt *efectul de ecou* al unicatelor care, ca nişte reproducători de rasă, îşi cîştigă dreptul să dea naştere unei serii mai lungi sau mai scurte de urmaşi. Procesul de selecţie întreţinut astfel garantează spectatorului că, dacă nu va asista neapărat la un eveniment cinematografic, i se va oferi măcar acel minim de confort cultural necesar.

Observam cîndva că în filmul românesc nu există peliculă care să nu aspire la gloria de unicat ; cele cîteva filme de excepţie pe care le-am avut au rămas fără urmări vizibile, izolate ca nişte insule în oceanul zbuciumat de ambiţiile afirmării şi, dacă am vorbit uneori de un anume spirit al ultimei generaţii de cineaşti, de anume preferinţe, intenţii şi de o anume voinţă a actualităţii care îi apropie, ne-am dat seama că timpul, în loc să-i apropie şi mai mult, i-a însingurat ; poate că aceasta este condiţia adevăratului creator, dar mă îndoiesc că toţi regizorii noştri, fără excepţie, au dreptul să aspire la un asemenea statut ; urmare a acestei situaţii este că avem un film foarte bun la cîţiva ani, cîteva filme mediu şi în rest ambiţii ratate fără echivoc. Nu avem un proces de selecţie aşezat pe baze „industriale", ci pe baze „manufacturiere" — o „selecţie" a regizorilor şi nu a filmelor.

Să trecem însă la faptul care este cauza observaţiilor de mai sus : filmul *Incident la graniţă* al regizorului american Jerrold Freedman. Nu este un unicat sau o excepţie ci, ca majoritatea filmelor americane, regula însăşi — care funcţionează precis, economic, pe bază de principii şi nu de sentimente, ceea ce nu înseamnă însă că e lipsit de acea doză de lirism aspru bărbătesc, pe care toţi principiile îl cer. Fără efuziuni, fără patetism, filmul reia fără jenă una din temele cele mai prolifice ale cinematografiei americane — aceea a relaţiei între vînător şi sălbăticiunea pe care o urmăreşte —, inaugurată în spiritualitatea americană încă de Jack London şi care se dovedeşte şi astăzi la fel de actuală. De data aceasta, în postură de vînător, Charles Bronson, şeful unui post de grănicieri la graniţa cu Mexicul şi, în postură de „sălbăticiune", un fost combatant în războiul din Vietnam la care, obişnuinţa de a ucide, legalizată cîndva, a devenit viciu. Aventura eroului justiţiar aflată în prim plan are ca fundal un zguduitor fenomen social : asaltul la care este supusă graniţa americană de valul tot mai mare de fugari mexicani care devin o foarte ieftină forţă de muncă pe plantaţiile californiene. Fostul combatant din Vietnam este doar terminaţia agresivă a unui întreg sistem gangsteresc de exploatare a mexicanilor seduşi de „mirajul" prosperităţii americane.

Filmul, aşa cum spuneam, este doar o mostră dintr-un adevărat fluviu — ca o probă de apă luată la întîmplare, care cuprinde însă în ea datele „genetice" ale întregii specii. *Legile aspre* după care se produce selecţia în filmul american funcţionează fără repros, prefabricatele intervenind peste tot acolo unde realizatorii nu se pot dovedi originali. Cum se poate realiza cu o figuraţie atît de numeroasă impresia de autenticitate pe care o degajă filmul ? Cum se poate realiza o distribuţie în care fiecare personaj îşi face cel puţin datoria ? Sau poate că ne înşelăm noi luînd drept autentice false evenimente, decoruri, costume şi aşa mai departe — care unui american i s-ar părea trucate ? Chiar dacă ar fi aşa, înşelătoria se dovedeşte pînă la urmă plăcută.

Nicolae Mateescu

ion gheorghe

ZICERE LA ZICERE

Inițiala simplitate

Să-ți stăpînești
Marea putere —
În cele lumești
Și-n sacrele sfere.

Să poți
Să te ții slab —
Cînd i-ai învins pe toți
Răsculat ca un sclav —

Iată veșnica Virtute
La care năzuiești
Pe necunoscute
Căile-omenești.

Cum răul, cum binele
Umblă —
Cunoscînd luminele,
Să rămîi în umbră.

Stăpînindu-ți firea,
Se exercită
Desăvîrșirea
Nemijlocită.

În inițială
Simplitate,
De unde s-au dat la iveală
Ființele toate.

Să-ți păzești
Cel dintîi Strop —
Din carele ești
Ceeace-Duce-La-Scop.

Eul

Eul, eul
Animal,
A căzut ca leul
Străvit de cal.

Înțeleptul
Fără pumnal,
A străpuns pieptul
Tigrului senzorial.

Cu piciorul
Pe monstrul de-adîncoară,
Își cîntă viitorul
Plîngînd lîngă fiară.

Însă din pîntecul
Sacrei harpe
Își simte cîntecul
Plin de șarpe.

Fără propria-i dihanie
Senzorială
E bolnav de-a stranie
Răceală.

O, tu, o, tu,
Eu și iar eu —
Du-te, te du
Unde ne ducem cu greu!

Mergi pădurea-ntreagă,
Prinde să mulgi
Capră Neagră
Nevinată de slugi,

Nevinată
De împărat —
Și bea dintr-o dată
Laptele preacurat.

Din ce rămîne
Ia și te spală
Într-a Mumei Bătrîne
Emanație astrală.

Căpătîndu-ți rînd
La ceea ce-i rece,
Treci cîntînd
Peste ceea ce trece.

Iarăși despre DAK

I.

DAK, nu are gust,
E fără savoare —
În tot ce e august
Și seamăn n-are.

Privit
Nu se poate vedea —
Ca atunci cînd s-a ivit
Față de nimenea.

Ascultat,
Nu se poate auzi,
Ca atunci cînd și-a strigat
Sieși prima zi.

S-a recurs
La nume —
Drept măsura ce-a dat curs
Tuturor pe lume.

S-a numit
Puterea Lui :
E — Nesfîrșit !
Zicîndu-se ce nu-i.

DAK e Marea Idee
Care duce la scop —
Începe unde se-ncheie,
Ca Oceanul în strop.

Pentru om, e-o țintă
Mereu finală —
Menită să nu-l mintă
Dacă el nu se-nșală.

Ca o plantă

Ca să guvernezi
Semeni
Trebuie să-ți păstrezi
Tăria cremenii ;

Ca să slujești
Cerului,
Trebuie să-ndeplinești
Tăria fierului.

Marea și tarea
Virtute
Este curățarea
În cele petrecute.

Cînd cîștigați,
Cînd ați pierdut,
Fiți cumpătați,
Absolut !

În virtutea
Cumpătării —
Atîtea și-atîtea
Stăpînind ale țării

Domniți cu putere
Fără hotare
Pînă-n zone marilor sfere
Nepieritoare.

Cunoașteți pe DAK
Drept suprem fenomenal —
Și veți dăinui veac
Fără final —

Ca o plantă
Adînc înfiptă,
Trăgîndu-se mirobolantă
Din propria-i criptă.

În propria fire

Cine cunoaște pe alții
Este înțelept,
Nu se teme cînd frații
Îi string la piept.

Cine se știe pe sine
Este iluminat —
Se apropie de bine
Ca de-un lapt terminat.

Cine poate să-nvingă
Pe alții, e tare.
De-nfrînți să nu se-atingă,
Să le dea iertare.

Cine se-nvinge pe sine
E de ne-nfrînt —
Cu el stă zeul bine
În temnița-i de pămînt.

În îndestulare
Este cel bogat —
Ca o-mprejurare
Peste care-a dat.

AVERTISMENT

Am alcătuit cartea aceasta ca **învățătură** a unui personaj de epopee în **Zicere la zicere** și.. **contrazicere** cu Lao Tse, și cu alți filozofi mai dinții.

Sugerînd calea unui tînăr erou în inițiere și pregătire pentru o cauză publică, de răspundere, acest volum trebuie să facă parte dintr-un ciclu, dar cel puțin o idee am vrea să susținem acum : **cuvîntul este o cultură, așezarea lui în frază, o civilizație.** Nădăjduim să convingem.

I.G.

Cine-i plin de energie
Are-un scop în viață —
Iese din urgie
Cu zîmbetul pe față.

Cine nu se-ndepărtează
De firea-i proprie
Mult viază,
Iute se-apropie.

El cînd moare,
El nu piere.
Reprimește mare
Întemeiere —

Cea Adevărată
Absolută viețuire —
Dacă-a fost păstrată
Propria fire.

Demers

Pe căile tale
Bînțuie de-acum
Al cunoașteni astrale
Fum.

Acolo-i Acea Casă
Înconjurată
De-o pulbere deasă
De-altădată.

În ea stau
Toate ființele
Care n-au
De văzut soarele,

Multe foarte
Și-n nedormire,
Cum de moarte
Nu au știre,

Cu ale nu-i chip
Să te bați,
Dar cîmpul formelor de nisip
Să-l străbați.

Ursite-s chipul
Și sufletul tău,
Precum nisipul,
Să umble prin hău.

Eu voi sufla
Peste tine
Și vei afla
Ce-i bine.

Să tulburi
Cu cenușile tale
O mie de pulberi
Primordiale.

O, noțiune!

Acel palat
Se încanjoară
De cadru-ntunecat,
Pe-afară.

Acel palat
E intru
Ceea ce l-a ridicat
Dinlăuntru.

Acel palat
Și cadrul său
Unul celuilalt
Sînt un ecou.

Așezămînt
În cadrul des —
De-ar fi să fie cuvînt
Cu înțeles ;

Dar e cadru
De palat.
Că nu-i madru
De aflat.

În el am toate
Fiarele
Rezindu-și exaltate
Ghearele.

O, noțiune,
Și tu sens,
În care ar fi să sune
Cel imens !

Cît eu, cît eu,
Neminios
Sînt în zeu
Și nu m-au scos !

DAK nu se măsoară

Ca un ocean
La dreapta întins ;
La stînga neîncan
De nestins.

De-aici e tot mersul
Și ceeace bînde —
În tot Universul
Se-ntinde.

Aceasta e DAK,
Drept Kalitate
Din care se fac
Ființele toate.

Din marea-i întemeiere
Și omniprezență,
Au toate putere
Și existență.

Stînd pîrînteșce
În cele de cuviință
Nu nesocotește
Nici-o ființă.

Dîndu-le hrană,
Dragoste și lumină,
E stăpîn fără prihană
Și nu le domină.

Veșnic fără dorințe,
I-aș putea zice : mic,
În toate cele ființe
Care vin din nimic.

Supremului Unul —
I-aș putea zice : mare.
În cele ce se-ntorc la sînul
Căldurii creatoare.

Dar înțeleptul,
Să nu-i zică mare.
DAK nu-și dă dreptul
La ceeace are.

DAK nu este mic,
DAK nu-i mare —
Despre ceea ce zic,
Măsura e-ntemnițare,
A ceeace zic.

Strategie întru DAK

Un mic pas înapoi
E mai cuminte
Decît doi
Înainte.

Așa apuci spada
Fără s-o folosești
Făcînd dovada
Cum ești.

Înaintezi la inamic
Fără să te bați,
Mai bine un pas mic
Decît doi lăbărțați.

Greșeală-i să ataci
Cu nesocotință,
Ca barbarii buimaci
Aruncați în neființă.

Se pierde tot
Și nu se mai poate
Să dai îndărăt :
Consecințî și armate.

Cînd două tabere
Se bat cu-aceleași arme
Nu pot nici să se apere
Nici să se sfarme.

Într-acest fără folos
Întreg
Biruiește cel mai generos
Strateg.

Făcînd un pas mic înapoi
Mult cuminte —
Decît doi
Înainte.

Privind în om

Privește-n om
Ce-nțr-o ființă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Cînd apele,
În claritate,
Drept apropele
Tău să te-arate

Înțelege
Lipsirea identității
În care ne-om alege
Cu toții.

Nici un om nu-l
Dușmanul tău,
Cît nu te supui
Către rău ;

Nimeni nu-l
Prietenul tău,
Cît nu te supui
Din propriu eeou.

Cel mai tare
Dintre inamici
Este-o lucrare
Prin care te ridici,

Un mister
Ce trebuie înfrînt
În lupta dintre Cer
Și Pămînt.

În viață și-n moarte
Se ține
Ca o parte, ca parte
Din ține.

Privind în om
Ce-ntr-o ființă
Din care te vom
Scoate de mînă.

Despre Cărare

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită.
Ea se guvernă
În clipită.

Dacă se explică
Celor ne explicate,
Cărarea este mică
Prin simplitate.

Dar lumea toată
N-o poate cuprinde —
Cît firea de-odată
Se-ntinde.

Este-o expresie
Similară cu DAK,
Progresie și regresie
În timpul fără veac.

De cînd a-nceput
Să se dividă
Logosul neînceput
Și fără obidă,

I s-a putut
Da un nume,
Drept cum a-nceput
Lumea în Lume ;

Drept cum pot
Sfîrși toate,
Azvîrlite-ndărăt
În eternitate.

La timp nici curînd,
Nici anume —
Tu, cunoscînd,
Acel Nume,

Păstrează-te-n nul
Și-n ocult —
Să știi să nu-l
Scrutezi mai mult.

Singur învață
Să te oprești —
DAK e de față
În cele lumești.

La cutare lucruri
În numire
Poți să-l bucuri
Și să-l scoți din fire.

El întrepătrunde
Întreg Universul —
Cine știe unde
I se-ascunde ghemul !

Numai un cuvînt,
O De-Numire
Poate să-i dea sfînt
În nimicire —

Cărarea-i eternă,
Nu poate fi numită —
Ea se guvernă
În clipita.

Decurgerea

Izvorul corpuscular
Și pietrele arse —
În cupa de nectar
A decurgerii întoarse !

Hei, pune gura,
Să nu dea pe jos,
Că nu-nțelegi măsura
Decît în prisos.

Cel înțelept,
La tămîia natului,
Să nu se umple pe piept
De sîngele vinatului

Nici purtătorul herbului
Nu-și ungă mustața
În sîngele Cerbului
Plătit cu viața.

În „Psalmul
Celor contradictorii"
Am pus calmul
Drept stăpînul mișcării.

Cît eu călătoresc în Cer
Și mă retrag în Deal —
Mulți sfetnici pier
În superficial.

Nici heghemonul
Să nu se-agite —
Noi trăim Eonul
Oglindit în clipite.

Cînd eu spun clipite,
Dau măsura pleoapei —
Cît pasă-mi-te —
Ce aproape-i
Ce aproape-i

Timpul meteoric,
Timpul ce abundă —
Ce-ntunecric aprioric
Și luminâ de-a secundă.

Izvorul corpuscular
Cînd îl revarsă —
Bem în cupa de nectar
Decurgerea întoarsă.

Cît Șapte

Toate Șapte Culorile
Ar orbi omul,
Polarile
Ar îneca Pomul
Și toate florile.

Toate Șapte Sunetele
E-ar deurzi :
Valurile, tunetele,
Ce-n Prima-Zi —
Din care nu s-ar mai trezi.

Toate Șapte Gusturi
Ar fi o noapte
Cît Șapte —
De ape, de mușturi,

De sînge,
De sare —
De s-ar răstringe
Șterse într-o singură stare.

O, de mult
Senzorial,
De tumult,
Cade zeul pe sub cal.

Părăsește pe Acel
Și îndreaptă-te spre-Acest —
Ce rămîne-n El
Veșnic și calest.

Cel pe care-l preocupă
Măsura înțeleasă
Să se umple ca a cupă —
Din care bea prima oară.

Un „caz" inexistent

Urmare din pag. 1

me odioase, opera lor nu este citită și nici nu prezintă vreo importanță pentru turbații ei „comentatori". A judeca literatura acestora înseamnă doar a-i denumi „conformiști", „scribi ai partidului", „acoliți la o sectă neoproletcultistă", ori, pur și simplu, „protocroniști". Estetismul „liber" al unor astfel de păreri nu este decît cel mai lugubru diversionism politic.

Nu insist, fenomenul se cunoaște și de „geniala" operă a literaților „Europei libere" mă voi ocupa în curînd. Sforțarea a vicia ierarhiile literaturii române, după un tipic cu, uneori, elocvențe reverberații, și-a găsit, pare-se, în accepțiunea „Europei libere", metoda infailibilă, aceea de a denunța „plagiatul".

Curios, „plagiatori" par a fi, în dosarele difuzate prin lectură „pe unde scurte", numai anumiți scriitori, mai cu seamă între aceia contestați cu vehemență de aceiași post de radio-pirat. Nimic din alte afaceri de plagiat, dezvăluite în ultimii zece ani sau cunoscute în cercuri dintre cele mai largi, nu a răzbătut pînă la München sau la Paris. Nu însă și „cazul", iată, al lui Ion Gheorghe. Am studiat, de îndată, chestiunea și sînt acum pe deplin încredințat că avem de-a face cu o tipică operațiune diversionistă : în realitate, „afacerea Ion Gheorghe" e o invenție propagandistică, de esență pur și simplu calomnioasă. Denunțătorul a cules materia lui dintr-o pagină publicată de poet în „România literară", s-a grăbit, așadar, să exagereze niște impresii necontrolate de lectură, bizuite pe consultul unui simplu fragment. Caz fără precedent, un autor e învinuit de „plagiat" în baza unei publicații în revistă, deși, precum bine se știe, acesta e un laborator, o foaie de temperatură a unui proces creator în plină acumulare. Las de o parte imoralitatea criantă a unui asemenea procedeu și confruntarea acuzațiilor cu volumul în întregimea lui, aflat în curs de editare la Editura „Albatros". „Zicere la zicere" este, precum o arată și titlul, o carte de lirică gnomică, derivată dintr-o apoftegmatică extrance ; Ion Gheorghe a exolicat într-un „avertisment" ce este aceasta și întrucît esența poeziei lui s-a supus la „zicerea" străină, și ne-a dat un document apoftegmatic propriu, inițiatic, de felul „cărților de învățătură", studiind mai ales inițierea morală cu un mentor. Cît din filosofia daoistă a lui Lao Tse a rămas aci e în fond neglijabil : poezia fără filosofie nu are, în fond, miză și a face, de altfel, excerpte de filosofie indiană după „Scrisoarea I" de Eminescu e pe deplin inutil. Esteticește, e valabilă forma originală și nu ideea, căci, judecînd altfel, ar rezulta un imperialism al temei : poezia filosofică nu este valoroasă atît prin adîncimea ideii, cît prin proporția de creație literară propriu-zisă. Mai mult, în „Zicere la zicere" daoismul și-a modificat conținutul, poetul l-a arhaizat românește, l-a autohtonizat. Din elogiul disimulației, tipic oriental, Ion Gheorghe a extras un specific „echilibru", din lauda inerției el a făcut o lirică de esență eminesciană : „Căpătîndu-ți rînd / La ceea ce-i rece / Treci cîntînd / Peste ceea ce trece". În alt loc, („Junele vinează"), el a plecat de la o schemă de colind, adăugînd cîte un pigment mai degrabă din Parmenide decît din chinezi. „Cine urmează" pornește de la un aforism de formulă daoistă, văzut însă ca un eminescian „nil admirari" : „Vorbiți puțin / rămîneți în repaos ! / Fenomenele cît fin / Față de Haos !". Răul, care e „binele exagerat", (înțeles ca un grecesc „hybris") e cumpănit de „Kalitate" (văzută, etimologic, ca o esență a frumosului). În fond, poetul adaptează totul la proporțiile arhaicului românesc, așa cum îl înțelege el, poetic. În lirica lui de aci tropotește Știrbul Gheorghe, sună harfa lui Apollo, zumzăie agorele, năvălesc călărești dunărenii, „Adepții vieții" sînt autohtonizați. Poetul derivase, dealtfel, „zicerea" lui din „zicerile" populare în „Zoosophia" și a adîncit, apoi, viziunea pînă la o negurească mitologie arhaică, mai veche decît folclorul ; „Zicere la zicere" este, în definitiv, „Zoosophia" acestei etape poetice mai recente.

Este în afara îndoielii că Lao Tse și daoismul îi vor fi plăcut : lumea lor rurală, cu preceptele ei de fericire primitivă, cu arhaicitatea lor cosmogonică, derivată din principiile Yin și Yan (ajutîndu-se de cinci elemente), cu magia, vrăjitoria, afrodisiacele, încantațiile, astrologia și religia țării de peste mări nu putea să nu atragă un poet profund vizionar cum este Ion Gheorghe. Cu toate acestea, înfățișarea finală a poeziei este aceea, inimitabilă, a poetului. Versurile lungi și scurte, tăioase, de cîte 4—6 silabe, catrenele rimate bolovănoș, cu rime populare și inconfundabile, cadențele memorabile ale apoftegmei, limba plină de parfum arhaic și de aceea „naiv", de neologisme și de filosofeme, cu „noime", cu „ziceri", cu „zoosophii", acestea formează un idiom unic, cu puteri poetice vizionare, „stilul Ion Gheorghe". Poetul are fragmente extraordinare, cel puțin patru poezii („Viziune", „O, floare, o, floare !", „Despre suflet", „Despre uciderea senzațiilor") sînt capodopere, el a presimțit admirabil „lucrarea" ancestrației în om, a captat vizătoria cuvintelor împerecheate ca o materie moale care se scurge dintr-o formă în alta fără prohibiții, ne-a dat sub o formă exemplară o morală țărănească, veche, voind să sentimentalizeze pietrele și zeii. Cînd va apărea, nu peste multă vreme, vom avea în „Zicere la zicere" una din marile cărți ale poeziei românești de azi, a cărei apărare ar deveni inutilă : opera vorbește singură și vorbește bine. Ce-ar mai rămîne de spus ? Ceea ce, dealtfel, se știe : în fața agresivității celei mai deșănțate, scriitorului îi rămîn și acum armele lui: imbatabile : birtia și condeiul.

Începuturile scrisului

Urmare din pag. 1

nui popor. Viața cuvintelor este strîns legată de viața oamenilor. Cuvintele se nasc și devin viabile în limba unei populații, cînd au o funcție practică îndelungată. Altfel vin altele și le iau locul. În acest sens, dacă lat. **scribere** a dat în română permanent **a scrie, scriere, scris, scrisoare, script, scriptură** (vezi și formele din română) și nenumăratele formațiuni în graiul viu, păstrate pînă nu de mult (de ex. **a face pe scriba**) este pentru că s-a asistat și s-a participat la **actul scrisului** în vechime și termenii n-au venit dintr-o simplă și trecătoare percepție auditivă. Că lucrurile stau așa o dovedește și cuvîntul **carte**, receptat cu sensul din latină de **„scrisoare"**, (în grai viu și azi : „ți-am trimis carte"), devenit în românește „act scris", „document", de unde „a da carte, a parte" la judecăți vechi. (vezi și **carte de judecată**), înțeles mai pe urmă fals ca „ai știință de carte, ai succes". Cînd scrisul s-a tipărit, atunci **carte** a luat la noi și sensul de **text tipărit**, pe care **foi** (primordial „cămașa albă" de sub scoarța unor arbori, bună de scris) l-a dat celorlalte limbi romanice. Lucrurile se leagă organic și aceasta se vede și din faptul că circulația și lectura mai mare a manuscriselor și cărților în limba slavă, pe o mai lungă perioadă de timp, la un moment dat, au dus la intrarea în circuit viu în limba română a termenului slavon **a citi (citati)** și nu **legere** latin. Dacă scrisul și materia de scris n-ar fi avut viață veche intensă, atunci, prin cărturarii români care au învățat slavona și au practicat, în evul mediu tîrziu, scrisul slavonesc (cu litere chirilice), s-ar fi impus în limba poporului terminologia slavonă. Se constată însă că **pisati, pismo, pisanie** etc. au rămas să trăiască numai pentru și în limba slavă (ultimul cu folosință și la noi doar cu sens tehnic de „inscripție" la biserici) și n-au căpătat viabilitate ca să poată înlocui terminologia vie a vechiului scris românesc. Nici **knîga** n-a fost în stare să înlocuiască pe **carte**, deși românii au fost printre cei dintîi care au tipărit cărți slavonești. Aceasta însemnează că scrisul vechi românesc nu este și nu poate fi o simplă presupunere. Rezultă apoi de aci că înainte de a se fi exersat scrisul în limba slavă, s-a practicat scrisul într-o românească primară, un fel de latino-română.

De fapt, din aceste vremuri îndepărtate și din această limbă s-au perpetuat urme de scris în textele religioase, aceste texte fiind în cultul scrisului la început. Din acest punct de vedere, o serie de termeni, conformația și raritatea lor do uz trădează proveniența din vechime. Din numărul destul de mare de elemente lexicale vechi care au ajuns pînă în textele rotacizante, citate mai sus, dăm cîteva : **mesereare** (milă) din lat. **meserere, părați** (cerul-gurii) din **palatium, părăta** (a pătimi) din lat. **poenitare, deșidera** (a dori) din **desiderare, sprezice** (a apela juridic) din **superdicere, încîndre** (înfiăcărare) din **incendere, încărească** (a se încălzi) din **incalescere, învoalbe** (a înveli) din **involvere, ferica** (a ferici) din-tr-un **felicare, rence** (a învinge) din **vincere** etc. Aceste forme (și derivatele lor în frază) sînt învechi și sună destul de primitiv.

Se pune însă întrebarea cum de au ajuns asemenea elemente în texte socotite ca traduse din slavonă ? Nici un text slavon, din nici o epocă, nu le-a conținut și nu le putea conține. De existența lor în limba vie a poporului și a traducătorilor, într-o epocă tîrzie, nu poate fi vorba, fiindcă atunci ar fi persistat printre cuvintele viabile (măcar unele dintre cele citate). Se mai poate spune că sinonimele lor care le-au luat locul nu se împămînteniseră încă atunci în limba română. De de altă parte, unele lexeme sînt probabil foarte vechi și rare autohtoniseme, al căror sens nici n-ar putea fi descifrat, de n-ar exista textele paralele, precum **zgarbură**, însemnînd „încălțăminte", **gimi** (și **cimi**), „sale" sau **rutes** „larăși" etc. De asemenea, autohton și vechi este și **grumaz**, corespondent (și mai des folosit) pentru **pîrai**, extrem de rar, precum și **zgău** „pîntece".

Persistența acestor unități lexicale, ca vestigii de limbă, nu se poate explica decît printr-o tradiție și continuitate textologică, pentru care vom încerca să aducem unele lămuriri în continuare.

Se iscălea Z.S.

Urmare din pag. 1

— Și totuși, stimate și onorate tovarășe președinte, nu l-ați întrebat pe „tata Iancu" ceea ce ați vrut să-l întrebați, și pe mine, personaj, mă lăsați cu un gol în suflet, cu nostalgia enigmatică a omului frustrat de o plăcere ce-aș fi vrut-o realizată, cu o curiozitate care mă va urmări gîtuită la moarte.

Auzi tu, mă, ce curios era el, zice Traian Iancu, nu putea nici să moară dacă nu auzea întrebarea. Io mă fac că nu-l aud și mă duc să aduc paltonul Padișahului să-l ajut să se îmbrace. Barbu a-o ridicat zîmbind fermecător și-o declarat că și el consideră întîlnirea unică și... necesară și, mai ales, fermecătoare.

În timp ce veneam cu paltonul, Zaharia Stancu se uită la fiscal cîntărindu-l cu privirile sale albastre și zice :

— Domnule Beldeanu, ca să nu fii prea curios și să poți muri liniștit, am să-l întreb pe tovarășul Iancu. Da, da, am să-l întreb... Apoi mi s-o adresat rizînd abia simțit : Vroiam să te întreb, tovarășe Iancu, de ce îți spune dumitale domnul Eugen Barbu, „tata Iancu" ?

Am răsuflat ușurat știind că de fapt nu asta vroia să mă întrebe președintele și numai mai tîrziu, cînd am rămas singuri, în taxi, m-o întrebat ce m-o întrebat și io i-am răspuns.

Eugen Barbu nu m-o lăsat să deschid gura și-o zis în locul meu că i se pare firesc să mi se zică așa din moment ce io sînt un fel de : părinte spiritual și...material al scriitorilor de toate virstele, concepțiile și manifestările temperamentale... Frumos răspuns, nu ?

Un ultim și călduros rămas bun cu schimburi de cuvinte frumoase.

Personal, cu Beldeanu n-am dat mîna. Trecînd pe lîngă el, într-o clipă în care cei doi maeștri își spuneau știu eu ce, i-am zis iute și din colțul gurii ca-n Banat : fainâ cirnuță ai fiscalule ! Să potriveșce la costum ca jobenul la slip ! Și dusi am fost...

Afară am luat un taxi, am urcat, și multă vreme președintele n-a zis nimic. Cînd am ajuns la șosea, Zaharia Stancu mi-a spus :

— Domnule Iancu, te-aș rugs să mă însoțești pînă la intrare, soția mea o fi îngrijorată. Are motive să fie îngrijorată.

Am coborît, am spus taximetristului să mă aștepte, am întrat în curte ținîndu-l de brat și am sunat.

După o vreme a ieșit doamna Nusa, s-a uitat mirată și a vrut să întrebe ceva. Zaharia Stancu nu i-a lăsat timp :

— Bună, Nusa, bună, uite, l-am adus pe tovarășul Iancu să-ți explice dînsul unde am fost. Am fost la Eugen Barbu, da, da, chiar așa cum auzi. Tovarășul Iancu m-a dus. N-am nici o vină dar nu-mi pare rău c-am fost. Nu-mi pare rău... Nu-i așa, tovarășe Iancu ?".

(Din numărul viitor, „Întîlnirea" relatată de Adrian Beldeanu)

P.S. Mulțumesc tuturor celor care mi-au scris. Asigur cititoarea din Arad, Elise Toma, că aluzia din însemnarea „Din pricina lui Arghezi" nu se referă la dînsa și că P.S.-ul din final este o „fantezie" de moment.

grete tartler

Hieroglife

O zi egipteană.
Copilul făcîndu-şi bărci de hîrtie
din ziarul care vesteşte
noi crime în Orient.

Eu, printre păsări şi peşti
privesc în aceeaşi direcţie :
nu se notează vocalele, prin urmare
SCRB poate fi „scarabeu" sau „scrib",
NM — „nume", dar şi „neam",
MRT — „mirt", deopotrivă cu „moarte".
Cine-mi citeşte chiar astăzi
oasele, prin care vocale
fluide m-alcătuiesc ?
În vremuri de mari tulburări
e nevoie de vorbe mai limpezi.

Frumoasă ca o profeţie

„Frumoasă ca o profeţie,
tristă ca împlinirea ei",
îmi spui în noaptea anului nou.
Mă privesc în oglindă. Cele şapte obiecte
persane,
grîu, miere, vin, un sfeşnic de-argint
pentru ziua în care vom îmbrăca doar
zăpada...

Păsări lovesc în geam,
nu se aprinde la fereastră,
sub pămînt telegraful iarbii lucrează ;
să ademenim zorii, să le facem capcane
ca pentru şoricei, cu boabe de sîsc.
Nu te gîndi acum că e totul
luat cu-mprumut ; o viaţă trăită
cu teamă, nici măcar nu-i trăită ;
fraze din sonata de Brahms pe care-o cîntam
la Conservator, ca eterul îmi urcă în minte.
După treizeci de ani, cînd un corp se
răzbună
că n-a fost îngrijit, te răsplăteşte memoria :
ajunge să deschizi
o cronică la-ntîmplare
şi iată, astăzi, ce ni se vesteşte :
„la 31 decembrie
în anul 6279 de la facerea lumii
a tunat şi a fulgerat noaptea
iar atelierul de broderie în aur
a luat foc".

dumitru udrea

Marginea vremii

În noaptea mişcării
Timpul se lasă locuit,
Din ce în ce mai mult,
De visul de-ntuneric,
Iar zborul păcării
Trece obsedant
Prin profunzimea cuvîntului,
Atingînd astfel
Geografia oboselii.
La capătul drumului,
Ninge frumos
Pe marginea vremii.

Perpetuare

Bobul de rouă
Mîngîie moartea florilor,
Căzută în alb.

Nopţile cu narcise

Luna plonjează ca un cuţit,
operînd un miracol.
Oase albite de ciumă, încă sunînd
microbul adus de Saturn,
mirosul de vite în tîrgul Obarului,
grupile bombelor umplute de mult cu
mastecani
şi apă, lacuri cu braţele şi cintece
de ţigani scăldîndu-şi caii furaţi.
Nu-i oare un şir nevăzut de vecini, de femei
în rochii de stambă, exersîndu-şi nefericirea,
cercuri violete în care-ai putea să le-arunci
îndreptînd vechi păcate ?
Un şir de prieteni care aduc
străzi subterane la suprafaţă,
cuarţ de narcise, mecanisme-argintate de
ceasornic,
lutul clisos şi împotrivirea ; o cîrpă de şters
în lacul cavoului de rugăciune...
Luna plonjează deodată, o versul tău alb,
sau a doîtă !
O, nu lăsa urme. Destul c-ai trecut pe aici.

„Eka-hansa", lebădă unică

„Sticle goale, sticle !" strigătul Bucureştilor
iarna, cînd se întunecă mai devreme —
într-adevăr, o sticlă, o matrice

ne-ar trebui : eu sînt apa, tu, lebădă
care-mi sfîşie ochii roşii de sare —
aripa ai cusută de părul meu —

Un abur se întinde : să-ţi cufund mîna
în clocotita mîncluncă, să caut
fostul tău corp de copil în mîlul de aur,

bine mai ştii să înoţi ! Iar eu să te-nchid
în sticlă ca pe un duh. Eka-hansa, lebădă
unică.

Suflet într-o emulsie de globuri uşoare.

De noaptea aceasta pe care-o petreci
ascultînd tramvaiele prin pasaj, vînzătorul
de sticle goale, lămîile păpiind,

îţi voi aminti. „Tu", prenumele translucid.
Poţi spune de-acum, liniştit : ne iubeşte şi
cerul
fiindcă iată se luminează.

În drumul iubirii,
Fîntîna de dor
Seacă de-o palmă.

Armura de timp
Stringe trupul bărbaţilor
În veac de ruginâ.

Peste istorie,
Nunta'ă în vreme,
Tresaltă cîmpia.

Ochiul fîntînii

Mă-ndeamnă păcatul
Vechilor mistere
Spre ochiul fîntînii
Din care un zîmbet
Îmi tulbură tăptura.

Poveşti de iubire
Suspină capacil
În trunze de apă,
Iar crengile rupte
Străpung lumina
Oglinzilor sparte.

Meditaţie

Cînd am trecut prin poarta
Ce-nchide orizontul,
Am văzut dincolo
Calul de aramă
Ce trage la roata soarelui.
Cineva din spate
Mi-a atins umărul stîng
Şi-atunci am înţeles
Că axa pămîntului
Trece prin mine,
Iar eu obosit
Mă-nvîrtesc în jurul-mi,
Căutîndu-mă.

COLOANA DE STICLĂ

În „Oglinda" lui Baltrusaitis este citată o lucrare care povesteşte cum la Alexandria un rege a ridicat, pentru a face cetatea inexpugnabilă, o coloană de-o uluitoare înălţime, de sticlă, şi-a aşezat în vîrful ei o oglindă de oţel, avînd proprietatea de-a incendia orice corabie străină care l-ar fi trecut pe dinaintea. Iată-ne, deci, în faţa unei oglinzi războinice, neiertătoare cu vasele duşmane, pe care le umplea de foc. Oglinda n-ar mai fi deci bună doar la o oglindire a feţelor gingaşe, a trecătoarelor forme umane, o balanţă a frumosului, ca ar fi şi un instrument belicos, neiertător. Deşi nu are două feţe, oglinda conjugă două verbe : a iubi şi a ucide. A iubi figura umană cuprinsă în oglindirea ei, şi a face să se piardă în focarul ei de foc făptura pîlpîitoare din necuprinsul mării.

Nu ştiu de ce mi se pare a fi şi proza lui George Cuşnarencu o oglindă cu două tăişuri. Lumea începe în paginile lui Cuşnarencu în toată splendoarea ei (uneori şi dezechilibrată, şi păguboasă, desigur), dar şi în toată arderea ei, mecnită sau cu vîlvătăi, duhnitoare, ca de cauciuc ars, sau de gudron ars. Dar cum în proza fantastică dimensiunile lucrurilor şi ale faptelor se mişcă după cum bate vîntul, realitatea îşi schimbă deci şi ea dimensiunile, culorile, umorile, căldurile, răcelile. Totul e incontrolabil, controlabil, inconfundabil sau uşor confundabil, turnurile farurilor pot fi de sticlă, oglinzile de oţel, mările de apă, corăbiile din lemn, din fluzil, bătăliile pot fi nişte crinceane mazaere cu mult fum, sau nişte crinceane fluzii cu multe fumuri. L-am publicat acum cîţiva ani pe Cuşnarencu în „Tribuna". Pot să spun că schiţele şi povestirile sale comportă şi presupun o doză de risc, exact ca probele futurorr prozatorilor de rasă... căci după cum lesne se poate bănui, la „Paralele inegale" se vede harul celor aleşi să nu fie egali cu ei înşişi şi conştil. Cel care nu ştiu în fantastic să se dea peste cap. Cum el are un cap păduros, George Cuşnarencu, cum el are un talent pentru mine luminos ca oglinda de la Alexandria, începe să zic cu voce tare că el îşi va construi o cetate a prozei sale, inexpugnabilă ! Păi, aşa să fie ! Frumosul lumii în talent să se oglindească, uritul lumii în frumosul oglinzilor frumos să ardă.

Dumitru Radu Popescu

O mie nouă sute şaptezeci şi opt virgulă şase

george cuşnarencu

2.

O dimineaţă insolită. În cursul nopţii a nins. Totul este pustiu. Numai ofiţerul de serviciu nu se înţelege cu nevasta. Îi apare un furuncul, în vreme ce pe la capătul din sud al străzii apare o maşină de pompieri. Dar a sosit prea tîrziu. Totul e înecat în scrum. Şi ofiţerul de serviciu. Peste nouă ani îi voi spune Sandrei : „Aici a fost Academia".

„Unde ?" mă va întreba ea.

„Aici".

1.

Au trecut nouă ani. Sînt din nou pe pămînt. Lupii au dispărut. În locul lor au apărut fustele scurte. Fiecare fată are cel puţin una în dulap. Şi asta n-ar fi nimic. Fiecare are cel puţin un iubit, cu care se întîlneşte pe ascuns.. Părinţii ştiu toată povestea. Au fost la rîndul lor tineri. Dar nici unul din ei n-a fost pe lună. Păcat. Le-aş fi arătat colecţia mea de timbre. Oricum ei au murit de multă vreme, în vreme ce eu am rămas tînăr. Orice înger rămîne tînăr. El n-are nevoie decît de un sandwich pentru asta. În timp ce muritorii se chinuie o viaţă întreagă pentru a trăi omeneşte. Şi nici nu reuşesc de fiecare dată. Ştiind că sosesc, Sandra m-a aşteptat pe terasă. „Hai să ţi-l arăt pe iubitul meu" mi-a spus. Noi nu avem nici un fel de secrete. Ne-am îndreptat către Academie. Lipsiseră trei sute de ani şi Academia era de nerecunoscut. Sandra a intrat la Ofiţerul de Serviciu, apoi a revenit lîngă mine. „Vine în cîteva clipe" mi-a spus. Dinspre partea de sud a străzii a apărut o maşină de pompieri. Dar venea prea tîrziu. Totul era scrum. Peste alţi nouă ani Sandra avea să-mi spună „Aici a fost Academia".

„Unde ?" am întrebat-o.

„Aici".

4.

Ajuns din nou pe Lună am făcut curăţenie şi am aranjat unele lucruri la care renunţasem. Am terminat povestirea despre Tatăl meu care se plîngea prietenilor că nu reuşeşte să găsească tonul, am terminat de udat florile, am săpat şanţul care avea să-mi coboare apa din cel mai apropiat izvor şi am făcut colivia pentru canari. Apoi am adormit. Am visat-o pe Sandra înainte de a se naşte. Astăzi ea are 22 de ani. Ieri a avut 45. De-abia mîine va împlini 60. Este o fată minunată. Mamei i-ar fi plăcut s-o vadă. Are nişte degete care rivalizează cu surîsul Giocondei. Cu sufletul ei ajunge pînă la mine. Pe Lună nu sînt femei.

5.

În cursul nopţii a nins. Dimineaţa toate arătau altfel. Cerul era roşu şi negru, răspîndind o mireasmă de crizanteme arse. Pe pămînt se aşternuse un strat subţire de zăpadă. Era iar. Pomii înfloriseră împreună cu fructele. Copiii se jucau printre copaci. În piaţa goală Constructorii oameni de zăpadă. Părinţii stăteau în jurul sobelor. Femeile n-aveau gură. Bărbaţii zburau. Era anul 1978, sasa.

6.

Pe lună nu plouă niciodată. Din cînd în cînd îngheaţă soarele. Aici am văzut pentru prima oară un ţărîm pustiu. Asta e realitatea. Nu adaug nimic de la mine.

7.

„Ce se aude ?" întreabă Sandra.

„Aici nu-i nici o fiinţă" am liniştit-o. Adevărul este că îmi era frică. Puteau fi lupii.

„Simt că am rămas gravidă".

— „Sîntem singuri" am spus.

Corpul ei albastru se profila pe perete. Umbra ei îmi spuse :

„Te consider iubitul meu, asta e".

8.

Pe trei iunie voi împlini un an. Sînt un copil cuminte, şi asta a observat toată lumea. Pe lună noţiunea este necunoscută. Nu mai fac în scutece, nu mai arunc mîncarea din gură, nici farfuria n-o mai arunc de pe masă. Nici Mama nu se mai supără pe mine. Astăzi am ieşit cu ai mei pe stradă şi am zărit o maşină de pompieri. Sosea prea tîrziu. Totul era înecat în scrum şi cenuşă. Doar iubita mea a scăpat. Iubită mea de plastic care închide ochi cînd o culci pe spate. A murit şi femeia care a încercat să mai salveze ceva. A lovit-o o grindă în flăcări. Era înaltă şi blondă. Nu i-a ajutat la nimic. Despre moartea mea o să mai vorbesc.

Sandra îmi spuse că „aici a fost Academia".

„Nu mă mai interesează", i-am spus. „Am aflat lucruri de făcut pe lumea asta". Asta era adevărat. Nu şi faptul că nu mă mai interesa. Mă interesa.

„Mmmn" spuse Sandra.

9.

Am revenit pe pămînt. Uite, aici, spre deosebire de Lună, încă se fumează. Pe Lună fumatul a fost interzis acum 346 754 456 de ani. Erau unii care se lăsaseră mai dinainte. Asta se întîmpla pe vremea marilor dansatori de fox-trot, cînd partenerii se călcau pe picioare şi fiecare mai avea cîte un gînd bun. Tata era unul din aceştia. Totuşi asta n-a împiedicat tuberculoza să pună stăpînire pe el. Tata stătea după-amiază în hamac. Într-una din zile, simţi că cineva îi învăluie piciorul într-o strînsoare rece. Îmbrăţişarea înainta încet. În cele din urmă se opri în dreptul pieptului. Era Tuberculoza. Tata începu să tuşească din ce în ce mai des. Nimeni nu-l putea împiedica să tuşească. Nimeni nu ştia ce are, nici chiar el nu ştia să spună ce simte. Tuşea.

10.

Am lipsit trei sute de ani şi nimic nu mai seamănă cu ce-a fost. Untul nu mai are acelaşi gust ca înainte. Cartoful e mai mic. Limbile sînt mai ascuţite. Dintre patru roţi, una e pătrată. Culorile au alte culori, eisetele au devenit mai triste, capacele au dispărut, şobolanii sînt purtaţi la gît, pietrele nu mai au aceeaşi densitate ca pe vremuri. Aurul ruginşte, argintul nu se mai găseşte. Cerşetorii au opel-uri, directorii fumează chiştoceli, papucii nu mai acoperă piciorul în întregime şi tricoul nu mai are căutare. Şi coiac peste pupăză, iubita mea, care ştia aşa de bine cînta la vioară şi care îmi jurase o dragoste cît se poate de veşnică, s-a măritat cu un doctor stomatolog. Explicaţiile pot fi două : Ori că, aşa cum spuneam, nimic nu mai este ca pe vremuri (oho !), ori că noi am fost prea tineri. Păcat.

11.

Sîmbătă urma să împlinesc optsutetreizeci de ani. Eram un om realizat. Aveam o situaţie socială de invidiat. Mă înţelegeam cu soţia. Nu fumam, nu tuşeam. În viaţa mea nu făcusem

Desen de Liliana Nicolescu

un singur pas fără să mă consult cu ai mei. Din dragostea noastră treisute de copii văzuseră lumina zilei. Copiii noştri aveau la rîndul lor copii, iar copiii lor aveau la rîndul lor copii. Prin vene îmi curgea petrol în loc de sînge. Şiam să sufăr. Şiam să rid. În fond sîntem toţi în acelaşi lat. Latul vieţii. Aşteptăm să ne treacă anii. Să împlinim o vîrstă. Anul trecut am aşteptat în zadar. N-am împlinit-o.

12.

M-am aplecat asupra Sandrei, apoi ea se răsuci peste mine. Între sîni îi atîrna un medalion de aur pe care un meşteşugar gravase un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Sub acest chip ciudat scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstriste" (Dante, Infernul). Medalionul căpăta reflexe albastră de la corpul fetei. În dreptul ferestrei apăru Luna. Eu eram acolo. Era liniste. Un şofer de taxi sparse tăcerea şi spuse :

„A început să ningă".

Apoi, peste noi se întinse iarăşi liniştea, ca o pătură. Numai capetele ne rămăseseră afară ; picioarele ne erau acoperite şi calde. Niciunul din noi nu avea cum să răcească. Era cald.

13.

Stătea cu capul pe masă. În faţa lui, o sticlă de tuică aproape goală. Ţata era beat. Ţigarea i se stingea între degete. Eu îmi terminasem exerciţiile de gramatică. Trecusem la dicteza pasivă cîteva propoziţii. Cînd a venit mama, l-am cărat împreună pe Ţata în pat. Bătrînul ne-a înjurat pe amîndoi cu o singură înjurătură. Am trecut-o şi pe ea la dicteza pasivă. V-am mai spus : Ţata iubea Viaţa, nu Cărţile.

14.

Pe Lună s-au văzut cîndva şi asemenea scene ? Băiatul tocmai terminase liceul. Fata era îmbrăcată cu o rochie albastră. Dincolo de ea răsăreau stelele. Mai tîrziu răsucindu-se peste ei fata observă că ţine în braţe un bătrîn hidos. Barba îi mirosea a peşte. Dorise să rîdă de el, dar nu lăsase decît un horcăit. Se duse în faţa oglinzii şi văzu chipul caraghios al unei zgripţuroaice de peste trei sute de ani. Se urcă în pat, alături de mosneag. Se întinse pe spate. Pe pîntecul scofîlcit se odihnea un medalion. Un gravor săpase în aur un bărbat din pieptul căruia ieşea un cap de femeie. Dedesubt scria : „Nu-i durere mai mare decît să-ţi aminteşti de clipele fericite, în vreme de răstriste".

Respirau încet. Aerul cald se ridica spre tavan. Era anul 1978,6.

15.

În acelaşi an am primit prima vizită pe Lună. Era o pereche de îndrăgostiţi incorijibili. Toată lumea le spunea că fac cea mai mare prostie. Că dragostea a murit de mult ca şi romanul. Dar ei voiau să se convingă de asta. Voiau să trăiască propria lor viaţă la prima mînă. Erau unii care şi-o trăiau la a doua mînă, sau chiar la a treia. Acestia nu trăiau niciodată mai mult de treizeci de ani. Perechea asta care mă vizita avea deja 546 de ani. Le-am propus să rămînă cu mine pe Lună, unde moartea era necunoscută. Aveam să construiesc pentru ei o colibă din trestie acoperită cu un steag. Pe Lună nu bate vîntul. Puteam să renunţ la teleferic pentru ei. M-au refuzat politicos. Mi-au spus că mama ei e bolnavă şi are nevoie de ajutor. Mi-au spus că ar fi o prostie să rămînă pe Lună.

„Aşa este" le-am răspuns.

Erau nişte îndrăgostiţi incorijibili. S-au ridicat. Apoi brusc a căzut noaptea. Dar nu speria pe nimeni.

16.

La puţin timp după plecarea îndrăgostiţilor a sunat telefonul. Era Sandra. M-a întrebat ce fac.

„Tocmai mă gîndeam la tine".

A rîs. I-am povestit apoi de perechea de îndrăgostiţi care mă vizitase. I-am spus că n-au vrut să rămînă şi ea mi-a zis că am rămas un sentimental.

„Să vin la tine ?" m-a întrebat.

„Unde" ? am rîs.

„Pe Lună, bineînţeles".

A rîs. Pe Lună se ajunge foarte repede. Nu ai nevoie de autobuz. Nu sînt greve. Nu sînt drumuri care se înfundă. Nu sînt străzi aglomerate. A intrat şi îmbrăcată cum era a sărit în braţele mele. Am pus-o în pat (unde în altă parte ?). Am făcut focul. O lumină roşie s-a împrăştiat în cameră. Roşul se amestecase cu albastrul corpului ei. Dădea violet. Un violet profund.

17.

Şoferul a zis : „A început să ningă". Nu ningea. Bătea doar vîntul. Mor de foame după dragostea ta" spuse băiatul.

„Îmi pare rău" răspunse fata.

Acesta poate fi începutul unui roman de dragoste. În care Fata-După-Care-Alergă-Toţi-Băieţii se îndrăgosteşte de Primul-Băiat-Care-Îi-Oferă-O-Floare. Bineînţeles că nimeni pînă atunci nu-i mai oferise o floare. Ea se grăbi

teatru

Premieră Sartre

Admirabil mi se pare efortul trupei de la Piatra Neamţ de a-şi încerca mereu puterile pe texte dintre cele mai felurite care pretind nu doar schimbări de ton, de interpretare, ci şi meditaţii noi, de amplă şi intensă respiraţie. Iată acest exemplu foarte elocvent care este premiera pe ţară „Muştele" de Jean-Paul Sartre. O lucrare, prima din suita preocupărilor dramatice ale celebrului autor francez, cu vădite dificultăţi de inscenare, cu un gen de roluri din categoria dramelor de idei, unde nu neapărat compoziţia trebuie să domine, cît mai ales arderea interioară, necesară în naşterea limpezimii gîndului. E drept, avem aici şi destule dedublări de diferite naturi, de la jocul cu măşti (Jupiter), la asumarea unei alte înţelegeri a destinului (Egist), la transformări de esenţă atingînd sacrificiul suprem (Oreste), pînă la spulberarea siguranţei în coşmar (Electra). Căci existenţialismul sartrian asupra „chinurilor fiinţei" s-a aplecat de fiecare dată cu interes filosofic şi nu s-ar fi putut ca tocmai în teatru aceste obsesii să nu-şi facă loc. De altfel, cel care a scris „Muştele" nota cu claritate : „Ceea ce poate arăta teatrul mai emoţionant este un caracter pe cale să se formeze, clipa alegerii ce angajează o moralâ şi o viaţă".

Spectacolul Teatrului tineretului din Piatra Neamţ rămîne pînă la un punct fidel textului. Ideea centrală este în mod evident aceea a libertăţii, relaţia om-libertate, a ruperii de zeitatea fatalistă, precum şi de tirania pămînteană ruprezentată de Egist. Argosul, cetate a spaimei, prin sacrificul lui Oreste, cîştigă mult rîvnita clipă de libertate.

Regizorul spectacolului, Laurenţiu Ulici, urmează însă, partial, viziunea sartriană. Adică, luînd act de limitele dramaturgului în chestiunea libertăţii, îi adaugă perspectiva dialectică, printr-un final tulburător care sublimează sugestiv necesitatea conştientizării libertăţii, asumarea ei prin maturizarea conceptuală, nicidecum ca pe o brusc şi brutală stare întîmplătoare. O plasă va menţine lumea Argosului încă departe de libertate, cu un ochi de lumină îndreptat de filosof (preceptorul lui Orestel) spre zarea deveniri umane.

Şi acestea nu sînt singurele intervenţii regizorale. Muştele apar pe scenă ca personaje distincte, simbolizînd un spectru larg de ipostaze, ale celor ce se hrănesc din crimă şi teroare. De asemenea, rămîne ca moment de vîrf al spectacolului gestul de Sisif al lui Oreste care porneşte urcuşul cu fostul „arbitru" al dreptăţii omeneşti, Jupiter.

Actorii au răspuns cu dăruire (aceasta este cuvîntul !) travaliului regizoral al unui neprofesionist, dăruit şi el cu patimă ideii de teatru, în rolul lui Jupiter, Cornel Nicoară a traversat cu har suita de travestiuri, de la jocul de-a Demetrios pînă la revolta şi spaima de a se pierde în neant, dar o notă în plus pe linia trăirii interioare ni s-a părut mai mult decît trebuincioasă. Ceea ce a avut Paul Chiribuţă în Oreste, cu. din păcate, regretabile scăpări de voce. Electra, văzută de Cornelia Bloos, are taină, poezie, încrîncenare candidă (diferenţierea, relieful se produce, ce-i drept, pe alocuri, cu insuficientă subtilitate şi inspiraţie), poartă cu sine drumul meandric invers decît cel al lui Oreste şi chiar al lui Egist (inegal realizat de Eugen Apostol, adică cu momente bune juxtapuse cu unele prea albe, fără joc). Sigură, în rolul Clitemnestrei, Carmen Petrescu, imagine a unei tragice decrepitudini morale. Şi nu l-am lăsa deoparte pe Ion Muscă (Pedagogul) de reţinut pentru puterea de expresie în absenţa vorbelor şi într-un rol mai puţin conturat de dramaturg şi uitat de regizor, care îl descoperă abia în final. Aşa cum pentru contribuţia lor la spectacol, în apariţii varii, i-am aminti pe Constantin Ghenescu, Mirela Busuioc, Eugen Cristian Motriuc, Florin Măcelaru.

Ermil Radulescu

film

Incident la graniţă

Există în industria americană de film o ştiinţă a producţiei de serie mare care nu poate să nu impresioneze ; oricît de împătimiţi am fi în a căuta unicatul, în a descoperi creaţia ici şi colo în masa evenimentelor care fac un film, trebuie spus că, fără trecerea la producţia de serie, fără epigoni şi fără impresia de saturaţie care trebuie să vină şi ea într-o bună zi, unicatul riscă să treacă neobservat; toată această industrie, această bandă rulantă care nu produce excepţii, sînt de fapt *efectul de ecou* al unicatelor care, ca nişte reproducători de rasă, îşi cîştigă dreptul să dea naştere unei serii mai lungi sau mai scurte de urmaşi. Procesul de selecţie întreţinut astfel garantează spectatorului că, dacă nu va asista neapărat la un eveniment cinematografic, i se va oferi măcar acel minim de confort cultural necesar.

Observam cîndva că în filmul românesc nu există peliculă care să nu aspire la gloria de unicat ; cele cîteva filme de excepţie pe care le-am avut au rămas fără urmări vizibile, izolate ca nişte insule în oceanul zbuciumat de ambiţiile afirmării şi, dacă am vorbit uneori de un anume spirit al ultimei generaţii de cineaşti, de anume preferinţe, intenţii şi de o anume voinţă a actualităţii care îi apropie, nu-am dat seama că timpul, în loc să-i apropie şi mai mult, i-a însingurat ; poate că aceasta este condiţia adevăratului creator, dar mă îndoiesc că toţi regizorii noştri, fără excepţie, au dreptul să aspire la un asemenea statut ; urmare a acestei situaţii este că avem un film foarte bun la cîţiva ani, cîteva filme medii şi în rest ambiţii ratate fără echivoc. Nu avem un proces de selecţie aşezat pe baze „industriale", ci pe baze „manufacturiere" — o „selecţie" a regizorilor şi nu a filmelor.

Să trecem însă la faptul care este cauza observaţiilor de mai sus : filmul *Incident la graniţă* al regizorului american Jerrold Freedman. Nu este un unicat sau o excepţie ci, ca majoritatea filmelor americane, regula însăşi — care funcţionează precis, economic, pe bază de principii şi nu de sentimente, ceea ce nu înseamnă însă că e lipsit de acea doză de lirism aspru, bărbătesc, pe care tot principiile îl cer. Fără efuziuni, fără patetism, filmul reia fără jenă una din temele cele mai prolifice ale cinematografiei americane — aceea a relaţiei între vînător şi sălbăticiunea pe care o urmăreşte —, inaugurată în spiritualitatea americană încă de Jack London şi care se dovedeşte şi astăzi la fel de actuală. De data aceasta, în postură de vînător, Charles Bronson, şeful unui post de grăniceri la granita cu Mexicul şi, în postură de „sălbăticiune", un fost combatant în războiul din Vietnam în care, obişnuinţa de a ucide, legalizată cîndva, a devenit viciu. Aventura eroului justiţiar aflată în prim plan are ca fundal un zguduitor fenomen social : asaltul la care este supusă graniţa americană de valul tot mai mare de fugari mexicani care devin o foarte ieftină forţă de muncă pe plantaţiile californiene. Fostul combatant din Vietnam este doar terminaţia agresivă a unui întreg sistem gangsteresc de exploatare a mexicanilor seduşi de „mirajul" prosperităţii americane.

Filmul, aşa cum spuneam, este doar o mostră dintr-un adevărat fluviu — ca o probă de apă luată la întîmplare, care cuprinde însă în ea datele „genetice" ale întregii specii. Legile după care se produce selecţia în filmul american funcţionează fără repros, prefabricatele intervenind peste tot acolo unde realizatorii nu se pot dovedi originali. Cum se poate realiza cu o figuraţie atît de numeroasă impresia de autenticitate pe care o degajă filmul ? Cum se poate realiza o distribuţie în care fiecare personaj îşi face cel puţin datoria ? Sau poate că ne înşelăm noi luînd drept autentice fapte, evenimente, decoruri, costume şi aşa mai departe — care unui american i s-ar părea trucate ? Chiar dacă ar fi aşa, înşelătoria se dovedeşte pînă la urmă plăcută.

Nicolae Mateescu

beste acasă unde o așteaptă părinții cu sufletul la gură. Fata e la vîrsta nubilității. Le arată floarea și ei își dau seama că Fata iubește. Pe cine? Fata nu le spune. Și bine face. Cîteva luni se întîlnește cu el pe ascuns. Se sărută. Se string în brațe. Își jură iubire veșnică. După cîteva luni și se însoară cu Daniela Ionescu. Iar ea se mărită cu George Cușnarencu. Iubirea veșnică nu există decît pe Lună. Dar ei n-aveau de unde să știe. Doar eu știu. Fiindcă sînt un înger.

18.

„Tandru și plin de drăgălășenii" îmi spune Sandra.

„Tandru ca un coș de hîrtii" spun. Rîde.

19.

Rămîne mereu cîte ceva de spus: Vocea caldă a ochilor tăi ; (Number one across the nation). Căldura mîinilor în jurul gîtului meu ; Mireasma florilor de tei ; Începutul și sfîrșitul ; Bucuria fără sfîrșit a copiilor ; Gestul firesc ; (Niciodată n-a făcut-o cineva mai frumos). Respirația.

20.

Pentru a-mi vedea propria moarte aveam un loc perfect. Pe Lună există un deal format din nisip foarte fin. Murim de mai multe ori și atunci cînd doream să văd cum am murit, de pildă în anul 1978,6, mă cocoțam pe colina aia și priveam la picioarele mele. De pe Lună fiecare își poate urmări propria moarte. Trebuie doar să ai un loc preferat. Eu îl aveam pe al meu. În O Mie nouă Sute Șaptezeci Și Opt virgulă Șase a fost așa : Țineam în brațe Cea-Mai-Frumoasă-Femeie-Din-Lume-Așa-Se-Spune-Și-În-Cărți. Eram ca două păsări într-un cuib de nuiele. Cuibul nu-l făcusem noi. Îl jurasem dragoste veșnică. (Asta era înainte de a ajunge pe Lună). Din cauza străzii apăruse o mașină de pompieri. Venea prea tîrziu. Focul mistuise totul. Din acel tot făceam și noi parte. ȘI NOI PARTE. Peste nouă ani aveam să-i spun Sandrei : „Din acest tot am făcut și noi parte". Ea va rîde. Buzele Sandrei sînt scăldate în miere. Este o albină harnică și de asta nimeni nu s-a plîns pînă acum. Dacă s-ar plînge cineva ar face-o cu lacrimi dulci.

22.

Stăteam pe colina aia de nisip și priveam la picioarele mele. Alături de mine era Sandra. Și picioarele ei erau albastre. Rîdeam de moartea noastră. Lucru ăsta se întîmplă numai pe Lună. Numai aici e posibil așa ceva. Fiindcă nu plouă niciodată. Nu există coroziune. Nimeni nu piere. Și așa mai departe.

23.

Cînd am ieșit de la Capșa am auzit muzică la Arhitectură. Am intrat. Am invitat o fată la dans. „Cum te cheamă?" am întrebat-o. „Albertinne" mi-a răspuns. M-a pufnit rîsul. Avea un nume care suna a magazin de pălării. Avea un frate pe care îl chema tot Albertinne. Părinții îi muriseră în război. Care război?

Am dansat cu ea cîteva dansuri, apoi a venit altcineva și a invitat-o. Cînd s-a terminat am așteptat-o la ușă. Avea ochii triști. Îi stătea foarte bine așa. A doua zi i-am cumpărat flori. Eu s-a dus acasă și le-a arătat părinților. Ei și-au dat seama că fata lor iubește. Dar pe cine?

25.

Lumina s-a stins. S-a stins și în ochii Albertinnei. Sînt la doi centimetri de Albertinne. Mă depărtez la un metru. În jurul ei a apărut un oraș întreg. Blocuri : alimentare : centre de reparat mașini : străzi asfaltate : stîlpi cu vapori de mercur (dau o lumină roșiatică) : în mijlocul acestui oraș tumultuos, Albertinne. Are fața brăzdată de riduri, pe care parcă le-a făcut apa. Părul i se încîlcește în poală. Are un singur dinte. Cînd rîde, fața i se scufundă într-o mocirlă. Aceasta e Albertinne. Pe lîngă ea trece o mașină. O stropește cu noroi din cap pînă în picioare. Nimeni nu observă. Fiindcă nu e nici o diferență. Aceasta este dragostea noastră. Un tablou mînjit la repezeală.

26.

Asta e tot. E un tablou. Pictorul îl pînză de pe perete și o împăturește. Ne împăturește lanțurile cu blocurile, cu alimentarele, cu străzile asfaltate, cu luminile roșiatice, cu norolul. Ne împăturește în două, apoi în pătru. Ne aruncă la gunoi. Ne gustă și ne scuipă. Realitatea e vastă. Citeodată poate intra într-un coș de hîrtii. Alteori, nu.

27.

Tablou într-o expoziție : o dimineață însorită, de iarnă. Un lup intră în sat. Sînt eu. Îmi este foame și voi mînca o oaie. Mă gîndesc că o oaie grasă nu pot găsi decît într-o curte întărită. O curte întărită se recunoaște după poartă. Văd o poartă sculptată în lemn. Intru și dau peste o oaie fantastică. Are treidouă de picioare, șase stomacuri, trei ficeți și patru straturi de lînă. Mă bucur. E toiul iernii și lupoaica mea nu are pulover. O să-i tăs dacopo pulovere de lînă. Eu o să mă satur. Toate se împuică. Dar oaia aleargă mai repede decît mine. Aleargă în cerc. Reușește să ia un avans de o tură înaintea mea. Îasi-o. În clipa asta m-a depășit. În curînd va avea două ture avans. La șah, asta se numește avantaj de calitate.

28.

În momentul în care oaia se pregătește să mă depășească a doua oară, pun laba pe ea. Cursa s-a terminat. Îi spun : **„Iubito, cursa s-a terminat".**

Rațiunea a învins. Oaia începe să plîngă. Îmi spune cît de nenorocită a fost în copilărie, cît a suferit. Mai ales din pricina unui băiat care s-a însurat pînă la urmă cu altă și de ea a rîs după aia tot satul, că rămăsese singură, cu un copil pe cap. „Și aici cum ai ajuns?" o întreb. „Văd că ai o casă de piatră, chiar două, o poartă de fag, sculptată" Plînge și mai amarnic. Se îndreaptă către cerdacul casei și smulge o scîndură. Totul se prăbușește aproape fără zgomot. Anul e rîndul porții împunătoare să se năruie. Fără zgomot. Oaia îmi inspiră milă. Sînt un sentimental. Mai ales după ce îmi spune :

„Carton. Totul nu e decît carton. Mucava". Plînge. Peste nouă ani oaia asta fantastică mă va întîlni în autobuz și-mi va spune : **„Din acest tot am făcut și noi parte".**

29.

Dar atunci va fi alt timp, alte clipe vor fi. Ne vom scroopia încet de anul o mie nouăsuteșaptezeci și opt virgulă șase. O, ce distracție!

30.

Asta e tot.

POEȚI DIN REȘIȚA

nicolae sîrbu

Reșița albă

Și cum credeam că piinea e de mai multe feluri
neștiind că aici ea are
culoarea dimineților tulburi,
ca o privire stînd multă vreme
în preajma focului, sau lîngă muguri.

Pentru mulți Reșița e încă un cîine
cu carul gurii înnegrit peste poate,
un vultur de fum de ne soarbe
pentru privilegiul de-a citi în loc ca-ntr-o carte.

Pentru mulți mai sîntem încă
niște furnici înroșite pe-un talger de zgură,
care stearcem din mușchiul zăvorîi
lacrima ce-o ducem la gură.

Pentru mulți ce nu s-au privit
îndelung în oglinzile focului,
devălmășie sîntem de nomazi
și nu pătimiți în neodihna locului.
Cînd muncitorul se spală pe mîini dimineața

și nu pe conștiință
voi vă uscați pe fumul cămășile albe.
Noi știm ca Reșița-i albă atunci
cînd muncitorul se spală pe mîini dimineața.
E Reșița toată o coală albă
pe care scrie numai viața.

Acvarii de noapte

Aceste orașe cu gust de lămîie
tot mai rimează la cai lărgi frînie
tot mai cresc alge-n acvarii de votca
apoi trec clipa pe roșu cu-o tăietă.
Și zidurile astea cu igrasii de rang
ne mănîncă noaptea ca o umbră de șfreang
cînd ni se urcă parcă zborul în gît
dar rămînem aceiași, a:it.

Ca o vină de aur găsită-n pavaj
e mîna femeii, rimă de gaj,
lipicioasă alutire de flutur
cu polen de care-aș vrea să mă scutur.

nicolae irimia

Piinea soldatului

I-au spus :
Pentru ca să nu moară trebuie
Să duci această pîine
Soldatului.

Dar vezi, i-au mai spus,
Acolo moartea pîndește peste tot :
În cer și pe pămînt
În apă și în piatră
Chiar și în zborul absurd
Al păsărilor.
Voi fi cu ochii în patru
Le-o spus, la rîndu-i,
Plecînd să ducă
Printre plumbi, și piinea soldatului.
Războiul e ca și cîștigat,
E ca și cîștigat
Ar mai fi sîngat piinea roșie
Către soldat.

* * *

Și piinea căzută în mijlocul
Bulevardului încins
Piinea ca o piatră de hotar —
Ochi prin care pămîntul se uită în noi
Bombă dezamorsată definitiv
Soarele nostru cel de toate zilele —
Piinea ocolită de autoturisme luxoase
De buldozere de bascule de tăcteare
De civilizația umblătoare
A orașului
Și muncitorul acela în salopetă
Mîncat de rugină
Rezemîndu-se la ea ca și cînd
Cineva ar fi strigat după ajutor
Muncitorul acela ridicînd-o și șfergînd-o
Cu palma
Apreape țărănește ca pe un copil
Ocrotind-o sub braț și cernînd-i parcă
lertare
Muncitorul acela ocolit
De civilizația umblătoare a orașului
Muncitorul lerăit ca un rău hoțe
Ducînd înspre casă sub haină
Soarele nostru cel de toate zilele

* * *

Cineva din holul hotelului dă
Telefoane sîngerătății
Seară ca o' pecingine asigen la cuptorul doi
Sînte sudoare
Cuib lichid în palma muncitorului
Podul rulant stepat la o simplă mișcare a
Mîinii
Și vuietul vuietul vuietul
Rotilor văzute și nevăzute
Împotriva trecerii

La dispensarul medical
Tînărul cu degetul mușcat de un pui
de flacără
„De ce nu merg și caii cu benzină?" —
întreabă
Nepoata pensionarului
Și iarăși imaginea orașului seara
De pe dealul Lupaculuî
Și fumul așezîndu-se alene
Ca un fel de memorie
Pe turnurile catedralei
Navetismul între două fluierături de tren
Starea de spirit a prietenului meu poetul
Între două clinchete de pahar :
„Și-acum cîntă pentru dumneavoastră
Salista noastră secală
Ana Cucă!"

gheorghe zincescu

Veșnicia pe cont propriu

Două boabe de nisip sînt deja o clepsidră.
Între ele — curcubeu — curge o istorie,
între ele se nasc și mor generații de zei.
Cîte o lingură de nisip nu e zilnica hrană
și de aceea stăm unul lîngă celălalt,
clepsidre străine,
măcinînd fiecare veșnicia pe cont propriu,
și de aceea cînd ne privim în ochi
nu deslușim decît lucirul sticlei ce ne
cuprinde
ori cel mult alunecarea culorilor din haosul
de curcubee
pînă cînd nici nu mai trebuie să ne strigăm
unul pe celălalt.

O lingură de nisip nu e zilnica hrană
și, o! cum ne mai trădează nisipul!
Un fir adună pe sine între valvele veșniciei
sidefiul,
două fire sînt deja a clepsidră...

Pîndă

Iarba aceasta se uită la mine cu rădăcinile.
Pomii, minunați pomi, dobîndesc în amurg
o lentoare de vietate subpămînteană
așa cum își zvelesc semințele rădăcini
adulmecîndu-mi trecerea
ca pe o apă formată de calul permanentului
trăit universal,
iubita îasa melateca pîndă de rădăcini
împrejuru-mi,
Dumnezeu chiar, noaptea îmi pîndește
alunecarea gîndului
cu rădăcinile,
Eu însumi scormonesc în mine cu rădăcinile
bănuind o răceare mai preaspătă, o aglndă
mai pură,
o putere în stare să mă desfereze din
cățușa lărimei
eliberîndu-mă-n marele vînt...

O, șarpe mușcînd din sine — Soare — privind
cu sulletul
Această forfotă de rădăcini!...

«MERIDIANE» — 30

Puțini dintre cei ce urmăresc cu pasiune apariția editurii „Meridiane" bănuiesc că prestigioasa editură a împlinit nu demult treizeci de ani de activitate. Ea părea că există de cînd lumea într-atît cărțile acelea cu înfățișare elegantă, comparabile cu cele mai sofisticate tipărituri de aiurea, intraseră în conștiința publică. „Meridiane" e o editură cunoscută pentru celebra ei serie „Bibliotecа de artă", unică, din cîte știm, în lume : într-adevăr, cam tot ce se putea publica mai interesant în materie de biografii, monografii de curente, sinteze, eseuri, a intrat în planurile acestei edituri. Principiul a fost în definitiv acela al echilibrului: specialist, amator, diletant — fiecare își poate găsi aici materia potrivită (în plus editura a inițiat o excelentă colecție de estetică). Deși aceasta este cea mai de seamă realizare, nu este însă unica. Editura „Meridiane" tipărește, în remarcabile condițiuni grafice, o serie de albume de tip monografic dedicate unor notorii pictori străini, fără îngustă furie modernistă de a prezenta ultimul răcnet, apoi o la fel de semnificativă colecție, cu format unitar, care popularizează pictorii români ajunși la vîrsta maturității creatoare. Un catalog al editurii pe ultimii 15 ani ar fi o splendidă paradă de artiști extraordinari ; editura l-ar putea face cu folos de ordin informativ și poate și cu un caracter aniversar. Însă cea mai de preț cucerire a editurii „Meridiane" este fără discuție ideea de dialog între culturi, așezată sub semnul semnificativ al valorii : nu o gălăgioasă „europenizare" fără criterii, nu o verbozitate de amator ci o trudă aspră, susținută, o interogație venită de aici, care este însăși esența marilor inițiative culturale.

ART. SILV.

VIZITA NOCTURNĂ

Niciodată nu m-am bucurat mai mult de noapte, spuse prietena Norei, strîngîndu-i cu putere la piept pe Maciste, care, de cum urcară în tăxi începu să sforăie. Și mie mi-au plăcut nopțile întotdeauna, răspunse Vasile, îndrăsnețind cînd eram tînăr și aș fi dat oricîte nopți pentru un zîmbet. Bine, dar dumneavoastră vorbiți cu nostalgie, pe cînd mie, drept să vă spun, mi-a teamă de strada Salcîmi. Nu vă fie nici o teamă, copii, astea-s de-ale vieții, adăugă Vasile, și fără altă introducere o întrebă pe domnișoara dacă l-a auzit pe doctorul veterinar cutare, spunînd la televizor o poveste cum a găsit pe maidan un cîine șchiop, cum l-a luat la spital și l-a vindecat și cum după aceea, cam peste o lună, acel cîine întîlnind pe stradă un semen de-al său (boinav, șchiop etc.) l-a dus la doctorul și la spitalul unde fusese și vindecat. Doamne, ce frumos ați povestit, nici nu-mi vine să cred că e posibilă o astfel de întîmplare astăzi, replică fata, și lui Vasile îi scăpă o lacrimă. Ba, se poate, domnișoară, și eu cred că în acest caz a bine să învățăm chiar și de la animale că omul nu numai că e dator dar că, dacă nu face nimic pentru salvarea celor în suferință nici nu se mai poate numi om. Fata începu să plîngă și ea, Maciste se trezi cutremurat de sughițurile ei, ajunseseră între timp la destinație, Vasile își oferi brațul, Ion plătî taximetristului și cînd intrară în vestibul, mama fetei avu la început reacția firească de a-i da afară pe cei trei, pentru că fiică-sa avea fața scăldată în lacrimi, Vasile se vedea că plînsese și el, Maciste se ținea cu o labă de mîna domnișoarei și cu cealaltă se ștergea la ochi, numai Ion, care-i emoționase astfel pe cei-lalți, se apleacă să sărute mîna doamnei și asigurînd-o că nu s-a întîmplat nimic deosebit, mai repetă odată povestea și nu se mîră deloc atunci cînd însăși amfitrioana se lăsă copleșită de plînș. Mamă, mamă, acum ești convinsă că am dreptate cînd spun că să nu mai păstrăm secretul? Cum se așezaseră toți pe fotolii și scaune, Maciste deveni foarte atent după această întrerupere, Vasile se scuturâ de emoție ca de o că-mășă ruptă și umedă, iar Ion, care provocase cu bună știință această stare, mai întîi fetei, apoi mamei, privea parcă cîștigător pe fereastră așteptînd ca șuflețele să mărturisească.

Noi, începu gazda, sîntem două biete femei, spun astfel nu pentru că nu am avea ce ne trebuie, ci pentru că ne aflăm tare singure de cînd soțul meu a dispărut pe neașteptate. Cînd s-a întîmplat asta? o întrerupse Vasile. Păi, dacă socotim ,continuă mama fetei, ea era într-a șaptea, cu Nora, domnul Stîli la Sindicate, eu eram secretara lui, iar soțul meu era la Banca mare. Dar cine-i domnul Stîli? dacă-mi îngăduiți, o rugă Vasile. Păi, domnul Simion Stîli e chiar tatăl Norei, și cu toate că fetele noastre erau la aceeași liceu, noi nu ne-am mai vorbit de mai mult de trei ani pînă cînd, într-o zi, m-am trezit cu Nora și cu doamna Stîli că-mi calcă pragul, apoi au început să rînd din ce în ce mai des pe la noi, iar Doina (da, așa o cheamă pe fiică-mea!) la întoarcea singură vizitele pînă în iarna cînd am venit și eu cu ea, să aduceți aminte, și v-am cunoscut pe dumneavoastră și pe domnul Gherman, care mi s-a părut un om deosebit.

Doina se ridică la un semn al mamei și aduse fursecuri, două sticle de vin și o cutie de alune, iar Ion se oferi să desfacă el dopurile, deși specialistul cel mare era Vasile. Supraveghetî de Maciste, cei doi prieteni își vorbeau numai din ochi, îndemnîndu-se unul pe altul să n-o tulbure pe amfitrioană cu alte întrebări. Fata mai aduse și o sticluță extraplată de Johnie Walker din frigider și-i turnă mamei-sale într-un pahar, cunoscîndu-și bine mama și sperînd că un pic de băutură îi va da mai mult curaj în dezvăluirea tainei ce pecetluia de peste două luni și cera absența lui Gherman.

Doina, continuă gazda, a mai mers, din cînd în cînd pe la Nora, dar în ultimul timp i-e tare frică să mai calce pe acolo. De fapt e cuprinsă mai mult de tristețe, pentru că Nora se află într-un hal fără de hal; o fată atît de frumoasă ca ea s-ajungă astfel! Și cînd te gîndești că dacă voia să învețe, ar fi putut plecu în orice țară străină să se întoarcă desțeptă ca un savant. Nenorocirea a fost că s-a îndrăgostit de copilă, ce mai, era cît o șopîrliță cînd am văzut-o pentru prima dată cu medicinistul, pe care... (hai, mamă, spune odată, interveni Doina), pe care, cum spuneam, aîi auzit că l-au aruncat unii de la mansarda vilei Vulturul direct pe trotuarul de beton din jurul clădirii și-n clipa aceea s-a scurs toată puterea din bietul băiat, de n-a mai rămas decît inima vie în el. Mamă, sări Doina, de ce nu spui cine l-a azvîrlit, cine a vrut să-l termine. Matanuț se ridică brusc în picioare și trecu în brațele gazdei, care, înfigîndu-și degetele în blana fină a marelui Maciste, lăsă la o parte orice prevedere și spuse că tatăl Norei e vinovat de nenorocirea tînărului medicinist. Dar nu știu dacă fac bine spunîndu-vă un lucru atît de grav ca acesta. Mai ales că ei se adaugă altula și mai grav, anume dispariția soțului meu în anul cînd v-am spus. Mama Doinei începu să plîngă și Vasile folosi tot tactul de care era în stare pentru a o liniști, îmbiînd-o fără stăruință prea mare, dar cu subtile motivații medicale, să mai bea o gură de whisky, sfat pe care îl urmă specificînd că în viața ei nu a băut mai mult de un degetar. Dar Gherman, mamă, domnul Gherman, unde se află acum? izbucni Doina, pe care amănările maică-si o exasperau. Draga mamei, acest lucru mi l-ai relatat chiar tu, așa că, povestește! Eu, spuse Doina, știu doar că după ce l-a răpit grefierul, Gherman a stat în camera de la mansarda vilei păzit în permanență de doi oameni; cel puțin așa mi-a mărturisit Nora care-mi zicea că dacă nu-mi spune măcar mie acest secret, simte că-și pierde mințile definitiv.

Ca la comandă Ion, Vasile și Maciste îngenunchiară lîngă fotoliul gazdei, pupîndu-i mîinile și oferindu-se chiar pe loc să le ducă la cel mai costisitor bar din oraș. Sînt prea obosită după cele povestite, răspunse mama Doinei. Așa că vă rog să mergeți singuri, sau, dacă doriți, noi avem vin cît vă trebuie, avem și muzică bună încît vă puteți distra și la noi pentru că și eu sînt bucuroasă că mi-am descărcat sufletul. Bravo, strigă Doina, am cea mai bună mamă din lume, și voi dansa toată noaptea cu Maciste.

Gheorghe Pituț

plastică

p

Plecînd de la o expoziție

Nu se poate spune că în producția noastră editorială abundă acele lucrări de critică din a căror folosire vizitatorul expozițiilor să își poată da seama cam ce se întîmplă cu un artist de mult ieșit din sfera debutului și cunoscînd deja notorietatea. Ar putea părea paradoxală afirmația, dar am impresia că una din cele mai puțin cunoscute, de către marele public, perioade din istoria artelor românești, este tocmai perioada contemporană. Nu este suficient să scriem în gazete, că facem emisiuni la televiziune, că scriem prefețe la cataloage și să semnalăm prietenilor și galeriilor din străinătate realizări artistice de toată stima. Verba volant. Cine vrea să își formeze o imagine despre un artist, să îi cunoască antecedentele, să-l încadreze corect într-o direcție problematică sau stilistică : nu are la îndemînă instrumente indispensabile de lucru. Prin ele înțeleg cărți, de informație și analiză, despre anii '40, '50, '60, '70 și așa mai departe. Cărți din care să înțelegi ce s-a întîmplat în arhitectură, pictură, sculptură, grafică, design, arte decorative. Cărți în care dacă vei căuta un nume să-l și găsești, dacă întîlnești o apreciere să fii sigur că este cît de cît corectă și că ea nu are în vedere atît exterioritatea operei cît geneza ei, procesul revelator pentru deslușirea semnificațiilor. Sigur, mai sînt și excepții, dar cu cîteva flori nu se face primăvara. Nu se poate lăsa sarcina reperării direcțiilor desfășurărilor din arta contemporană românească doar pe umerii fragili ai dicționarului lui Octavian Barbosa, lipsit de ilustrații și deja ușor depășit de evenimente. Sigur că masivul volum despre pictura românească tipărit de **Editura Meridiane** este extrem de util. Dar mai poți percepe ce se întîmplă cu un artist atunci cînd tratat fiind — dat fiind exigențele firești de spațiu și metodologie — în trei rînduri într-o lucrare tip manual, îți este aproape imposibil să mai racolezi ceva informații, mai substanțiale, despre el, din alte lucrări aprofundînd aspecte specifice ale fenomenelor artistice? Nu vreau să spun prin aceasta că penuria de informații este absolută. Cine are timp și nervi se poate duce la bibliotecă — unde va căuta în ziare și reviste (și chiar și în revista „Arta") ceea ce reformulat mai elegant și mai sintetic ar trebui să aibă în raftul din biblioteca personală. Iată, să presupunem, de pildă că un privitor mai curios, să intrat în expoziția, recent închisă a **Carolinei Iacob.** Dacă este cît de cît avertizat își dă seama imediat că se află în fața unei artiste ale cărei legături cu experiența suprarealistă sînt evidente. Dacă este cît de cît curios va încerca să vadă în ce măsură preocupările artistei se înscriu într-un filon de preocupări cu o anume pondere în arta noastră. Poate să se edifice numai în cazul în care a frecventat personal, cu carnetul de notițe în mînă, timp de trei decenii și jumătate, galeriile centrale. Cu specificarea că i-ar fi fost necesară și o preparare culturală generală adecvată.

Nu numai cu artiștii de extracție suprarealistă se întîmplă aceasta. Vizitatorul curios, despre care vorbeam, riscă să știe la fel de puține despre filoanele realiste, postimpresioniste, expresioniste, cubiste, dadaiste, suprematiste, vizibiliste și cîte mai vreți să enumerați. Ah, dacă este vorba să afle cum s-au manifestat ele în Franța, Germania etc., nici o problemă! Află imediat, căci nu de informații despre ce se mai întîmplă prin afară ducem lipsă, ci de altceva!

Care ar fi cauza? Explicația nu o poți da într-un cadru atît de rezumativ. Oricum se înșeală cine crede că răspunsul meu ar consta doar în afirmația că unii autori, dotați să întreprindă o asemenea operație, își aduc aminte că trebuie să-și facă publice părerile mai ales în timpul campaniilor electorale de la U.A.P. și alte instituții anexe.

Dar să revenim la Carolina Iacob. Ea face o pictură parcă destinată să stea în muzee. Suprarealismul ei nu

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

muzică

m

„Timpul regăsit"

Sub relaxarea, degajarea, chiar aparența delăsare, citită lumină și grație, ce subtilitate a amănuntului în muzica din urmă a compozitoarei Myriam Marbe. Puțini sînt cei ce se descoperă treptat, cu atîta infailibilă intuiție, sesizare sigură a proprietății în stil. Nu pot compune liber, în voie, decît posesorii de spirit, de materie superior organizată, ordine înaltă ce se încorporează, aproape involuntar, muzicii imaginate și transcrise. Atunci receptarea profită de directitudinea expresiei, de naturalețea actului componistic, fără ca muzica rezultantă să fie pîndită de agresiunea entropica ori de inadvertența stilistică barbară. Și inconsecvența poate fi interpretată grăitor, organizată, articulată în succesiune transformațională, cu totul altceva fiind decît inadvertența simplu placată, „uitată" între portative, comună scăpare în grabă așternerii unui nou opus, „fidei sufletului ce se exprimă".

Se înțelege că nimic din aceste avataruri, mai în urmă amintite, nu pîndește muzica în cauză, mai concret **Timpul regăsit,** lucrare scrisă de Myriam Marbe la cererea formației „Consortium violae" și interpretată de aceasta, zilele trecute, la Radiotelevizîune.

Piesa folosește, într-un mod articulat componistic, nu doar limitat la simpla afișare, motive din muzica bizantină, în special emanînd de la Școala Putneană. Obiectul istoric, ce acordă muzicii pregnantă a aparenței, este lucrat, dincolo de această aparență, în mod deosebit de activ și personal, fără a-i oferi puritatea sau a-l cufunda în anonimat, dar și fără comoditate și ambiție muzeistică.

Procedeele, detaliile sînt strict ierarhizate, nimic nu rămîne în sine, fără trimitere la dramaturgia întregului, cu alte cuvinte, fără semnificație contextuală. Din unison se desfac, după modelul arhitectural al epocii, dar și după reflexul său muzical, ornamente (sintagme ireductibile) spațializate stereofonic. Jocul orizontal/vertical asigură o sinteză a polifoniei și heterofoniei. Întotdeauna intervin cu pertinență elemente compensatorii, cum ar fi spre pildă libertatea ritmică (excelent încifrată în partitură), ca dinamizare, liberalizare a staticismului aparent.

Apoi decupajul permite o progresie din ce în ce mai rapidă a transformărilor, unisoanele revin ca să marcheze momente de împlinire, de eliberare parcă, detaliul își spune frumusețea tainică. Scenariul armonic este completat de cel timbral, în care claverinului cu timbrul său vast-europeun, i se face o intrare perfect logică. Deosebit în componistica lui Myriam Marbe ni se pare virtuozitatea cu care poate îngloba sugestii diferite, fără ca organicitatea să sucombe. Și aceasta fiindcă logica, ideația este mereu trează, sensul — către „starea de joc" și defulare în cînt — este urmărit oricînd cu clarviziune. Dar destinul muzicii se împlinește peste o succesiune de momente fructuos ambigui, destinse, de savoare neîntinată. Logica și firescul se conjugă intim.

Formația „Consortium violae" are o bună adresă repertorială, un loc propriu în peisajul nostru sonor, iar calitatea lucrului și adîncimea abordării se legitimează imediat.

Costin Cazaban

Aura romantică și visul fantastic (XIII)

Din cîte ne dăm seama, pagina de o asemenea cruzime a descripției, pătrunsă de un lugubru dramatism, precum aceea din **Geniu pustiu** în care este narat episodul din casa preotului român nu mai întîlnim nicăieri în proza lui Eminescu. Imaginea odăii devastate, cu preotul spînzurat și pîngărit, avînd drept martor pe propriu-și fiică amenințată cu batjocora cea mai abjectă de către soldații complet imbecilizați de alcool, căzuți în ghearele urît sanguinare, este surprinsă cu atîta sobră exactitate, încît, prin ricoșeu, senzația de fantasticitate tragică pe care o degajă incredibilele fapte, pur și simplu, produce fiori de groază : „Preotul era spînzurat de-un cui mare de fier deasupra ușei... Ochii lui erau întorși cumplit, din gură, peste barbă curgea spuma cea vinătă a morții, mîinile sale erau dinainte legate. Alături c-un părete sta răzimată fata lui, palidă ca varul, cu mari ei ochi negri înfundați, încoronați cu mari cearcăne vinete, rătăciți ca ochii unei nebune. Buzele vinete și apăsate, părul negru ca noaptea, despletit, ce fluturau împregiurul gîtului alb ca marmura cea moartă... haina lungă și neagră de mătase îi dădea aspectul unei furii a durerii înmărmurite. Ochii erau reci și priveau într-o disperare demonică și nebună asupra acelor oameni, roși de beție, cu ochii sticloși și murdari, cari tăvălindu-se pe pămînt o priveau c-o ardoare sălbatecă și nebună". Tot ce se întîmplă în acest episod (tentativa de siluire a fetei, salvarea ei de la aceasta de către Toma Nour, care, în paroxistică disperare de cauză, o împușcă, pentru ca după aceea să-i pedepsească pe asasini arzîndu-i de vii în casa incendiată etc.), eroul însuși, zice, pare că aparține unui vis absurd, proiectat într-un întunecat roman din evul mediu.

Presiunea halucinantei realități asupra conștiinței lui Toma Nour este atît de puternică, atît de fizic resimțită, încît totul se soldează cu o stare de obosală văzătoare și dezechilibrantă („Toate artele s-amestecau în sufletul meu cel furbure, și din acest amestec se năștea o tîmpire cumplită a organelor de cugetare și amțire, care-mi obosea capul, astfel încît simțeam e somn înainte de toate"). Va să zică, precum în altîtea alte momente de obosală sufletească ființătoare și acum apelul la terapeutica somnului se arată a fi soluția ideală. Încă din **Geniu pustiu** (faptul apare cît se poate de limpede), facem cunoștință cu elementul cel mai de seamă, menit a constitui cheia de boltă a construcțiilor narativ-fantastice din proza lui Eminescu. Comparativ cu momentele similare distribuite pe axul epic al romanului, momentul fantastic înscris în biografia de luptător în revoluția de la 1848 a lui Toma Nour se distinge printr-o vădită lărgire a spațiului epic, care, la rîndul lui, este supus unei semnificative operații de (am spune) suprarafinare. Da dată aceasta se întîmplă în edificarea unei lumi a viziului pe al cărei cuprins eul eroului se definește din perspectiva unui complex proces de integrare în materia ideal-metafizică a viziului romantic, rezultată, acesta, din sublimarea onirică a realului perceput în marile lui dimensiuni istorico-umane. Este adevărat că, spre deosebire de modul savant, subtil exoteric, în care va fi practicată alunecarea în aventura onirică din marile nuvele, acum fenomenul se produce dezarmant de simplu. Ingenuitatea gestului divulgă tinerețea și lipsa de experiență a autorului, dar și inflexibila siguranță de sine a acestuia : „Eu singur, în nesimțirea cea mai mare, trăsei cîțiva de oale peste urechi și ochi, îmi așezai capul pe-o piatră și corpul pe-un morman de frunze uscate și adormii. Visul, o lume senină pentru mine, o lume plină de raze clare ca diamantul, de stele curate ca aurul, de verdura cea întunecoasă și parfumată a dumbrăvilor de laur — visul își deschise aurite lui grații și mă lăsă să intru în poeticele și eternă junele lui grădini".

Intenția de a da citire „privighetii în viață", chiuită pe un eșafod livresc mai pronunțat, într-o direcție, și pe un sumum de elemente concretizate relevante, într-altă direcție, se resimte de la bun început. Astfel, episodul se recomandă atenției prin succesiunea „nivelelor" narativ-fantastice relativ distincte ; ceea ce trădează existența subiacentă a unui riguros plan de lucru. Întîiul „nivel" explicitează „jocul" desfășurat în spațiul visului dintre semnele realului imediat, palpabil, și acele ale imaginarului alimentat de tezaurul livresc, asumat prin trăirea lui idealizant-romantică : „Într-adevăr, că munții pe care dormeam mi se păru una din acele grădini pandante ale Semiramidei, grădini a cărei treaptă de sus, unită cu cerul, răsfăța în lumină sau etern-neturburată a soarelui un eden frumos, cu largi alee de palmieri, cu cărări acoperite de nisip alb, cu arbuști de raze [unii] [ro]mantice, cu stînci zdrobite de smirnă, prin năpăstuite răcoroase ciorăiau și zicurau, curate ca cristalul, însă dar de [...] de dulcețile și mirosul ambrei : nectarul cel adormitor al Orientului". O asemenea propensiune a visului de a se cufunda în spațiul mirific oferit de eposul oriental se racordează de inițială la altă coordonată, mult mai pretențioasă. În continuare aceștia la trecerea în cel de-al doilea „nivel" al visului, cînd tentația construcției cosmogonice își face simțită prezența pentru întîia oară în proza lui Eminescu : „Și toate acestea asupra norilor! Cerul era senin ca o boltă de smarald, susținută în orient și occident cu bolta ei puter[in]că de oglinzele cele verzi și resăltînde ale mărilor...". Da o semnificație aparte pentru ideologia titanian revoluționară a romanului este faptul că, spre deosebire de cea ce se va întîmpla în **Sărmanul Dionis** și în **Avatarii Faraonului Tlă**, proiecția cosmogonică a visului romantic nu tinde la dobîndirea etangeității metafizice și că, dimpotrivă, în ea se revarsă imaginea fantastic sublimată a realului, perceput în dimensiuni gigantești, la un mod catastrofic. Cum se va întîmpla în marile poeme titaniene ale scriitorului, intenția de reașezare a elementelor înscrise în marele flux al istoriei naționale pe ecranul atotcuprinzător al existenței cosmice se vădește încă de pe acum : „...numai într-un loc cerul părea dogorît și ars și era o mare gaură în cer, din care cădea la pămînt pietre și risipături de muri ce ardea într-un loc. Acele pietre căzînd, una cîte una, pe pămînt, formau, parc-că, lîngă Siureș, ruinele unui oraș pustiu, nelocuit de nimeni, ars, pătruns prin ferestrele pustii și negre de fluierele cele sălbatice ale vînturilor reci".

Iată însă că ardentul idealism patriotic al eroului nu se poate niciodecum resemna în fața unei asemenea priveliști devastatoare, de apocalips. Dimensiunea apolinică a psihologiei eroului își cere drepturile și, brusc, imaginea anterioară, de lume ce dispare în propria-i cenușă, este literalmente „înghițită" de o alta, caracteristică pînă conținutul ca de eden purificator : „Dar deodată păru că lumea se-nsenină, că gaura în cer începe a deveni din ce în ce mai mare și mai largă, încît prin ea se vedea asupra bolții albastre ce-mbrățișează pămîntul o altă boltă cu mult mai naltă, cu mult mai largă, însă ce-un aur curat și limpede ca lumina cea galbenă a soarelui, astfel încît întreagă acea boltă părea un soare mare, care îmbrățișa o lume, lumea deasupra cerului". În acest moment, cînd „povestea în vis" atinge ultimul „nivel" al propriei edificări cosmicizante, cel paradisiac, pe reîntîlnim cu una din marile paradigme ale romanului, cu aceea vizînd sacralizarea personajelor feminine. Alături de ipostaza mitic-erotizantă (Poezia) și de cea [...] „comunicului" matern (episodul morții mamei eroului), acum, același fenomen nu se înfățișează prin apariția Mariei, fiica preotului creștin, în chip de înger menit a simboliza geniul „martirul națiunei românești" : „Prin acei îngeri albi și cu ochi mari, albaștri — văzui unul cu mari ochi negri, alb ca și ei, însă cu fața slabă, ce mulat în lungi și strălucite haine negre, cu mîinile mîite pe piept, ei plutea prin aerul aurit [cu] ochi mari îndreptați în sus și plini de lacrimi. Eu îi cunoșteam... Acel negru păr și despletit ce îl vărsa[m], acea tristețe adîncă și sublimă ce o vărsa[m], acea desperare fără margini, a cărei unică stea e Dumnezeu își grava[m] trăsăturile ei adînc într-o față și dinaintea mea și eu o vărsa[m]. Cerul era senin și vesel, un singur înger era trist... Era Maria, [...] acela prea bătrînă, divinizată, scăldată în [...] mîie însă nu se părea că e geniul martirul na[ți]unei române[ști], geniu palid și pîine, [...] singură speranță [a] Dumnezeu, a cărui singură [...] cerul".

Cu descifrarea acestei ultime întrupări semnificative a viziului fantastic în structurile sale narative, se încheie și explorările noastre critice consacrate romanului **Geniul pustiu**. Despărțirea apelor de mare, aflată a treia ce numim sub raportul fantastic-semnificativ al narațiunea fantastică propriu-zisă, se va produce din ce în ce mai multă claritate în proza următoare a lui Eminescu. Cît despre [...] [...] [...]

atelier literar

poșta redacției

D. LADINA : Nu mai știm cum scriați înainte, dar paginile de-acum, sînt, oricum, dezamăgitoare. Cu o excepție, „Erele", care ne dă speranța că vă veți reveni...

V. MIHALCEA : Lucruri mai firave, în ultimele patru pliculi, cam însăilate și fără suflu (ceva mai bine, în „Pro pace", „Poem cu țărani", „1901"). Scrisorile cuprind, pare-se, și explicația acestor rezultate mai slabe. Înțelegem, deci, că va trebui să vă concentrați o vreme atenția și eforturile spre rezolvarea problemelor de viață; vă dorim să reușiți cît mai curînd.

G. ȘERCAU : Foarte inegale ; singurele care confirmă și făgăduiesc fiind „Împrumut" și „Plopul și roata".

ALADIN : Cîteva pagini mai bune : „Ars poetica", „Aniversare", „Dăruire".

B. G. COJOCARU : Deși e încă prea devreme pentru a încerca evaluări și prognoze, trebuie să observăm totuși că paginile dv. cuprind (încă incipiente, șovăitoare, naive, fireste) bune semne de poezie („Autoportret", „Lacrimă"). Ceea ce, desigur, vă îndreptățește să înscrieți între preocupările dumnevoastră (fără îndoială, multiple și fără putință de amînare !) și această nobilă și ispititoare îndeletnicire. Vă ținem la curent.

NICOLAE PINA : E un progres îmbucurător, pagini mai „adunate", mai dense, mai rotunde („Rușine", „Bust", „Icoană pe sticlă", „Sînt", „Menuet" — ...dar dacă „tremură grav", nu mai poate fi și „zornăitor", deși „salbele" sînt „neinventate" !...). Dintre „Paparude", nu putem opta pentru niciuna (nu egalită). E păcat, fireste, că vi s-a oprit foaia (au mai păzit-o și alții, acum și altădată), dar e în firea lucrurilor... (Să sperăm că veți avea nu peste multă vreme, alta, mai de-adevăratele !...). Ar fi bine să vă decideți, în fine, pentru un pseudonim, ca să-l putem reține și urmări mai ușor.

I. SUCIU MOIȘA : Pe alocuri, accente lirice promițătoare, în texte amenințate, în general, de uscăciune livrească.

J.-M. VADISLAV : Cîteva pagini frumoase, la început, aerate și luminoase, după care urmează niște pagini de jurnal (mai vechi, parcă), sufocate de zilnicării mărunte, monotone, confuze, fără respirație și orizont, greu de urmărit. Trebuie să optați pentru prima formulă și să subordonați totul principalelor direcții de desfășurare ale cărții, personajelor principale (cu identitate și semnificația) și să lepădați excrescențele, amănuntele parazitare, caietele prăfuite cu scoarță roz...

A. COMLOȘAN : Bune promisiuni, în cele mai multe pagini, încă sfioase, șovăitoare : „Sînt pasăre", „Anotimp de iubire", „Crezînd în noroc", „Redescoperire".

E. POPA : Prea multe violențe verbale, buruienoase (și gratuite), prea multă inversunare agresivă în poziția dv. „arici", universală ostilitate și chef de bârtă ! E un principiu elementar în tactica de luptă : nu trageți împrăștiat ! — riposta poate fi nimicitoare (pentru că vine din toate părțile !...). Alegeți-vă mai cu grijă dușmanul și deschideți focul într-o singură direcție (dacă sînt mai mulți, luați-i pe rînd !... — nu credem, însă, că e doar unul singur...). Și nu vă mai lăsați „scos din sărite" la tot pasul, de toate fleacurile (fondul dv. e pașnic, dar demnitatea și spiritul de dreptate se aliază, uneori, (aliaj nu aliantă) cu o mare vanitate — care e cam altceva decît orgoliul !...). Ce poate culege de pe urma atîtor fire încurcate, aproape imposibil de descurcat, ne veți arăta cîndva. Cu versurile încă nu ne-am lămurit deplin. Unele crapăm, cît freamătă, e-adevărat, dar majoritatea sînt copleșite de [illegible] descrisă mai sus, așa încît nu avem resorturile (fetec, „lumînare de undă" etc. Citim și aprecieri de o poezie aforistică, intelectualizată („Declarație mărturisitoare", „Văzîndu-te, moartea", „Circulară" — care alunecă, însă în vulgaritate), dar încă nu e timpul să credeți că prin aceste scurte împușcături [illegible], ați cucerit adevăratele „reduse" ale poeziei. Ne-am bucura să aflăm că eforturile (muncitoare) în acest sens vor continua cu și mai multă tărie.

T. Cernea (cenaclul „Ion D. Sîrbu"), **Radu Matei, N. R., Cristina C., M. Romilă, O. C. Mirjoaca** (cenaclul „Legende" ID), **M. Mihai, M. C. Corbiță, D. Gherghișteanu, G. Roza, M. Dodai, Cezar Trușcă, I. Antonia Alb, B. Vidor, Petre Maria Popa, D. Neicuțescu, Dan Iordache, Diana Toni** (cenaclul „Obsesia de albi"), **Gh. Bacău, B. Traian, S. Bucu, D. Dascăl, Cîmpeanu, L. M. Oltaru, S.O.S. 82** (cenaclul „Cîntec tînăr"), **M. Barna, M. Cucu, F. Beldiman, L. Ieșeanu, D. Bălănuță, C. Vrînceanu, C. Dimbov, Eug. Manolin, C. Mîndrea, L. Doctorescu, Fl. Matei, Gh. V. Barbu, G. Fernic, Nită Valentin, Gh. Pericleanu, L. Văncică, Abel, R. Esop, N. I. Dincă, Mihai Surbu, R. Romaș** (cenaclul „Bloc"), **Elis Ovidiu, D. Bălănuță, Marian Popescu, J. Churchill, L. Prună, R. Gârbă, Mariana Dobre, L. N, Iorga, G. Fernic, V. Tarta, A. Păunica, D. Alamei, Carmen L. Pop** ; încercări [illegible] modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Așa-zisul poem

Mereu
mereu o Aminare !
Cum altfel dacă ochii se și grăbesc
să pună mîna,
să prindă,
să apuce...
Întotdeauna —
de parcă ar fi muritor !

Cerul-tal să se încălzească
în cuibul tău de carne și nervi !
Secretul zilnică
al organului numit creier
nu poate umbla desculță,
prin lume.

O Aminare !

Astfel asculți rondul cotidian
al Prostiei (chipeșă, roșie în obraji,

cuviincioasă)

la postul ei
ca pi-n acest așa-zis poem.

EMIL PETRESCU

Ceață

Te sorb cu ceață serii, tu, aerul meu frate
Mi-ai pus în mînă cupa lui Socrate
Nu plînge pentru morțile frumoase
Ale lamelor închise-n case.
Fără de sot, nici prunci, nici bucurie —
Sînt, peste negur, splendidă făclie.
Din jertfa lor, va izvorî lumină.
Din inima sfîrmată — o grădină.
Dar să-ți aduci aminte-n primăvară
De stingerea, și dulce, și amară,
A celor care nu cer niciodată —
Sporind în lume pulberea bogată.

VIRGINIA SOARE

Știu

Știu
că
între mine și tine
stă
apa
ca o fișie verticală de tristețe
și palidul înger ce-ndură secunda
sta.

ALEXANDRA PALAGHIA

Desen de Simona Pop

Singurătatea mai mare ca marea

Mi-am întins singurătatea peste mare
ridică valuri și stropi
seamănă peste ogoarele apei
semințe sărate de gînd.

Ochii mei
candelabre de frig
în care aprind pescărușii
ceasuri oprite.
rămîn înmormîntate în inimă.

Și marea
mai mică decît singurătatea mea
mă calmă-n adîncuri
mai tecîără.

DUMITRU MĂLIN

De ieri

rîul acesta curge
aproape la fel
de cînd îl știu
poate puțin mai încet
și puțin mai adînc !

GERMINIA ȘERCĂU

Lamento

Sufăr de boala roților dințate
Cu parteneri de OLC dansez
În buletinul de identitate
Fire de iarbă colecționez
Pe străzi foșnesc ziarele cu teamă
De poezia lumea ține post
Frigul din gînduri se proclamă rege
Ca-ntr-un antiatomic adăpost
Pacea se plimbă în trăsuri blindate
S-a rătăcit de oameni Făt-Frumos
Fierbințelile mercur al fericiri
Coboară într-un ritm vertiginos
Sufletul meu e munte de zăpadă
Îndu-șoat de putrezi înțelepți
Sub ploi torențiale de cuvinte
Învăț tăcînd poziția de drepți.

VIOREL MUNTEANU

Vitraliul spart

ce voi face atunci cînd
conturul gol va fi golit și de absență
ce voi face atunci cînd
din oglindă mă va privi doar
argintul crăpat și tîrziu
o bară de sprijin de imagini frumoase
năruindu-se sub adieri amețitor liniștit
visul se desprinde de somn
ca un ochi ros de prea multă privire
întind mîna și mai ating pentru o clipă
cărțile ființa ta care prelungește literatura
pînă aici pe malul înghețat
și vîntul îmi fruzărește neîndurător
prin vitraliul spart
un album cu imagini de păduri și rîuri -
imagini frumoase de natură
mai apoi cu urechea la pămînt
ascult respirația morților tineri

VIORICA IONESCU

Batiscaf

Cobor dintre cuvinte într-un
clopot de sticlă sondez
lumea din adînciuri.

Păianjen pe firul său —
cobor cu furtunul de oxigen
care ca un fir mă leagă de cuvinte.

Călciiul lui Ahile spre osul frunții
mi se deplasează ca
bula de aer într-un lichid.

ERICH KOTZBACHER

Despre tracomanie și tracofobie

Urmare din pag. 1

sînt, fără excepție, reproduse ca stare din lucrarea sa) :

modernitate (inoire)	tradiționalism
raționalism	antiraționalism
occident (europenism)	orient (-alism) ? (românism)
muncitoresc	țărănesc
urban	rural
industrial	agrar
internaționalism	naționalism
?	românism
?	ortodoxism (ortodoxie)
?	antisemitism
?	tracomanie
democrație	fascism
progres	stagnare

Convenția modelului admite și chiar impune, întrucît nu avem a face cu elemente întîmplătoare grupate subiectiv, ci cu **DOUĂ SISTEME ÎN OPOZIȚIE**, translații pe direcțiile compatibile, altfel spus pe verticală, în subetajele aceleași jumătăți, dar excluse, din aceleași motive, posibilitatea translării axului de simetrie. Cine este „tradiționalist" este (dacă vrea autorul) simultan și necesar „mistic", „rural", „retrograd", „ne-europeist", „tracoman", „antisemit" și „fascist". (Cîte ciudățenii ascunde modelul lui Z. Ornea se vede și din faptul că perechea antitetică a noțiunii atît de simple de „dreaptă" nu este pentru el, ca pentru toți oamenii, „stînga", ci „...Lovinescu).

Vreau să subliniez din nou intenția lui Z. Ornea de a face din modelul său un cadru universal de analiză. După cum ne previne, cartea sa „**năzuiește să reconstituie... o epocă pe de-a întregul**" (p. 303), iar ceva mai departe mărturisește a fi încercat să întrevăz, o adevărat că în linii sumare, „**această hartă în două culori**" (p. 315). Strict metodologic reprosez deci hărții lui Z. Ornea că nu a ales corect culorile, care ar fi trebuit să fie complementare (termen de fizică pentru „antinumia cromatică") și că a desenat-o cu semne convenționale (legende, în termeni de cartografie) nepotrivite și, mai ales, la scale de raport (scări de proporție) **foarte diferite pe una și aceeași suprafață.**

Realitatea modelului este confectionată, printr-un montaj de fapte, abil citeodată, dar este contrazisă de realitatea pură și simplă. Ion Barbu, dușmanul „imbecilităților tracomane", urban cît se poate, plin de modernitate, „consunînd" cu mai multe din „modele în voga" a trecut de mai multe ori linia modelului lui Ornea. Și trebuie oare să-i amintesc eu că marele apostol al raționalismului și latinității, filosemit cu moderație. Nicolae Iorga a fost împușcat de membrii unei mișcări care se chema „legiune" (< lat. **legio**), care erau organizați în cohorte (< **cohors**) și care adaptaseră „saltul roman" foarte în voga și prin alte părți ? Lucruri care nu au nici o legătură între ele sînt arbitrar legate de modelul lui Z. Ornea.

Problema, repet, nu mi-am pus-o, ci mi s-a pus de către cartea pe care am pomenit-o.

Nu sînt specialist în istorie literară și nu știu, prin urmare, dacă viața literară din deceniul al treilea era chiar atît de oltină de „labere" (p. 415), de „răfuieli sistematice" (p. 287), de „**rezistențe organizate**" (p. 298), dar și „**inconștiente**" (p. 337) (altădată chiar „**reacțiile**" fiind „**organizate**", p. 229), de „**războaie ideologice** (p. 307), pline de „**sfredeliri**" (p. 284), de „**lovituri bine gîndite**" (p. 287) și dacă mai toată lumea „**denunță**" (cuvîntul apare de foarte multe ori) cîte ceva. Lucruri care constituie o preocupare obsedantă pentru Z. Ornea. Dar nu mă îndoiesc că el le cunoaște bine materia. Socotesc, prin urmare, că ea l-a contaminat pe el și nu vice-versa. Căci demonstrația, urmărind alertă meandrele realității, devine pe alocuri gerpuitor șlunecoasă, subtilitatea analizei în căutare de nuanțe este înlocuită citeodată de o îndeminare de scriitor homeopat în dozarea unor cantități de adevăr cu alte ingrediente și o exersată tehnică a prevenirii obiecțiilor lăsă la jumătate de drum posibile concluzii, în stadiul incipient și aparent inatacabil al insinuării. Cartea este astfel mai bogată în subtexte decît în text.

Voi încerca să discut deci ideile pe care le bănuiesc a fi temeiul unor opțiuni partizane, al căror purtător de cuvînt devine Z. Ornea, prezentîndu-le în forma degradată a folclorului științific devenit birfă literară.

Iată în exacta lor formulare opiniile pe care, sentențios, le pune (repune) în circulație cartea lui Z. Ornea, avînd — prin firea lucrurilor — un potențial de difuzare mai mare decît cel al lucrărilor de reală rigoare științifică la care ar fi fost obligat să apeleze :

„Opiniile expuse mai sus (oăcerile lui Z. Ornea și decupaje din opinii ale altora, care contrapun pe principiile mai sus arătate „tracomania" — „rigorii științifice", în contextul confuz despre care am vorbit), **infruntările lor ȘI ATUNCI inevitabile, nu și-au pierdut din actualitate**". Cercetările specialiștilor îmbogățesc „**zestrea de probe materiale și argumentele INDUCTIVE ȘI DEDUCTIVE privind complexa problemă a procesului de etnogeneză a poporului român. Exagerațiile nu lipsesc, din pecate NICI AZI, INCLUSIV cele care, ADESEA dilectante, printr-o ABSOLUTIZARE DEFORMANTĂ a fondului tracic**" etc. etc.. „Dar investigațiile serioase, materializate în lucrări de rigoare științifică, au pregătit (sic) să aliroue răspicat romanitatea poporului român. Cercet (alt verb deficient n.n.) în urma unui proces care a durat aproximativ între secolele I—X e.n. — **PE TERITORIUL VECHII DACII din simbioza geto-dacilor cu coloniștii romani stabiliți aici ÎNAINTE și după cucerirea trainică. În STRUCTURA SOMATICĂ și sufletească (ETNICĂ) a poporului română sînt deopotrivă de importante cele două componente esențiale originale**..." (pp. 384—385).

Problemele pe care mi le pune Z. Ornea ar fi următoarele : 1. Ce este „tracomania" ? ; 2. Ce raporturi are „tracomania" cu „tradiționalismul" ? ; 3. Este lupta cu „tracomania" de actualitate ? ; 4. Diletantismul și „tracomania" ; 5. Așa-zisul rol nefast al lui Vasile Pârvan în toată chestiunea.

1. CE ESTE „TRACOMANIA" ?

Nu găsesc la Z. Ornea, nici o definiție, în sensul riguros al termenului (poate că nici nu este posibilă), și nici, în sensul mai larg, o definire a conceptului, ceea ce ar fi fost desigur și posibil și, mai ales, necesar. Trebuie prin urmare să mă mulțumesc cu deducția că ea este o obsesie a „**tracismului**", o obsesie a unela singure din „**cele două componente esențiale originare**", o „**absolutizare deformantă a fondului tracic**". Pot fi rezervat de acord cu o asemenea definire și, neîndoielnic, dacă vorbele mai au o valoare oarecare, în acest caz, avem în „latinomanie" un termen antinomic perfect. De altfel, ne arată Ornea „**nu fără dreptate**" a fost readusă în discuție „**pura latinitate a poporului român**" (pp. 377—378), iar Blaga, în 1921, „**se ridică... împotriva exclusivismului latin... pe care îl considera — cu dreptate — o exagerare**" (p. 378).

Pînă aici discuția nu mă interesează întrucît se poartă într-un plan în care noțiunile „latinitate" și „tracism" conceptualizează **TIPOLOGII „ETNOPSIHOLOGICE"** sau pur și simplu **CULTURALE**. (Nici Blaga nu face cercetări „**de specialitate**" în materia de istorie veche, și nici Pârvan nu se ocupă de geți „în spațiul filozofiei culturii", așa cum crede Z. Ornea). Atîta vreme cît ele nu sînt extrapolate tendențios în alte domenii, în care nu au ce căuta, ele pot fi minuite într-o discuție foarte civilizată și deloc cenzurabilă (deși voi mărturisi că ele nu îmi plac întrucît interferează obiectiv zona folclorului științific). Dar o primă extrapolare nepotrivită face chiar Z. Ornea care crede că eseul lui Blaga „**dezvăluie o intenție botărît destabilizatoare**" (a „**echilibrului**" stabilit — de către cine ? cînd ? — între „**latinitate**" și „**tracism**") și că el își are sorgintea în „**cazul Zamolxe**". Istoricul literar ar fi putut face aici o interesantă incursiune în tematica de inspirație romantică, cu sorgintea în nostalgia originilor (general și sincron europeană), care trimite spre Eminescu, autor al unui alt Zalmoxis, serios cercetător al sanscritei, (după Amita Bhose — o specialistă) și care deschide cale unei roditoare preocupări de cultură românească.

El preferă, însă, să se oprească la „**redimensionarea formulei noastre sufletești**" (termenii sînt ai lui Ornea). „**Nimic mai adevărat**" i se pare lui, decît că „**în compoziția spirituală a poporului** (român n.m.) **latinitatea s-a logodit în eternitate cu elementele... traco-geto-dace**" (p. 379). Trecînd peste stil (Doamne, ce stil!), ideea pregătește extrapolarea, de data aceasta tendențioasă, care urmează. „**Din păcate**, spune Z. Ornea, **acest punct de vedere** (logodna într-o eternitate n.m.) **NU S-A MENȚINUT ÎN ARHITECTURA ECHILIBRATĂ IDEATĂ DE BLAGA ȘI, PRIN 1926, A AVUT PARTE DE O INTERPRETARE DEFORMANTĂ...**" (p. 380 s.m.). Dar ce s-a întîmplat în 1926 ? Z. Ornea nu ne spune ce, decît indirect, în paragraful următor, care începe insidios cu referire la „**OPINIILE LUI PÂRVAN DIN GETICA**". Da, în 1926 a apărut **Getica**, ediția fundamentală a marelui istoric Vasile Pârvan și carte de referință pentru cultura românească. Z. Ornea face aici o inadmisibilă confuzie de planuri. Opera lui Blaga **NU ESTE OPERA UNUI ISTORIC**, iar „**tracismul**" lui trăiește **ÎNTR-UN CU TOTUL ALT PLAN**. Călinescu nu s-a lăsat atît de ușor mistificat, poate și datorită obiceiului de a citi lucrările despre care scria, „**Tracismul este o abstracție**" la Blaga, „**autohtonismul trago-getic**" vrea să inloculască „**CONVENȚIA latinității**" (Istoria literaturii române, București, 1941, p. 793, s.m.), spunea el. Ce are a face această tendință din literatură, din filozofia culturii, sau chiar din filozofia cu cercetarea istorică a unei realități obiective. Refuz categoric să echivalez „**tracomania**" cu studiul istoric al unui dat oarecare sau cu orice **CONSIDERAȚII ȘTIINȚIFICE** pe marginea lui, care de altfel intră în obligațiile istoricului, chiar dacă aceste considerații sînt, cum i se pare lui Ornea (**CUM I SE PARE NUMAI !**) depășite, „**astăzi în curs de revizuire**" (p. 381). Cum ar arăta istoria culturii franceze dacă oncrele marilor istorici ai iluminismului sau ai perioadei romantice, de mult depășite, de concepții și date noi, (și ele la rîndu-le „în curs de revizuire), ar fi judecate așa și trecute la „fondul mort" (sau chiar interzise, sub povara unor etichetări infamante, posibile („mecanomani", „magistromani", pentru unii, „francomani", „zalomani" sau chiar „tradiționalișu", pentru ceilalți).

2. CE RAPORTURI ARE „TRACOMANIA" CU „TRADIȚIONALISMUL" ?

După Z. Ornea, între „tracomanie", înțeleasă ca incluzînd și cercetarea științifică a „culturilor" (mai înainte mi-i atrag atenția că este vorba de accepția strict tehnică pe care o are, în acest caz, termenul) la nivelul „p.eistoric", sau „protoistoric", și „tradiționalism" este o strînsă legătură. Incriminatoriu este citat Pârvan care vorbește despre geți ca despre un popor „**de mentalitate nordică**", cunoscînd un cult solar „**eroilor-fii ai cerului**", aceștia „**preindo-germanici**", legați de o „**rasă mediteraneană**". Z. Ornea nu înțelege nimic din chestiune, așa cum se vede din faptul că impută lui Pârvan „**accentul dinodere prea tranșantă**" (p. 380). Dinodere nu este opera lui Pârvan și opoziția solar-chtonic, ca marcind o opoziție indo-germanic (indo-european) — mediterancan circulă curent în epocă printre specialiști. Ea este de altfel, încă, astăzi, o posibilă temă de discuție. Nu e dată nu arătat indoielile mele față de teza configurării arealului indo-european prin „migrații" repetate (de care e legată această opoziție, cel puțin în circulația ei de început), aducînd și eile o dovadă-două în acest sens, dar **TEORIA ȘTIINȚIFICĂ** (a migrațiilor indo-europene) nu poate fi combătută cu două-trei fapte, cu simple păreri și, cu atît mai puțin, cu opțiuni sentimentale. Nefrecventînd domeniul, Z. Ornea nu știe că discuția despre caracterul religiei dacilor continuă între învățați. În noi ca și în alte părți. Dacă și-ar fi dat osteneala să și citească lucrarea lui H. Daicoviciu, pe care o citează ca sursă (p. 388, de altfel greșit ca **DACII** — în loc de **DACIA** — **de la Burebista la cucerirea romană**, Cluj, 1972) ar fi găsit acolo (p. 295) afirmația că „**săpăturile au confirmat... caracterul predominant uranо-solar al religiei daco-getice**" (și tot acolo datele științifice pentru concluzia că descoperirile cele mai noi sînt „**greu de acordat cu un cult de natură predominant chtoniană**", p. 215). Aducînd în dezbatere alte puncte de vedere, în aria aceloraș preocupări, de actualitate pentru istoricii perioadei și de importanță nu numai pentru istoriografia românească, cu o trecere în revistă a contribuțiilor anterioare, printre care fundamentale cele ale lui Pârvan, ar fi trebuit consultată neapărat și lucrarea lui I. H. Crișan, **Burebista și epoca sa**, București, 1977 (pp. 446 și urm.). Nici expresia „**rasă mediteraneană**" n-ar fi trebuit să-l sperie peste măsură pe Z. Ornea, întrucît, pentru nivelul preistoric, ea are altă semnificație decît cea pe care pare să i-o atribuie el (avînd însă grijă să ne atragă atenția, în altă parte, că „**rasă**" la Lovinescu vrea să zică „**popor**"). Ea este curent folosită pînă în zilele noastre, inclusiv în lucrări de referință, departe de orice indoială în privința probității științifice, cum este recent apărută (la noi) culegere, patronată de UNESCO, **Rasismul în fața științei**, București, 1982 (v. nota de la p. 226).

„**Antitradiționalistii au contemplat (sic) cu neîncredere dezvoltările teoretice ale lui Blaga și Pârvan**" ne spune autorul, ceea ce este treaba „antitradiționaliștilor" și rămîne perfect posibil dacă privești considerațiile **ȘTIINȚIFICE** ale lui Pârvan ca echivalente cu preocupările de estetică și teorie literară ale lui Blaga și le așezi apoi **ÎN ACELAȘI PLAN** cu articolele lui Nichifor Crainic, Nae Ionescu, Radu Dragnea etc., cum face Z. Ornea (pp. 386—387).

Cu toate rezervele pe care și le ia Z. Ornea, care punctează din cînd în cînd distanța dintre Pârvan și „**divagațiile epigonilor**", e limpede că pentru el în sfera „tracomaniei" intră cercetarea științifică a problemei și că „tracomania" astfel și strîmb înțeleasă intră în modelul lui de „tradiționalism". El vorbește despre „**OPINIILE LUI PÂRVAN DIN GETICA**" și, în legătură cu ele, textual, despre „exagerarea urmașilor" (p. 380), urmași fiind cei mai sus citați. Numai o asemenea optică explică faptul că acordînd Geticei statutul de „**monument de referință**", el afirmă mai departe : „**așa se face că unii EXPONENȚI AI TRADIȚIONALISMULUI beneficiază de privilegiul de a fi contribuit, prin cercetări de specialitate, la echilibrarea conceptiei despre etnogeneză**" (p. 388, cu specială referire la Pârvan și Blaga s.m.).

În realitate între „tradiționalism", așa cum îl definește Z. Ornea, și cercetarea științifică a domeniului istoric de care se leagă autohtonismul nu există nici o legătură. El o stabilește după ureche, în cadrul modelului său confuz, identificînd mai întîi preocupările lui Blaga, „pozitive" acestea, cu cele ale lui Pârvan (**CEEA CE — ÎNCĂ O DATĂ — NU ESTE ADEVĂRAT**) și trecînd apoi în rîndul „urmașilor" acestuia din urmă (**CEEA CE ESTE ȘI MAI PUȚIN ADEVĂRAT**) pe Crainic, Nae Ionescu, Radu Dragnea etc. Rămîne cu putință ca neînțelegerea faptelor să stea în spatele acestei operații, dar ea nu este prin aceasta mai puțin o operație ne-culturală, anti-culturală în ultimele ei consecințe. Închipuie-și oricine cum ar arăta știința europeană dacă Hitler, Gnebels sau Rosenberg ar fi declarat „urmași" ai lui Brugmann sau Meillet, iar indo-germanistica ar fi pusă la index ca fiind tot una cu „arianismul" nazist. Cine ar putea face așa ceva și în numele cărei noi barbarii ? Îmi permit să-l îndemn pe Z. Ornea să citească în culegerea mai sus pomenită (n. 3—4) ce crede Lévi-Strauss, în perspectivă istorică și **ÎNTR-O ÎNȚELEGERE CULTURALĂ**, pînă și despre Gobineau „**pe care istoria l-a proclamat părintele teoriilor rasiale**" legătură cu raportul de forțe dintre Franța în ascensiune și imperiul otoman aflat în declin dar încă apăsînd Țara Românească. Instabilitatea politică a sortit însă eforturile logofătului nereușitei, interese mai mari și de altă natură anihilînd jocul său diplomatic. Ruina casei Dudeștilor devine iminentă cu toate încercările binevoitoare ale protectorților și prietenilor. În timp ce logofătul nu face aproape nimic pentru a se salva, iubitor de fast, îi place să epateze, să se arate generos pînă la nebunie și va sfîrși prin a căuta adăpost, bătrîn și uitat în una dintre mănăstirile care beneficiaseră de daniile sale.

Logofătul Dudescu este un veritabil personaj de roman, valențele enigmatice ale existenței sale conferind acest caracter cercetării lui Al. Alexianu, a cărui carte restituie chipuri din istoria românească a secolului al XIX-lea, și odată cu aceasta atmosfera bucureșteană, mișcările politice, culisele diplomatice.

Fiecare detaliu documentar care contine o referire la familia Dudescu este interpretat, corelat cu date similare, contribuind la recrearea unei imagini șterse prin trecerea timpului. O întreagă lume balcanică și apusenă renaște în aceste pagini în care interpretarea păstrează pitorescul, urmărind însă mai ales descifrarea sensului istoric. Al. Alexianu are darul de a conferi ipotezelor sale pregnanță, ca în pasionata atribuire a portretului unui personaj necunoscut din Galeria națională ca fiind al logofătului Dudescu și reprodus ca atare pe coperta volumului. Restituirea are un caracter romanesc prin coerența și vitalitatea galeriei de personaje, diplomați, cămătari, bancheri, „evghenisti" și „jupinese". într-o speculație științifică dar care literaturizează potențînd enigma. într-o manieră atrăgătoare și incitantă.

Gheorghe Buluță

***) Al. Alexianu : „Un bucureștean de altă dată : risipitorul logofăt Dudescu", Editura Nagard, 128 p., 21 ilustrații alb-negru.**

VIAȚA CĂRȚILOR

UN POSIBIL ROMAN ISTORIC

Ultima lucrare*) a eruditului cercetător Al. Alexianu este reconstituirea unei biografii stranii, a destinului unui personaj despre care s-a știut și se știe puțin, personaj apropiat legendar care a incitat imaginația contemporanilor, „cel din urmă Dudescu", logofătul paregrin. Reconstituirea combină modalitățile cercetării de arhive, genealogice, istorice, cu ipoteza deschisă. Elementul documentar este completat de interpretare, cu un coeficient de ficțiune și de comentariul unei intense bibliografii ce cuprinde corespondența particulară, rapoarte diplomatice, scrieri memorialistice.

Autorul nu caută în primul rînd pitorescul, deși acesta există și nu în mică măsură, ci semnificațiile politice ale acestui destin uman, sensul activității de culise a partidei naționale interesată de slăbirea puterii otomane, animată de speranțele pe care Europa progresistă și le punea în „eroul de la Marengo".

Constantin Dudescu, acest personaj cu un destin contradictoriu și în ultimă instanță tragic, este descendentul ultim al unei familii foarte vechi, înrudite în linie feminină cu Cantacuzinii și Cantemireștii, neam care se stinge și cade în uitare odată cu ultimul vlăstar, rămînînd numai prin referințe izolate și apropae legendare. Posesorul unei averi fabuloase, poate cea mai importantă din acea vreme în Țara Românească, Constantin Dudescu, vestit pentru eleganța și nepăsarea sa, are o înfățișare dintre cele mai nefericite, fiind firav și infirm în urma unui accident din copilărie. Răsfățat însă, putîndu-și îngădui orice capriciu, tînărul nu va fi ocolit de femei, cărora însă le va aduce aceeași nefericire care îl urmărește pe el însuși. În decursul unei vieți relativ scurte logofătul trăiește o avere imensă, lăsîndu-se cu indiferență jefuit de cămătari, fiind însoțit de mari și îndelungi procese. În acest timp el însuși face repetate călătorii în Europa apuseană, uimind cu fastul său oriental Viena și Parisul, oferind dineuri, împrăștiind daruri, întreținînd legături cu lumea diplomatică.

Aparent, Dudescu nu este decît un nefericit care caută o compensație în risipă, un epicureu irresponsabil, un aventurier aristocrat dotat cu o inteligență mobilă și pătrunzătoare, iubitor de frumos și de lux, trăind numai pentru sine. Reconstituirea regretatului Al. Alexianu arată și ecalalii față a personajului, ale cărui călătorii, unele secrete, au scopuri politice, urmînd un joc periculos și vizînd obținerea sprijinului francez împotriva Porții. Darurile oferite Josephinei de Beauharnais și doamnei de Récamier, dineurile la care erau invitate persoane influente din cercul apropiat lui Bonaparte urmăreau cu totul alte interese decît ale lui Dudescu însuși. Demersurile sale secrete traduceau speranțele pe care partida națională antiotomană le nutrea în

UN BACOVIAN RURAL

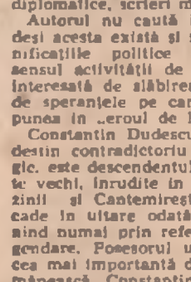

Pentru un debutant, a apela la Editura „Litera" nu înseamnă numai satisfacerea manici autoriciului, cît, mai mult, evitarea concursurilor de debut ale edituriior, care, uneori, nu implică numai un cadru de competiție valorică, ci și un aspect pur funcționăresc, nu lipsit de frustrări, concesii și neîmpliniri *). „Regia autorului" rămîne o alternativă de orgoliu, dar se însoțește de riscurile unei minimalizări din start. Cine are disponibilitatea interioară de a înfrunta un cortegiu de prejudecăți — și sînt și cîteva personalități, nu numai debutanți, care au făcut-o — are toate șansele de a cîștiga. Așa cum se prezintă în contextul literar actual, Editura „Litera" rămîne mai mult o referință posibilă pentru istoria literară decît pentru critica vie, foiletonistică, ce o evită cu desăvîrșită consecvență.

Și Ovidiu Florentin, despre care nu știm decît că este profesor la Bălcești — Vîlcea, debutează la „Litera" cu un volum plin de speranțe care ar fi putut să apară și în altă parte, (excepînd titlul imposibil), fără să se facă, prin aceasta, vreo derogare de la principiile actului editorial.

Ovidiu Florentin scrie o poezie a mitologiei bacoviene, însă metaforizată la extrem. Cunoscînd formația autorului, matematician, ne-am fi așteptat să scrie o poezie încifrată, dacă nu ermetică, excluzînd metafora și vizînd exclusiv pe semnificatiile de rangul doi.

Iată toate elementele bacoviene în acest text fără titlu : „Cad frunze. Pomii rămîn cu mîinile goale. / Aleile șerpuiesc lung printre morminte. / Cad frunze. Pomii rămîn cu mîinile goale. / Eu umblu desculț pe cuvinte. // Obiectele din jur le aling / cu tăcerea. // Spre seară, tîrziu pun urechea pe cer / ca pe o pasăre moartă. / Cad frunze / Pomii rămîn cu mîinile goale. / Eu umblu desculț pe cuvinte".

Uneori, în mod fericit, din aceeași atmosferă bacoviană, scoate idei de factură mai nouă : reificarea, invazia și agresiunea lucrurilor, alternativele tragice ale constiinței, falsul livresc al existenței. Și tot ca la Bacovia, muzica rămîne un element fundamental al vieții, ca opozitie evanescentă la materialitatea grea și ineriă ce ne înconjoară.

Cel mai bun poem mi se pare **S.O.S.** care, sub cîteva îndrăzneli de vocabular, ascunde o frumoasă idee centrală, cu aluzie la „Pluta Meduzei" : „Ieri așa, azi mai mult / corabia pe furtună primește puternic, mai puternic / loviturl în prova. // Marea injură și fuge, / clinti din valuri / latră la noi. / Se ridică apa în / două labe, / cu altele două apasă pe punte. // Catargul cade în genunchi și se roagă. // Vin scheălăind halte de valuri / și de pretutindeni".

Condiția de începător a autorului se decide în momentele oscilațiilor : între a fi grav sau tronic, între a fi un poet naturist, al pămîntului, sau un sofisticat al conștiinței.

Izolat, versuri frumoase se găsesc peste tot, dar nu toate coagulează într-o structură. Cartea există, sînt și multe versuri admirabile, dar descoperim puține poeme.

Cînd ajunge la simplitate (și seninătate) Ovidiu Florentin se împlinește frumos, ca în textul de un remarcabil simț al naturii miniaturale : **Iubirea cu părul lung.**

Cu toată prețiozitatea și formulările excesive uneori, prin efortul de structurare și de descoperire a unei „voci" personalizate, Ovidiu Florentin merită să debuteze la altă editură, în anul centenarului lui Bacovia, măcar ca un omagiu indirect.

Aureliu Goci

***) Ovidiu Florentin, „Formule pentru spirit", Editura „Litera", 1981.**

Plecînd de la o expoziție

Urmare din pag. a 5-a

are nimic de-a face cu vizionile cosmaroide cu care de obicei asociem denumirea curentului. De o candoare dezarmantă, expresia ei este simplă. Ea percepe raporturile între oameni și obiecte la modul infantil: imaginile se alătură unele altora cu o naturaleță îndulcșătoare. Atentă la detalii artista are de multe ori aparența stîngăcie a primitivilor ; dincolo de ea este intuibilă o candidă participare la existența lucrurilor. Portretele, în special, au un rafinament cromatic și o precizie a încadrării derivată din însușirea modului de a vedea al renascentiștilor și al nazareenilor. Căci pe lîngă explozia de sinceritate, în picturile sale se întrevede o rafinare a expresiei rezultată din cultivarea inteligentă a afinităților.

Despre toți artiștii cu preocupări apropiate sau diferite de ceie ale Carolinei Iacob ar trebui oricum să știm mai mult. Nu elemente de biografie, ci elemente ajutătoare pentru înțelegerea unor deveniri.

m a p a m o n d

REPERE

NUANŢELE NECESARE

Ample şi solide expoziţiuni de istorie literară comparată sînt adunate în volumul lui Werner Bahner, **Forme, idei, evoluţii în literaturile popoarelor romanice**, tradus de Yvette Davidescu pentru editura **Univers**. Autorul este un cunoscut romanist din Berlin, unde a studiat şi limba română. De altfel, cartea de la **Univers** cuprinde ample referinţe la literatura noastră veche şi modernă, în nouă capitolaşe speciale, însoţite şi de o bibliografie adusă la zi, cu titluri de istorie literară românească şi de ediţii originale. Există şi lucruri discutabile. Werner Bahner rămîne la opinia că primele texte româneşti au apărut sub influenţa curenţilor de gîndire iniţiate de Reformă, iar nu dintr-o necesitate internă. Atunci cînd se referă însă la Luminismul din Transilvania şi Principate, întreaga suplete de gîndire şi pertinenţă a judecăţilor acestui marxist german îşi spune cuvîntul. Procedînd foarte sistematic, cu o gîndire aproape silogistică, de la premize la concluzii, expuse pe puncte la sfîrşitul fiecărui capitol, Werner Bahner formulează interpretări cutezătoare azupra unor aspecte nu îndeajuns de limpezi chiar pentru istoricii literari de la Bucureşti. Analizele ce privesc Şcoala Ardeleană şi raporturi corifeilor săi cu instituţiile laice şi cele clericale, atitudinea lui Samuil Micu faţă de răscoala lui Horia şi alte multe probleme ar merita studiate cu mai multă atenţie la noi. Practicînd o formulă de gîndire adînc impregnată de patos ideologizant, cercetătorul german se referă pe tot parcursul excursurilor din volum la realităţile sociale şi la condiţionarea faptelor de cultură de către antinomiile de clasă, fără însă a simplifica şi a eluda vreo dimensiune a fenomenelor: „Deoarece nu exista decît o burghezie extrem de slabă, nu au apărut efecte politice mai radicale, exceptînd puţine cazuri (Budai-Deleanu). Nu a existat nici o orientare materialistă, respectiv ateistă. Tendinţele anticlericale au fost foarte rare; cel mai pronunţat au fost întîlnite la Budai-Deleanu. De foarte multe ori, biserica ortodoxă fusese un factor naţional în lupta împotriva asupririi străine, astfel că nu s-a ajuns la confruntări violente între iluminism şi biserica ortodoxă".

Werner Bahner practică o istorie literară de tip pozitivist, în care fundamentarea opiniilor este în afară de orice discuţie, fie că decurg din cercetarea directă a izvoarelor, fie din bibliografia germană şi străină a problemei. Încrederea pe care o inspiră asemenea studii este o permanentă sursă de satisfacţie intelectuală, cu toate că lipsesc asociaţiile surprinzătoare, „construcţia" ipotezelor, care fac savoarea studiilor comparatiste. Stilul greoi este rareori depăşit prin concluzii eclatante, prin interpretări neobişnuite, dar atunci cînd ele apar, avem de-a face cu pagini într-adevăr remarcabile, cum sînt cele din **Conflictul lui Cervantes cu Avellaneda şi consecinţele pentru elaborarea operei Don Quijote**. O amprentă puternică îşi pune şi „catolicismul" argumentelor, adică dogmatismul de sorginte socio-economică al concepţiei sale istorice. Cu toate acestea, aceşteori elasticitatea gîndirii marxiste a profesorului german îşi spune şi aici cuvîntul. Într-un studiu inutil polemic cum este cel despre **Năzuinţele social-politice ale lui Jean-Jacques Rousseau**, cu un ton aproape proletcultist, atunci cînd se referă la substanţa problemei, apar şi nuanţările necesare: „Înăuntrul iluminismului francez se manifestau cerinţe şi interese mic-burgheze şi plebee care îşi găseau o expresie grăitoare şi eficientă mai cu seamă prin scrierile lui Rousseau. Însă ar fi o eroare dacă diferiţii autori din cadrul mişcării iluministe ar fi legaţi prea direct de o anumită pătură socială, consideraţi drept purtătorii ei de cuvînt. Conflictele ideologice din secolul al XVIII-lea erau mult prea complexe pentru ca diferiţii autori şi ideile lor să poată fi diferenţiaţi exact sub aspectul lor sociologic".

Bănuim în Yvette Davidescu o tînără traducătoare şi am dori să evidenţiem greaua sarcină pe care şi-a propus-o. În general se evită discutarea meritelor celor care încearcă echivalenţele româneşti ale textelor de critică, ceea ce este de tot nedrept faţă de oamenii meritoşi, al căror demers este uneori o adevărată operă de creaţie intelectuală, introducînd în limba noastră concepte noi şi realităţi „ideatice" abia codificate în limba lor de origină. A fost prea puţin apreciată, sub acest aspect, traducerea încercată în urmă cu mai mulţi ani de către Ion Roman din marea monografie Goethe a lui Gundolf, o foarte, foarte dificilă întreprindere. Este indiscutabil că traducerea textelor germane, atît de încărcate de sensuri, atît de pline de ecouri culturale şi atît de elaborate sub aspectul structurării cuvîntului şi al frazei, prezintă un grad sporit de dificultate, iar atunci cînd un tînăr traducător tentează transpunerea unor asemenea cărţi, se cuvine să ne bucurăm, chiar dacă reuşitele sînt numai parţiale, fraza fiind de multe ori obscură şi chinuită, ceea ce pare nefiresc la un interlocutor literar deprins totuşi cu limpezimi mediteraneene.

Aurel-Dragoş Munteanu

„Dreapta" lui Diodor (I)

Pentru analiza noastră ne interesează în mod deosebit două unelte care au însoţit bratul omului împreună sau alternativ materializîndu-i intenţiile şi instinctele, încă din zorii istoriei: plugul şi coasa. Ne interesează, anume, în aceste unelte, direcţia pe care le-o imprimă omul în raport cu sine însuşi pentru a le face funcţionale. Într-adevăr, din acest punct de vedere avem opoziţii nete: pentru a tăia iarba, coasa acţionează în semicerc de la dreapta la stînga, pentru a răsturna brazda, plugul acţionează de la stînga la dreapta. Sensul plugului a fost observat la timp şi pus în legătură cu scrisul (scrierea de tip „boustrofedon"); el reprezenta un etalon, un punct de reper aşa cum e astăzi pentru nori şurubul sau ceasornicul. Sensul acelor ceasornicului, al fusului, al învîrtirii aparente a soarelui pe bolta cerească, al scrisului. Să-l numim „heliotropic", sau „dextru". Coasa şi plugul definesc, apoi, două moduri de existenţă istorică: plugul este unealta reprezentativă a agriculturii, coasa rămîne simbolică pentru populaţiile nomade. Acţiunea ei este fragmentată revenind mereu la dreapta printr-o cursă în gol, a lui este continuă (aşa cum populaţiile migratoare înaintează convulsiv iar cele agricole se dezvoltă continuu). Ea distruge prin tăiere rodul pămîntului, el purifică glia pregătind-o pentru o nouă sămînţă; ea este incovoiată ca o ghiară („cocoaşă") răpind şi luînd cu sine ce apucă — el, ca o palmă, mingîie locul pregătindu-i pentru starea pe loc. Legată în prelungirea cozii, coasa devine armă de luptă tăind în carne vie. Lovitura sabiei, a paloşului, a „cosorului" urmează sensul ei, spre stînga. Coasa este unealta morţii prin excelenţă din timpuri străvechi şi pînă astăzi. Ea urmează sensul învîrtirii pămîntului pe care soarele îl trezeşte la viaţă. Barbarii — în sensul elen al termenului — au folosit-o cu predilecţie. Visele corăbiei, acţionînd în sens invers direcţiei de plutire, sînt mai degrabă un batalion de coase şi care fac poloage pe întinderea marină; plugul, în schimb, este termen de comparaţie pentru corabia în mers. În ambele sensuri comparaţia este imposibilă la Homer, unde oceanul nu poartă sămînţa vegetală, dar exprimă sensul însăşirii civilizaţiei spre viaţă prin moarte. Plugul intră — forţat de cele mai multe ori — în heraldica eroilor civilizatori sau a statelor care-şi arogă această menire.

Interesul pentru aceste două unelte agricole şi sensul lor de acţiune ni-l dă lectura în româneşte a „Bibliotecii istorice" a lui Diodor din Sicilia. Iată un autor care priveşte din turnul Alexandriei Egiptului lumea cunoscută altfel decît Strabon şi tradiţia lui. Cele două sensuri — dextru şi sinistru — se împletesc la Strabon astfel: pămîntul din punct de vedere geografic este descris spre apus — iar geografia regională (a statelor) curge într-o descriere exactă spre răsărit. Sînt, de fapt, două cercuri la Strabon: pe verticala nord-sud lumea fiind împărţită în două de fluviile Tanais (Don) şi Nil care stau faţă-n faţă pe acelaşi meridian „parcă ar curge unul împotriva altuia", primul cerc istoric urmează direcţia Iberia. Celtica, Britania, regiunea Alpilor, Italia, nord-vestul Euxinului, lacul Meotic (unde se varsă Donul) — apoi sudul Dunării şi întreg nordul peninsulei Balcanice încheindu-se cu Elada. Cercul asiatic începe la fluviul Tanais, ocoleşte pe la răsărit Euxinul şi se continuă într-o ordine mai puţin riguroasă în sens invers acelor ceasornicului pînă în India. Două cercuri, aşadar, tangente în Bosforul Cimerian, simbolizînd, oarecum, două lumi cu legităţi diferite care stau spate în spate fără dorinţa sau instinctul de comuniune.

Faţă de această optică scientistă, Diodor din Sicilia introduce direcţii cu totul opuse urmînd o tradiţie mult mai veche. Lumea este şi pentru el împărţită în două pe axa Tanais-Nil dar are numeroase simetrii evidenţiate cu o bucurie sublimă. Coloanele lui Hercule sînt şi la Gibraltar dar şi în Scitia, Amazoanele sînt şi în Libia dar şi în nordul Euxinului, există şi Iberia cunoscută dar şi Iberia Caucazului, şi Bosforul tracic dar şi cel tauric, Dionisos este şi trac şi arab, etc. Aceste simetrii — uneori la extremele unui diametru — în bazinul Pontului sau al Mediteranei sau în bazinul ambelor mări dovedesc şi anumiţi centri de iradiaţie culturală nebănuită încă, linii de propagare a civilizaţiei spre sudul însorit al Mediteranei. Diodor descrie lumea invers decît Strabon şi nu putem şti din ce cauză. (Într-un anumit esoterism paleocreştin, de pildă, se vorbeşte de un cîrmuitor al lumii care învîrte crucea universului spre iuul spre stînga şi spre iuul spre dreapta tinînd astfel lumea în echilibru). Pînă la istoria cronologică autorul ne înfăţişează un tablou al civilizaţiilor şi eroilor mitologici. Începînd cu Egiptul, ei urmează cercul spre dreapta descriind pe rînd popoarele pînă la Tanais (Don) şi de acolo, mai departe prin Europa ajungînd în cele din urmă la Elada, „buricul pămîntului". Vom observa că ei înşişi urmează itinerarul unor civilizatori mitologici: Osiris şi Sesostris. Într-adevăr, descriindu-le legenda, Diodor îşi rezervă de două ori opera. Drumurile sînt similare. Nevoia Deşertului îl opreşte pe Osiris (care a adus grîul şi brazda plugului în Europa) interesîndu-l mai ales lupta acestuia cu Tyfon pe malul Istrului şi apropierea de eroul legendar Ostrea — Novac. Pe noi ne interesează Sesostris, personaj semi-legendar. Plecînd din Egipt, faraonul trece prin Arabia, prin statele din jurul Mării Roşii, ocoleşte Pontul pe la răsărit, trece fluviul Tanais şi pătrunde în Europa pe care o trece prin foc şi sabie. Scopul aparent al expediţiei: răspîndirea agriculturii (aducerea plugului); de fapt în numele plugului, secera egipteană (un inocuitor autohton al coasei) a smuls şi a cărat imense prăzi spre Egipt. Mai departe Diodor descrie Asiria, al cărei rege, Ninos, o ia pe urmele lui Osiris-Sesostris cucerind în jurul Euxinului pînă la Tanais. După ei, Semiramida lărgeşte cercul sinistru al coasei pînă în India dar îşi întoarce repede armatele spre acelaşi Tanais. Drumul este, asadar, bine bătătorit, după roadele pe care le-a lăsat faraonul în Europa mergînd prea mulţi cuceritori ca să mai credem că ar fi o rută civilizatoare. Este un coasei, al „jocului". Completîndu-l pe Diodor cu date istorice, să amintim aceeaşi obsesie a cercului revolut la regii perşilor. Darius şi Xerxes vor suferi eşecuri rămînătoare încercînd să înconjoare Mediterana prin nord. Revenind la mit, întoarcerile eroilor de la Troia pe aceeaşi rută sînt dezastruoase. Numai Menelau, luînd drumul sudului, prin Egipt, va ajunge acasă viu şi nevătămat. Eneas colonizează, şi el, Latiumul la capătul unei curse ce înconjoară Mediterana prin sud. Fenicienii, pe aceeaşi rută, lasă forturi puternice la Cartagina şi ajung pînă la Gibraltar de unde se răspîndesc spre stînga şi spre dreapta. Tendinţa lor, tîrzie, prin Hannibal, de a închide cercul spre dreapta eşuează — poate şi pentru că acest sens îi se refuză (vezi şi scrierea lor inversă). Virtejurile din jurul Gibraltarului îi derutează şi-i amăgesc. Se pare, totuşi, că aceasta este drumul ascendent care permite devenirea istorică. Drumul invers, cel mitic, prin nord, se face împotriva civilizaţiilor constituite, „în răspăr" implicînd ciocniri violente, eşecuri aproape sigure. Este, în mare, experienţa elenilor care au pătruns spre centrul mediteranean foarte greu, prin iradiaţie treptată, lentă. Cercul lor iniţial va fi fost, probabil, invers — ca al tuturor năvălitorilor — dar prin observare atentă a fenomenelor şi prin răbdare „de bronz" au reuşit să-şi găsească, pe unde au putut, culoare de poene şi pesuri — de văi, mai ales (numele lor înseamnă „văleni") — în care şi-au transformat mişcarea impetuoasă a coasei în lentă învîrtire istorică urmînd firul timpului, al fusului, al plugului, al scrisului. Transformînd această mişcare de rotaţie în mişcare de revoluţie, ei s-au înşurubat lent dar sigur în bazinul Mării Mediterane constituindu-se într-un centru de iradiaţie a civilizaţiilor. Primele lor colonii continuă, de altfel, cercul invers: Ionia, de exemplu, este atinsă prin Creta, Rodos sau prin Ciclade. Dar Ionia nu înseamnă decît o fîşie de pămînt de-a lungul litoralului — obţinută, şi aceasta, cu mari strădanii de sînge (vezi Troia), în această cursă elenii fiind antrenaţi de curentul puternic, revolut, al Asiei — şi minaţi, probabil, de un dor al întoarcerii spre patria originară. Pe cînd elenizarea este dusă în virtej de Alexandru Macedon în sensul spre dreapta într-o luptă contra timp cu „acele ceasornicului". El fixează polul sud, opus Meotidei, în cetatea care-i poartă numele — şi face astfel ca circuitul major, spiritual de astă dată, să se înscrie obligatoriu pe ruta Troia-Egipt spre Atena şi celelalte cetăţi-receptacul elene. În timpurile străvechi o ramură a indo-europenilor mult apropiată de eleni (în ciuda aparentelor deosebiri) — anume, traco-frigienii — au trasat mai simplu acest cerc prin bazinul Pontului şi vor fi găsiţi — nu fără surprindere — deja sub zidurile Troiei de către ahelii lui Homer.

Nicolae Georgescu

BALCANICE

IVAN GAGEANSKI
Langustele

quandoque dormitat et bonus homerus
pe una din colinele sale pierdute
pe una din insulele sale părăsite
într-un hotel alb precum o biserică
sub tavanul unui cer nou
se-nfulecă mari suculente roşii languste

mirosuri tari şi rimita întîlnire
o atrag pe micuţa grecoaică fugită
să-şi mănînce ţara cu ochii —
despre care vom mai vorbi multă vreme —
împreună cu poetul
care rătăceşte încolo şi-ncoace pustiindu-şi
rana grecească

ochii ei aveau culoarea zahărului ars
risipiţi pe plajele negre pe ţărmul mării
ploile-n insulă şi lacrimile din ele
ascundeau într-un iluzoriu acord
neputinţa lor
de a se abate să umezească pămîntul
şi efilita istorie

sămînţa morţii ascunsă în pielea ei
sub secetoasa dezmeţuri
se rostogolea pe unduirile vintrelor
ocolind puternicul jet de petrol
prin care voiam printr-o presiune mai mare
să lacem să ţîşnească o nemaivăzută minune

ploaia a venit dar nu şi minunea
şi noi am continuat să privim ţărmul turcesc
şi să meditäm asupra balcanismelor

ne-am oprit la suculenta ei limbă
învelită într-o rece hîrtie metalică
în care sînt împachetate de obicei
marile şi gustoasele roşii languste
din albele depozite ale hotelurilor

noi nu i-am mîncat limba
am pălăvrăgit nimic altceva bînd vin
în acest hotel al întîmplării
alb precum o biserică
despre cenuşa sedimentată
pe sufletul nostru

mult mai tîrziu mica greceaica
ne-a vorbit cu timiditate despre socialism
dar c-un entuziasm care suna a ecou
în pîinile rezonatoare ale cleştilor scobiţi
ale marilor suculente languste
langustele fiind şi ele reînviate
şi conduse de corali cel mare
mai întîi au înghiţit cu plăcere ierusalimul
pe urmă pe noi şi constantinopolul
sfîşiindu-ne fărîmă cu fărîmă
cu cleştii lor drăgălaşi de fosile
pentru ca mai apoi să se îndrepte tihnite
legănîndu-se voluptoas
pe urmele uşor de recunoscut
ale căilor bătute deja

În româneşte de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **ŞCOALA DE POEZIE NEWYORKEZĂ** revine în atenţia criticilor din metropola americană prin volumele recente ale cîtorva dintre reprezentanţii săi marcanţi. Impusă indiscutabil prin literatura structurată intelectual de un Frank O'Hara, ea se distinge astăzi prin poemul amplu şi dezinhibat al unor reprezentanţi care au putut să-şi desăvîrşească creaţia, spre deosebire de iniţiatorul mişcării, mort de timpuriu într-un accident. Pornind din literatura americană vigoarea expresiei şi tăietura aspră a versului, poemele din **Poeţii într-o oglindă convexă**, de pildă, volum încununat cu Premiul Pulitzer şi apoi reluat în mai multe ediţii, încearcă imaginile de o mare limpiditate ideatică, cu un orizont intelectual provenind din cele mai curate surse de poezie franceză clasică şi contemporană. Această carte a lui John Asberry este considerată a fi realizarea cea mai de seamă a unei structuri şcoli literare, cu consecinţe deja vizibile în poezia americană contemporană.

● **UN ROMAN** care se bucură de succes este **XUP** al lui Len Deighton publicat la Casa de editură „Panther". Este vorba de un story care imaginează capturarea, la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, a unei secretare cu bani şi documente părăsite de nazişti. Grupul de militari americani care şi-au însuşit aceste valori încearcă să le folosească în scopuri proprii, degajîndu-le în o bancă din Elveţia. Peste ani, repercusiunile gestului lor se dovedesc a fi tragice. Mai multe servicii secrete se interesează de o presupusă stenograma a unei convorbiri dintre Churchill şi Hitler în iunie 1940. Critica remarcă construcţia istorică, bazată pe intrigă poliţistă, evidenţiind scriitura alertă şi implicaţiile de conştiinţă ale cărţii. David Holloway de la Sunday Telegraph Magazine afirmă: „Deighton este bun atunci cînd reuşeşte naraţiunea robustă cu date istorice suficiente pentru a face acţiunea credibilă. El exagerează puţin de data aceasta, dar nu se poate nega caracterul atrăgător al romanului său".

● **„POEŢII TĂBANI"** sînt un fenomen interesant în mai multe literaturi tradiţionale. Unul dintre cei mai reputaţi din Uniunea Sovietică este scriitorul tadjic Saitor Şokirzade, autor a mai multor cărţi de versuri foarte populare pe plan unional. Interesant este faptul că cele mai multe dintre poeziile sale au fost puse pe muzică şi sînt interpretate de către ansamblul popular „Izvorul" în turnee cu succes răsunător. De curînd, Saitor Şokirzade a publicat o carte nouă, intitulată „Cîntecele ogoarelor", inspirată, aşa cum se înţelege chiar şi numai din titlul ei, de viaţa şi activitatea din satul Aral, în care trăieşte. Din presa sovietică aflăm că, în prezent, poetul colhoznic lucrează la o carte pentru copii.

● **UN INTERVIU** al Lordului Harewood, director administrativ al Operei naţionale engleze, anunţă programul artistic al reputatei instituţii muzicale londoneze. Este vorba de şase producţii noi, precizate mai apoi de Mark Elder, directorul muzical, a fi **Rigoletto** de Verdi, o comedie neagră a lui Ligeti şi patru lucrări care confirmă aşa-numita „tradiţie slavă" a noilor producţii. Sînt opere de Ceaikovski, Dvorak, Prokofiev şi Janacek, dintre care ultima este planificată a fi o coproducţie cu Opera naţională welshă şi cu Opera scoţiană. Criticii muzicali agreiază că aceste spectacole noi vor îmbogăţi repertoriul clasic al operei londoneze cu spectacole de amploare, în interpretări inedite.

● **EXPOZIŢIA INTERNAŢIONALĂ** a cărţii denumită „Iba" va fi deschisă la Leipzig în mai, anul acesta. Această manifestare, devenită tradiţională, constituie unul dintre cele mai importante evenimente legate de producţia editorială din întreaga lume. Klaus-Jurgen Heiber, şeful secretariatului „Iba", citează opinia consemnată de presa mondială, că manifestarea ar constitui „forumul celor mai frumoase cărţi". Deja peste 13 de ţări au anunţat participarea lor, lista rămînînd deschisă pînă la mijlocul lunii aprilie. Unul din scopurile propuse de organizatori ar fi atragerea unor participanţi din ţările africane, asiatice şi latino-americane. Heiber declară: „Mai ales în ilustraţia de carte se manifestă, la ora actuală, o mare bogăţie de forme, a căror originalitate provine de la tradiţiile culturale păstrate de popor. Ne bucurăm să aducem omagiul nostru unor asemenea rezultate în cadrele expoziţiei".

● **O INTERESANTĂ ANTOLOGIE** a fost publicată de curînd la Moscova. Este vorba de o colecţie cricată a nuvelei romantice. Din punctul de vedere al limbajului artistic se remarcă la aceşti scriitori de pînă la Puşkin un apel la fantezie şi la expresia liberă, o accentuare a unor zone sufleteşti care mai tîrziu, în secolul nostru, vor conduce la adevărate insurecţii literare, de un radicalism încă neasimilat complet de către istoria şi critica literară. Nuvela romantică roză demonstrează, în acest fel, vitalitatea tradiţiilor artistice, caracterul istoric al modului de constituire al limbajelor literare".

● **FILMUL „SOLLO SUNNY"** este considerat a fi una dintre cele mai mari reuşite ale cinematografiei din Republica Democrată Germană. Producţie a doi artişti reputaţi, Konrad Wolf şi Wolfgang Konlhasse, filmul are în rolul principal pe Renate Krössner, un nume care trebuie reţinut pentru marile calităţi interpretative, probate de această actriţă mult apreciată de critica de specialitate. Un critic scrie cu privire la Renate Krössner: „Se poate spune că drumul care a condus-o la succes n-a fost uşor. A cunoscut eşecul la examenele de admitere, în şcolile de teatru iar la sfîrşitul studiilor a debutat în cîteva teatre mici, fiinînd de a fi angajată pentru filme, acum cîţiva ani. Cel mai mare succes al său a fost, indiscutabil, rolul din **Solo Sunny**...."

DIN CULISELE CELUI DE-AL TREILEA REICH (I)
Un Genghis-han cu telefon

Spectacolul lumii văzut de Ioan Grigorescu

„Cucerirea" cu care se mîndrea cel mai mult monorhistul fuhrer al celui de-al III-lea Reich, mărturisind-o cu orgoliu intimilor, era atingerea unei adevărate „performanţe" antiumaniste: „În sfîrşit — spunea el —, i-am eliberat pe oameni de înjositoarea prejudecată a conştiinţei şi moralei..."

Recenzînd trei cărţi apărute la Paris (..Himmler — omul cu o sută de feţe; corespondenţa Reichsführerului SS", „Mişcările fasciste" de Ernst Note, şi „Viaţa şi opera doctorului Wilhelm Reich" de Michel Cattier), criticul Claude Mettra comenta: „Poate că înainte de toate fascismul înseamnă: eu contra semenului meu, societatea mea contra altor societăţi, natura contra culturii, instinctul contra raţiunii, ca şi apoteoza forţelor morţii al căror nume este infernul". Punînd acest diagnostic fascismului, criticul francez parafraza mesajul plin de actualitate exprimat de scriitorul Claude Levi-Strauss, cu privire la o posibilă lume a omeniei: „Eu şi ceilalţi, societatea mea şi alte societăţi, natura şi cultura, sensibilitatea şi raţiunea, umanitatea şi viaţa..."

După ce a terminat cea de a şaptea — şi ultima — rescriere a romanului său „Război şi Pace", Lev Tolstoi a exclamat: „Lucrul de care mă tem cel mai mult pentru viitorul omenirii este un Genghis-han cu telefon!" Asocierea numelui temutului cuceritor mongol cu paşnicul mijloc de comunicare la distanţă prin fir, care abia fusese inventat, nu era pentru Tolstoi decît o metaforă. Şi totuşi, întruchiparea ei i-a apărut scriitorului englez Constantine Fitsgibbon autorul romanului „The Shirt of Nessus", în persoana celui ce se lăuda că i-ar fi eliberat pe oameni de înjositoarea „prejudecată" a conştiinţei şi moralei: Adolf Hitler.

Am văzut pe ce se bizuia „mesianismul" acestui paranoic, care se socotea descendent al zeilor din Thule, cavaler al „Hiperboreii renăscute" şi făuritor al Reichului pentru o mie de ani. Tactica sa pentru izbîndirea „profeţiilor" care-l priveau a fost aceea a dezumanizării şi a războiului total şi fulgerător. Specialiştii se întreabă şi acum: în ce moment al carierei sale Hitler a decis că războiul era absolut necesar, şi cînd a întocmit el planurile pentru declanşarea celui de al doilea conflict mondial? În 1945, la puţin timp după capitularea necondiţionată a Reichului fascist, aliaţii au descoperit un document de o deosebită importanţă, redactat la 10 noiembrie 1937, şi cunoscut ulterior sub numele de „memorandumul Hossbach". Cu cinci zile înaintea întocmirii acestui memorandum de către unul dintre aghiotanţii lui Hitler, colonelul Hossbach, fuhrerul avusese o întîlnire ultrasecretă cu cîţiva dintre principalii săi cîraci cărora, după ce i-a pus să jure solemn că nu vor sufla un cuvînt despre cele auzite, le-a vorbit timp de patru ore despre modul cum vedea el viitorul Reichului, al Europei şi al lumii întregi. Cu toate riscurile, Hossbach şi-a notat atunci, pe un genunchi, datele esenţiale ale expunerii lui Hitler pe baza cărora a întocmit apoi memorandumul ce-i poartă numele.

Nu este cazul să recapitulăm aici cele scrise de Hossbach. Pînă la un punct ele au fost confirmate cu o surprinzătoare fidelitate de desfăşurarea ulterioară a evenimentelor. Cert este că omul pe care intimii îl porecleau în taină „somnambulul" — deoarece Hitler acţiona adeseori doar pe baza bănuielilor, a supoziţiilor, a viselor sale intuiţiei — a „prevăzut" că, între 1943 şi 1945, forţa inamicilor săi pe care urma să-i atace o va depăşi pe cea a Germaniei, şi, în consecinţă, trebuia să lovească rapid, sistematic şi fără cruţare, profitînd de pacifismul „la modă", de deruta din rîndul adversarilor potenţiali ai Reichului, şi de izolaţionismul Statelor Unite. Lipsa unor reţele ferme din partea puterilor occidentale la ocuparea Renaniei, la intervenţia aviaţiei germane în Spania de partea lui Franco, la anexarea Austriei, constituia pentru el o dovadă a faptului că deţinea toate atuurile şi că el era cel chemat să facă jocul. „Problemele Germaniei — se scrie în memorandumul Hossbach — nu pot fi rezolvate decît prin forţă, ceea ce nu este niciodată lipsit de riscuri..."

Riscul cel mai mare era pentru Hitler unul de perspectivă, şi el consta în atitudinea Statelor Unite faţă de expansiunea fascistă în cucerirea aşa-zisului „spaţiu vital". Dar realităţile au apropiat simţitor această perspectivă. La începutul lui 1942, cînd Statele Unite intraseră ferm în cruciada antihitleristă, marele combinator de la Berlin s-a gîndit că cea mai eficientă lovitură împotriva Americii ar fi atacarea ei directă pe propriul teritoriu. Dar, cum acest lucru nu era posibil cu ajutorul armelor (faimoasele rachete V 1 şi V 2 fiind abia în stadiu experimental), deocamdată trebuia să se recurgă la un război al nervilor prin terorizarea populaţiei civile din cele mai mari oraşe americane.

„Viziunea" somnambulului a apărut şi de astă dată tot printr-o combinaţie ezoterică. Răsfoind lucrarea călugărului Pretorius, consacrată demonologiei sileziene („Satyrus etymologicus", apărută în 1672, la Breslau), noul Genghis-han a pus mîna pe telefon şi l-a chemat la el pe amiralul şi viitorul său succesor, Karl Donitz. Din întîlnirea celor doi avea să se nască faimoasa „operaţiune Pretorius", inspirată de abracadabranta figură a lui Raubezahl, „zeul munţilor", cunoscut, în folclorul polonez sub numele de Rzeplor, iar în cel cehoslovac sub Krakonos. La puţin timp după apariţia lucrării sale, călugărul Pretorius a plecat în America să-i mai sperie puţin cu descoperirile sale din domeniul demonologiei şi pe paşnicii locuitori din Lumea Nouă. Şi iată că acum, după 270 de ani de cînd Pretorius îşi părăsea meleagurile natale, un alt „Pretorius" se năştea pentru a ascunde sub numele său una dintre cele mai răsunătoare acţiuni diversioniste şi teroriste din prima jumătate a secolului XX. Noul „Pretorius" trebuia să aibă opt capete şi să acţioneze ca o modernă Hydră de la Lerna. Chiar aşa le transmitea instrucţiunile superioare primite oberleutenantul Kappe, celor opt componenţi ai echipei selecţionate de către Abwehr: „Misiunea voastră este ca, în primul rînd, să aruncaţi în aer podurile New York-ului. Oraşul acesta este punctul nevralgic al întregii Americi. Nu capitala ţării, Washington, ci tocmai New York-ul. El este creierul, casieria şi sistemul nervos al Statelor Unite. Şi tocmai cu el trebuie început... După aceea veţi mina tunelele subterane ale metroului. Următoarea ţintă: clădiren cea mai înaltă din lume — Empire State Building. O veţi arunca în aer, aşa cum veţi proceda şi cu alţi zgîrie-nori... Avem de-a face cu o societate nervoasă, isterizată, gata să cadă uşor victimă panicii de masă. Veţi crea astfel sentimentul groazei, provocînd dezorganizarea administrativă, subminarea încrederii în guvern. Zi de zi veţi contribui la amplificarea unui şoc ce va trebui să se generalizeze".

La 12 aprilie 1942, două submarine germane U-47 şi U-584, se apropiau de coastele Statelor Unite, avînd la bordul lor pe cei opt executanţi ai „operaţiunii Pretorius".

Genghis-han aştepta la telefon.

(Va urma)

Desen de Aurel Ştefan Alexandrescu

SPORT

Au spart caişii floare

După întîmplările din ultima etapă mă gîndesc cocheş senin c-au intrat sfinţişorii în arpacaş şi l-au declarat grîu de colivă. Lucrurile frumoase mă bucură. Acum ştiu că soarta fotbalului e să piardă odată cu mireasmele, iar divinitatea lui să îngheţească sub ger, să se scobească în punga de tutun şi să dea de noroi, să se stringă de gît cu colţere şi să bîiguie prin somn ca un copil culcat în albie. Va să zică Universitatea Craiova şi Dinamo Bucureşti merg un an şi-o vară ureche la ureche, îngîmfate şi pline de canafi, rup malurile şi pragul deochiului şi, deodată, cînd nici Dumnezeu nici colaboratorii lui nu se mai aşteptau, vine din urmă, ca să le fure aerul în care sparg caişii floare. Corvinul Hunedoara. Toate roiurile de albine şi de vieşni care-şi au cuibul la streaşina din podul palmei mele au început să zumzăie, fericite. Cine mai poate să desluşească umbletul fotbalului românesc? Nimeni, absolut nimeni. E limpede ca bună ziua că livezile înfrunzesc din morţii lerni şi că acolo unde nimeni nu-i stăpîn pe domnie furnicile beau cer hrănit cu coarne de greieri. Eu, netrebnic cui de lemn de glicină nimerit în corola virstei cu prefixul 50, găsesc cu cale să vă spun că oricît de larg îşi desfăşoară pînzele Corvinul Hunedoara ea nu este totuşi echipa care reprezintă viitorul fotbalului nostru. Sau dacă Lucescu crede că ăsta-i viitorul, atunci am încurcat-o rău. Universitatea Craiova a căzut şi o altă formaţie de talia ei greu se va mai naşte pe ţărmul alegoric al duminicilor noastre. Zăvoiul e plin cu doamne şi domniţe de mesteacăn, de arţar şi dud japonez, dar ne lipseşte omul cu inelul de logodnă. Oblemenco trăieşte, la Craiova, din amintirile lui Teaşcă, el n-a adus nimic nou, e lipsit de curaj şi scarbăd în mezerie, Balaci îi înnoadă părul în coc, Ştefanescu-l pune să cînte la balalaică, iar Geolgău, Irimescu şi Ţicleanu par decişi să nu-l ia în seamă deloc. Singur în mijlocul drumului, Oblemenco ar trebui să-şi întoarcă ochii spre cei mai tineri. Nu ştie sau nu vrea s-o facă, dovadă că-l introduce în formaţie numai atunci cînd echipa conduce cu patru sau cinci goluri.

Povestea lui Dinamo Bucureşti e din ce în ce mai tristă şi se numeşte Valentin Stănescu. Acolo unde pune el mîna ţîşneşte un izvor de rugină. Eu propun să fie trimis la cursurile lui Mandiba — în doi ani ar scoate Mandiba untul din el şi-am avea şi noi o întîmplare legendară. Presimt însă că mai marii peste treburile din Şoseaua Ştefan cel Mare nu vor pleca urechea la sfatul meu. Păcat! cum zice pasărea răspunzînd la numele de bibilică, ne-am fi distrat de minunea lumii.

Deocamdată să ne bucurăm că ploaia de aur a umplut cringurile şi că tună retoric spre fundul Bărăganului. Tunetul din aprilie o poapta plinii.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"